UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

VLOGA ŠOLSKE SVETOVALNE SLUŽBE PRI PREPREČEVANJU VRSTNIŠKEGA NASILJA V OSNOVNI ŠOLI

Mentorica: dr. Vesna Leskošek

Adela Rejc

Ljubljana 2013

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Adela Rejc
Naslov naloge: Vloga šolske svetovalne službe pri preprečevanju vrstniškega nasilja v osnovni šoli
Kraj: Ljubljana
Leto: 2013
Št. strani: 96 **Št. prilog:** 5 **Št. tabel:** 2
Mentorica: dr. Vesna Leskošek

Ključne besede: osnovna šola, šolsko svetovalno delo, konflikt, nasilje, vrstniško nasilje, preventiva.

Povzetek: V diplomski nalogi predstavljam vpetost svetovalnega dela v osnovno šolo ter njegov pomen pri preprečevanju in zmanjševanju nasilja. V teoretičnem delu sem širše predstavila vlogo in pomen šolskega svetovalnega dela, nasilje na šoli, vlogo šole pri zmanjševanju in preprečevanju nasilja ter pomen preventive v osnovnih šolah.
Empiričen del je narejen na podlagi šestih intervjujev s svetovalnimi delavkami, zaposlenimi v osnovnih šolah v Ljubljani. Podatke sem obdelala kvalitativno, tako, da sem analizirala intervjuje. Rezultate sem predstavila v petih glavnih temah, in sicer delo z učenci šole, nasilje na šoli, sodelovanje s sodelavci in ravnateljem šole ter svetovalno delo. V razpravi sem rezultate podprla še s teorijo ter dodala svoje mnenje.

Title: The role of school guidance services in preventing peer violence in primary school
Key words: primary school, school educational and vocational guidance, conflict, violence, bullying, prevention.

Abstract: The thesis presents the connection between the school guidance services and the school and its significance in preventing and eliminating violence. The theoretical part provides insight into the role and importance of school guidance services, violence at schools, the role of the school in eliminating and preventing violence, and the significance of preventive measures in primary schools.
The empirical part is based on interviews with six guidance experts working in primary schools in Ljubljana. I conducted a qualitative analysis of the interviews and presented the results in the following categories: working with pupils, violence at school, cooperation with co-workers and the head teacher, and school guidance service. Moreover, the discussion involves theoretical background and my own opinion to further support the results.

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

VLOGA ŠOLSKE SVETOVALNE SLUŽBE PRI PREPREČEVANJU VRSTNIŠKEGA NASILJA V OSNOVNI ŠOLI

Mentorica: dr. Vesna Leskošek

Adela Rejc

Ljubljana 2013

PREDGOVOR

Pri študiju na Fakulteti za socialno delo sem se v večini najbolj seznanila s socialnim delom z mladimi. Pri opravljanju prakse sem v vseh štirih letih delala z mladimi, saj me to področje najbolj zanima. Povod za pisanje diplomske naloge pa je bilo tudi leto izvajanja preventivnih delavnic na osnovnih šolah, saj sem imela veliko stika z učenci in sem bila prisotna pri različnem nasilju, ki se je dogajal med njimi. Zanimalo me je, kako šole rešujejo problematiko nasilja in če učenci sploh poznajo delo svetovalnega delavca, saj sem imela sama že od takrat, ko sem hodila v osnovno šolo, slabe izkušnje z delom svetovalnih delavcev. Včasih se pri nasilju ni kaj preveč reagiralo, svetovalni delavec je bil več ali manj v svoji pisarni in nismo točno vedeli, kdo to sploh je. Zato me je zanimalo, kako se je stanje v teh letih izboljšalo.

Namen moje diplomske naloge je ugotoviti, kaj svetovalni delavci naredijo za to, da jih učenci spoznajo, koliko se vključujejo v razrede in izvajajo razne dejavnosti, kako reagirajo na nasilje in s čim ga poskušajo zmanjšati, katere preventivne dejavnosti na šoli uporabljajo pri delu z učenci, učitelji ter starši, kako z njimi sodelujejo. Zanimalo me je, ali se pri svojem delu in v zvezi z nasilnimi situacijami počutijo kompetentne, kakšna je njihova dejanska vloga na šoli in kakšne spremembe si želijo na področju svojega dela.

V teoretičnem delu bom predstavila vlogo in pomen šole ter šolskega svetovalnega dela, opredelila bom konflikte, nasilje ter vrstniško nasilje, opisala bom vlogo šole pri zmanjševanju in preprečevanju nasilja ter pomen preventivnih dejavnosti v osnovnih šolah. V empiričnem delu pa bom analizirala intervjuje, ki sem jih opravila s svetovalnimi delavkami osnovnih šol v Ljubljani.

Rada bi se zahvalila mentorici dr. Vesni Leskošek za pomoč, usmerjanje in hitro podajanje povratnih informacij, vsem šestim svetovalnim delavkam, ki so si vzele čas in mi pomagale pri empiričnem delu diplomske naloge ter vsem bližnjim, ki so mi stali ob strani in me spodbujali pri nastajanju diplomske naloge.

KAZALO

1. TEORETIČEN UVOD 5
   1.1. Šola in šolsko svetovalno delo 5
      1.1.1. Vloga in funkcija šolskega svetovalnega dela 6
      1.1.2. Cilji svetovalnega dela 8
      1.1.3. Načela svetovalnega dela 9
      1.1.4. Sodelovanje z učitelji in vodstvom šole 10
      1.1.5. Sodelovanje s starši 11
   1.2. Stili vodenja in razreševanje konfliktov 14
      1.2.1. Konflikti 15
      1.2.2. Mediacija 16
   1.3. Nasilje 18
      1.3.1. Definicija nasilja in agresivnosti 18
   1.4. Nasilje in šola 20
      1.4.1. Pojav nasilja v šoli 20
      1.4.2. Vrstniško nasilje v šoli 21
   1.5. Vloga šole pri zmanjševanju in preprečevanju nasilja 24
      1.5.1. Odzivi šol na vrstniško ustrahovanje 26
      1.5.2. Ukrepi in varnost 27
   1.6. Preventivne dejavnosti v osnovnih šolah 29
      1.6.1. Primarna preventiva 30
2. PROBLEM 32
   2.1. Raziskovalna vprašanja 32
3. METODOLOGIJA 33
   3.1. Vrsta raziskave 33
   3.2. Merski instrumenti in viri podatkov 34
   3.3. Populacija in vzorčenje 34
   3.4. Zbiranje podatkov 34
   3.5. Obdelava in analiza podatkov 35
4. REZULTATI 40
   4.1. Delo na šoli 40
      4.1.1. Spoznavanje svetovalne službe 40
      4.1.2. Vključevanje v razrede 41

4.1.3. Preventivne dejavnosti 41
4.1.4. Delo z otroci izven razredov 42
4.2. Nasilje v šoli 43
4.2.1. Zaznavanje nasilja 43
4.2.2. Reagiranje na nasilje 43
4.2.3. Reagiranje učiteljev 44
4.2.4. Mediacija 45
4.2.5. Sodelovanje s starši 45
4.3. Sodelovanje s sodelavci in vodstvom šole 45
4.3.1. Dober odnos 45
4.3.2. Komunikacija 46
4.3.3. Podpora pri uvajanju programov 46
4.4. Svetovalno delo 46
4.4.1. Kompetentnost 46
4.4.2. Izobraževanja in supervizija 47
4.4.3. Pričakovanja 47
4.4.4. Dejanska vloga 48
4.4.5. Želja po spremembi 49
5. RAZPRAVA 50
6. SKLEPI 58
7. PREDLOGI 61
8. VIRI IN LITERATURA 63
9. POVZETEK 67
10. PRILOGE 69
10.1. Smernice za intervju 69
10.2. Intervjuji s podčrtanimi izjavami (primer intervjuja) 69
10.3. Razvrstitev enot kodiranja pod skupne teme in podteme 72
10.4. Odprto kodiranje (pripisovanje pojmov) po vprašanjih 82
10.5. Hierarhično razvrščanje pojmov pod skupne podteme in skupno temo 94

Seznam tabel

Tabela 3.5.1: Primer kodiranja (lasten vir) 37
Tabela 3.5.2: Urejanje pojmov v hierarhijo (lasten vir) 39

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. Šola in šolsko svetovalno delo

Šola nikoli ni le prostor za učenje. V njej se naučiš obvladati življenje, o sebi in življenju se začneš učiti v njej. V dobrem in slabem. Nihče ne more učenca – človeka obvarovati pred slabimi izkušnjami, bolečino in razočaranjem. Vendar je pomembno, da šola učencu omogoči dovolj dobrih izkušenj, da bo iz nje stopil ves, opolnomočen, ustvarjalen, z védenjem o tem, kaj zmore in česa ne. In z zaupanjem v ljudi. Izkušnje o sebi učenec ne zajema samo iz učenja, to je jasno! Če hoče ali noče, šola vzgaja in uči oživljenju. Šola že sedaj zmore zelo raznoliko ponudbo, vendar pa sama ceni le, ali vsaj najbolj, verbalno znanje (Čačinovič-Vogrinčič 2008: 35).

Urška Margan (v: Štraser et al., 2012: 17) meni, da je šola pomemben socialni prostor, v katerem poteka sekundarna socializacija; ne le pridobivanje znanja, temveč tudi pridobivanje vedenjskih vzorcev ter družbenih norm in vrednot. Pravi, da šolska klima in kultura ter skriti kurikul odločilno vplivajo na dejanske norme in vrednote šole, na motivacijsko naravnanost in vedenje učencev. Ker otroci in mladostniki polovico svojega časa preživijo v šoli, je pomembno, da šola ni samo prostor, kjer poteka učenje, vendar tudi prostor, kjer potekata vzgoja in učenje za življenje. Kot pravi Gabi Čačinovič-Vogrinčič (2008: 43), da se lahko in morajo bistvene žlahtne stvari za otroka zgoditi v šoli. Šola pa mora zagotoviti skrb in podporo (caring and support), veliko pričakovanje (high expectancy) ter udeleženost in vpetost mladih.

Kobolt in sodelavci (2010: 79) pravijo, da ima šola izredno pomembno varovalno vlogo, saj ustvarja varno in podporno vzdušje, ali pa vzdušje napetosti, nepredvidljivosti in strahu. Da varovalno delujejo predvsem dobra psihosocialna klima šole, podpora in razumevanje, dosledno ravnanje učitelja, podpora šolske svetovalne službe in sošolci, ki otroka sprejmejo. Ob dobrem obvladovanju šolskih nalog otroku rastejo samozavest, samoučinkovitost in občutek, da obvladuje življenjske naloge in del svoje življenjske situacije – to je šolske situacije. Pomembna pa naj bi bila tudi vključenost v zunajšolske dejavnosti, kot so krožki, glasba, gledališče, mladinski klubi in športne aktivnosti, saj vse to daje mladim možnost participacije v prosocialnih skupinah.

V Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (2011: 115) je prav tako zapisano, da šola z organiziranjem različnih dejavnosti spodbuja skladen telesni, gibalni, spoznavni, socialni in čustveni razvoj otrok. Pri tem imajo pomembno vlogo dejavnosti osnovne šole. Tudi za kasnejše poklicno in družbeno delovanje je pomembno, da si učenci pridobijo spretnosti medsebojnega sodelovanja, za kar si šola prizadeva s spodbujanjem medvrstniške učne in druge pomoči ter prostovoljstva med učenci.

1.1.1. Vloga in funkcija šolskega svetovalnega dela

Šolska svetovalna služba je pomemben člen vseh šol. Vsak učenec se v svojih letih šolanja vsaj enkrat sreča s svetovalno službo, če ne zaradi drugega pa takrat, ko se vpisuje na srednjo šolo in ima poklicno orientacijo. Večina učencev se pogosteje srečuje s svetovalnimi delavci, saj se le-ti vsakodnevno vključujejo v šolsko delo in razne dejavnosti. Najpomembnejši element šolske svetovalne službe pa je svetovanje učencem.

Po Resmanu in sodelavcih (1999) je svetovanje, v ožjem pomenu besede, osrednja dejavnost, ki pa je najpogostejši in tudi najbolj neposreden način pomoči otrokom oziroma učencem. Značilnost te oblike pomoči je neposredna udeležba učencev oz. otrok pri definiranju ciljev, nalog rasti in razvoja ter premagovanja šolskih, poklicnih in širših vprašanj življenja in dela učencev oziroma otrok. Osnova svetovalnega dela je življenje otroka, učenca, dijaka, študenta, ta pa se vrti okoli:

- njegovega osebnega razvoja (psihofizičnega razvoja) in problemov, ki jih to prinaša in njegove življenjske perspektive (med drugimi tudi samopodobe);
- socialnega okolja in njegovega življenja v njem (šolsko socialno okolje, vrstniki, družina, dom);
- njegovega učnega (šolskega) in poklicnega dela in perspektive.

Gabi Čačinovič-Vogrinčič in sodelavci (2008: 16, 17) ugotavljajo, da je šolska svetovalna služba tisto posebno mesto v šoli, s katerega se vzpostavlja svetovalni odnos z vsemi udeleženimi v šoli. V šoli se na svoj poseben način preko svetovalnega odnosa vključuje v procese dogovarjanja, sodelovanja, povezovanja in pobude. Preko svetovalnega odnosa si vedno znova prizadeva za jasno in strokovno opredelitev problema oziroma vprašanja, za prepoznavanje in ustvarjalno kritično preseganje najrazličnejših pristranosti in konfliktnosti

vseh udeleženih v projektu pomoči in/ali sodelovanja, za vzpostavljanje dogovorov in sporazumov, ki temeljijo na razvidnosti mej, vlog in odgovornosti. Njeno delo je usmerjeno k fleksibilnemu prilagajanju šole, tako splošnim kot posebnim potrebam učencev. Šolska svetovalna služba sodeluje pri vzpostavljanju optimalnih pogojev za učenje in napredovanje vseh učencev in v tem istem temeljnem okviru tudi učencev s posebnimi potrebami.

Šolsko psihološko svetovanje učencem ima po mnenju Bora in sodelavcev (2002 v: Pečjak, Košir, 2012: 51) naslednje funkcije:

- Svetovanje lahko učencem pomaga pri raziskovanju težav, ki jih doživljajo in jim omogoča vpogled v dejavnike, ki so v ozadju teh težav.
- Svetovanje spodbuja odločanje.
- Učenci imajo možnost pogovora o težavah v medosebnih odnosih in o spoprijemanju s temi težavami.
- Tekom svetovalnega procesa lahko učenci spoznajo lastne uporabne strategije spoprijemanja in jih razvijajo.
- Učenci lahko prepoznajo obstoječe vire podpore, ki bi jim lahko bili v pomoč pri spoprijemanju, pa jih še niso uporabili (npr. podpora vrstnikov, družine, strokovnjakov).
- Učenci dobijo vpogled v tehnike, ki jih lahko uporabijo pri spoprijemanju s problemi.
- Svetovanje učencem omogoča, da raziščejo in preverijo svojo slabo telesno shemo in nizko samopodobo.

Svetovalni delavci se morajo truditi, da bi bilo svetovalno delo dostopno vsem in da bi vsi poznali njegovo vlogo na osnovni šoli, tako učenci kot starši in učitelji. Če želi biti svetovalni delavec prepoznaven in želi ustvariti pozitivno podobo o sebi, je zaželeno, da »vidi in je viden«. Svetovalni delavec naj ne bi svojega dela opravljal zaprt v pisarni, med knjigami, se udeleževal različnih sestankov in delo opravljal (le) preko telefonskih pogovorov ali elektronske pošte. Svetovalni delavec naj bi se gibal po hodnikih šole, preko različnih oblik in načinov predstavljal sebe in svoje delo (Kalin et al. 2009: 97).

1.1.2. Cilji svetovalnega dela

Glavni cilji šolskega svetovanja po Boru in sodelavcih (2002 v: Pečjak, Košir, 2012: 54) imajo naslednje elemente:

1. Skozi pogovor vzpostaviti stik z učencem.
2. Voditi svetovanje, kar pomeni začeti pogovor, ohranjati rdečo nit pogovora in zaključiti srečanje, ko je to primerno.
3. Pridobivati in dajati informacije ter pri tem izhajati iz tega, kaj učenca zanima in kakšna je njegova perspektiva in želje v odnosu do šole in družine.
4. Opredeliti problem, raziskati njegove implikacije in ugotoviti, kako lahko svetovanje pomaga osvetliti trenutne dogodke v svetovančevem življenju.
5. Ugotoviti učenčeve skrbi in zanj pomembne teme, s tem da ga svetovalec spodbuja k pripovedovanju o njegovih težavah.
6. Ugotoviti, kakšni so otrokovi odnosi z družino, prijatelji in šolo (kdo ve za učenčev problem, kdo in na kakšen način je vanj najbolj vpleten).
7. Oceniti resnost učenčevih težav ter njegovo socialno in psihično stanje na podlagi tega, kaj učenec pove in kako se odziva ter na podlagi tega, v kakšnem obsegu njegove težave vplivajo na njegovo vsakodnevno življenje.
8. Pomagati obvladovati težave tako, da učencu pomagamo, da vidi svojo situacijo z različnih perspektiv, s čimer se povečajo njegove zmožnosti za rešitev problemske situacije.

Pečjak in Košir (2012: 56) govorita o temeljnih vzgojno-izobraževalnih ciljih vrtca oziroma šole. Temeljni cilj je optimalen razvoj otroka ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo. Temeljna naloga svetovalne službe je, da se na podlagi posebnega strokovnega znanja prek svetovalnega odnosa in na strokovno avtonomen način vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu oz. šoli s tem, da pomaga in sodeluje z vsemi udeleženimi. V Programskih smernicah (Čačinovič-Vogrinčič et al. 2008) je še dodano, na čem temelji delo šolske svetovalne službe pri doseganju tega cilja. Temelji na:

- posebni skrbi pri sprejemanju in uvajanju otrok v šoli in pri različnih prehajanjih otrok,
- upoštevanju splošnih značilnostih razvoja in učenja otrok ter ugotavljanju in upoštevanju posebnosti v razvoju otroka,

- ugotavljanju in upoštevanju značilnosti ožjega in širšega socialnega okolja,
- upoštevanju splošnih značilnosti šole kot ustanove in njenih posebnosti,
- ugotavljanju značilnosti in možnosti vsakdanjega življenja in dela v šoli oziroma vzgojno-izobraževalnega dela z učenci.

1.1.3. Načela svetovalnega dela

V Programskih smernicah (ibid.) so zapisana temeljna načela, ki predstavljajo osnovno orientacijo ali okvir za profesionalno opravljanje svetovalnega dela v šolah. Ta načela so:

- Načelo strokovnosti in strokovnega izpopolnjevanja.
- Načelo strokovne avtonomnosti.
- Načelo interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja.
- Načelo aktualnosti.
- Načelo razvojne usmerjenosti.
- Načelo fleksibilnega ravnotežja med osnovnimi vrstami dejavnosti svetovalne službe.
- Načelo celostnega pristopa.
- Načelo sodelovanja v svetovalnem odnosu.
- Načelo evalvacije lastnega dela.

Temeljna strokovno-etična načela, po katerih se morajo ravnati svetovalni delavci ne glede na izobrazbo oz. strokovni profil in ne glede na to, v kateri vzgojno-izobraževalni ustanovi opravljajo svetovalno delo, so načelo dobrobiti, načelo prostovoljnosti in načelo zaupanja (Pečjak, Košir 2012: 60).

Pomembno je tudi sodelovanje svetovalnih delavcev med seboj, saj je pomembno, da na težave otrok gledamo z različnih zornih kotov. Resman in sodelavci (1999: 64, 65) pravijo, da svetovalne pomoči učencem ni mogoče podrediti eni sami stroki. Čeprav je problem učenca omejen na posamezno področje, ga je potrebno osvetliti z vidika celotne osebnosti in življenja posameznika. Zaradi tega se morajo različni vidiki pomoči med seboj dopolnjevati, kar pa pomeni, da je potrebno k svetovalnemu delu pristopiti interdisciplinarno in trandisciplinarno. Tako se svetovalna služba naslanja na spoznanja iz pedagogike, psihologije, socialne znanosti, antropologije, filozofije itd.

Svetovalni delavec v vrtcu oz. šoli je lahko pedagog, psiholog, socialni delavec, defektolog ali socialni pedagog. *Načelo interdisciplinarnosti ter strokovnega sodelovanja in povezovanja velja za svetovalno službo v vrtcu oz. šoli ne glede na to, ali jo sestavlja eden, dva ali več svetovalnih delavcev.* Delo svetovalne službe je zaradi kompleksne povezanosti pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj najbolj učinkovito, kadar jo sestavlja tim različnih strokovnjakov. S tega zornega kota je smiselno povezovanje in sodelovanje svetovalnih delavcev različnega strokovnega profila in različnih vrtcev oz. šol, kakor tudi svetovalnih delavcev s strokovnjaki iz ustreznih zunanjih ustanov (Pečjak, Košir 2012: 62).

1.1.4. Sodelovanje z učitelji in vodstvom šole

Šolska svetovalna služba po Resmanu in sodelavcih (1990: 89) ne more delovati mimo vodstva in kolektiva, še zlasti pa ne mimo učiteljev. Menijo, da si mora vsak svetovalni delavec pridobiti njihovo zaupanje, kar je pogoj, da bi bil sprejet in da bi bili učitelji pripravljeni sodelovati. Pri tem pa mora svetovalna služba upoštevati posebnosti šolskega dela, odnosov in potreb ter pričakovanj ljudi. Brez tega integracija z učitelji in kolektivom in njihovega programa s šolskim programom ni mogoča.

Programske smernice (Čačinovič-Vogrinčič et al. 2008) podajo definicijo dela z učitelji in vodstvom. Delo z učitelji je lahko individualno ali skupinsko, poudarek je na posvetovalnem delu z namenom preventive ali intervencije, skupnega načrtovanja, izvajanja in evalvacije dela na šoli. Pomembno je upoštevati načelo interdisciplinarnosti, načelo celostnega pristopa in načelo sodelovanja v svetovalnem odnosu. Delo z vodstvom pa največkrat obsega preučevanje učnih in vzgojnih procesov v sistemu konkretne šole. Pomembna načela pa so: načelo strokovne avtonomnosti, aktualnosti, razvojne usmerjenosti, načelo interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja ter načelo sodelovanja v svetovalnem odnosu.

Svetovalni delavci lahko pripomorejo tudi k spremembam v šolah in k spremembam odnosov v njih. Tako Resman in sodelavci (1999: 172) pravijo, da sodelovanje šolskih svetovalnih delavcev pri spreminjanju načina dela v šoli pomeni tudi sodelovanje pri spreminjanju šolske klime. Svetovalna služba je tako lahko vsak potencialni izvor spodbud k spremembam, saj so kot manjšina lahko bolj uspešnejši, prav tako so lahko učinkoviti tudi posamezniki ali manjše skupine učiteljev. Ugotavljajo, da je lahko nosilec spremembe tudi vodstvo, vendar pa se tukaj

pojavi težava, saj deluje na osnovi formalne moči, ki mu jo zagotavlja položaj v organizacijski hierarhiji.

Pečjak in Košir (2012) ugotavljata, da se šolski svetovalni delavci pogosto znajdejo v situacijah, ko učitelji od njih pričakujejo nasvete. Sodobna posvetovalna usmeritev sicer poudarja skupno opredeljevanje in reševanje problema med svetovalcem in učiteljem, vendar pa je v nekaterih primerih dajanje nasvetov umestno in utemeljeno. Pomembno je, da svetovalni delavec nasvete posreduje na način, ki ne zanika učitelja kot strokovnjaka, temveč spodbuja njegov poklicni napredek in učinkovito reševanje problemov.

Davison (1992) poudarja, da je način dajanja nasvetov v največji meri pogojen z odnosom, ki se je razvil med učiteljem in svetovalcem. Če se svetovalec predstavlja kot avtoriteta, ki daje rešitve za različne probleme, s tem zanika učiteljevo strokovnost (ibid.: 81). Opisuje vlogo svetovalnega delavca v procesu posvetovanja na kontinuumu, kjer šolski svetovalec v nekaterih fazah reševanja problema prispeva velik delež svojega strokovnega znanja, v drugih fazah pa je njegova vloga omejena pretežno na spodbujanje učitelja. Pristop, kjer ima svetovalni delavec pomembno vlogo v strokovnem svetovanju, malo pa poudarja skupno reševanje problemov, se je izkazal za manj učinkovitega kot sodelovalni pristop (Gutkin in Curtis, 1982 v: Davison, 1992). Za učinkovito reševanje problemov je nujno, da imata tako svetovalni delavec kot učitelj dobro razvite medosebne spretnosti ter da vzdržujeta odnos vzajemnega spoštovanja in strokovnosti. (Pečjak, Košir 2012: 50)

Pomemben pa je še en vidik sodelovanja z učitelji, in sicer, da se morajo učitelji zavedati, kaj so naloge svetovalnega delavca in kaj ne. Kaznovanje otrok ne sodi v delo svetovalnega delavca. Svetovalni delavec ne more biti tisti, ki bo namesto učitelja kaznoval učence. Učitelji in učenci morajo vedeti, da svetovalni delavec nima pristojnosti kaznovanja. Zato se morajo svetovalni delavci izogibati praksi, da bi učitelji ali ravnatelji pošiljali učence k njim ″po kazni″ (Resman et al. 1999: 150).

1.1.5. Sodelovanje s starši

Šola potrebuje sodelovanje s starši na dveh ravneh. Na prvi nagovarja starše za sodelovanje pri delu šole, ko potrebuje njihovo ustvarjalnost, njihovo povezanost v skupnost, katere del je šola, včasih njihovo materialno pomoč, njihov delež v načrtovanih akcijah, vseskozi pa nenehen

ustvarjalen pogovor – na roditeljskih sestankih, govorilnih urah in v svetu staršev. Na drugi pa ravno šola potrebuje sodelovanje staršev tedaj, ko učenec potrebuje pomoč (Resman et al. 1999: 175).

Partnerski odnos med starši in šolo je pomemben, saj lahko le skupaj, v dialogu, delajo za dobro otroka. Tudi Kalin in sodelavci (2009: 31) menijo, da naj bi bila šola staršem v pomoč pri uresničevanju starševskih vlog in nalog, da bi bili lahko uspešnejši pri razvijanju osebnosti otroka: pomagala jim bo pri razumevanju otroka, jih informirala o oblikovanju spodbudnega domačega okolja, ki bo podpiralo otrokovo učenje na vsaki razvojni stopnji. Na drugi strani pa učitelji in vodstvo šole potrebujejo starše, da bi bili učitelji bolje informirani o otrocih, potrebah, interesih, ciljih in pričakovanjih staršev.

Intihar in Kepec (2002) prav tako pravita, da sodobna pedagoška znanost med šolo in domom spodbuja partnerski odnos, v katerem si šola in dom delita odgovornost za razvoj in napredek učenca. Šola in dom, učitelji in starši morajo vzpostaviti most zaupanja in spoštovanja z odprtim dialogom, z medsebojno podporo, z upoštevanjem interesov, idej in pobud na eni in na drugi strani. Tudi starši so motivirani za sodelovanje s šolo, če jim ponudi kvalitetne izobraževalne programe in ko dobijo izkušnjo, da šola želi z njimi sodelovati tudi pri njihovem učenju in napredovanju z namenom, da bi bili uspešnejši vzgojitelji, da bi njihov otrok in skupnost otrok, v kateri živijo, bolje napredovali, so bolj pripravljeni sodelovati. Pomembno je tudi izobraževanje učiteljev, saj tako pridobijo nova znanja, veščine in potrditve za vse tisto, kar že dobro delajo. To jih spodbuja, da s starši vzpostavijo bolj odprt dialog ob upoštevanju njihovih prizadevanj in pobud.

Maleš (1994 v: Intihar, Kepec, 2002: 23) poda razlago o partnerstvu med učitelji in starši. To je tisti odnos, v katerem:

- si enakopravno delijo informacije, cilje in obveznosti, vezane na vzgojno-izobraževano delo,
- imajo oboji aktivno vlogo pri spodbujanju otrokovega razvoja,
- so oboji odgovorni za otrokov učno-vzgojni uspeh,
- imajo oboji določene pravice in tudi dolžnosti.

Treba je delati na tem, da se bodo starši »vrnili« v šolo. Šola mora narediti vse, da bodo starši zopet prišli v šolo. Še enkrat poudarjeno: da bi dosegli sodelovanje med šolo in domom, morajo oboji – šola/učitelji in starši uvideti medsebojno odvisnost (povezanost) (Kalin et al. 2009: 30).

Vezni člen med šolo in starši je lahko svetovalni delavec, ki pa mora s starši ustvariti delovni odnos in dialog. Kalin in sodelavci (2009: 96) menijo, da je pomembna naloga svetovalnega delavca, da se staršem predstavi in da jim predstavi svoj program, oblike in načine dela zato, da bi se starši seznanili z njegovo resnično vlogo, kaj lahko od njega pričakujejo in kaj svetovalni delavec pričakuje od njih. Če starši tega ne poznajo, imajo lahko o svetovalnem delu zmotne predstave in pričakovanja.

Pušnik in sodelavci (2003: 39) pa dodajo, da je velik premik potreben v stališčih strokovnih delavcev, saj starši niso tisti, ki naj bi prihajali v šolo samo zato, da jim učitelj pove, kakšne težave ima njihov otrok in kaj je naredil narobe. Sporočila in ugotovitve morajo biti dvosmerna, saj je potrebno iskati skupne poti za reševanje, se dogovoriti, katere naloge kdo prevzame itd. Zato je pomembna analiza obstoječih oblik in vsebin sodelovanja šole in staršev kot izhodišče za načrtovanje dela na tem področju.

Tudi Jure Habbe (2000: 18) poudarja pomen partnerskega odnosa med šolo in starši. Razlikuje med nadrejenim odnosom, pri katerem učitelj učencu in staršem daje navodila, jim postavlja zahteve, ocenjuje vedenje učenca in presoja uspešnost dela, pri tem pa presoja tudi vedenje staršev in uspešnost vzgoje. Drugi odnos pa poimenuje sodelujoči odnos, kjer so vsi udeleženci enakopravni partnerji in se med seboj upoštevajo ter se skupaj učijo. Pomembno je sodelovanje, v katerega jih spodbuja učitelj, poleg tega pa jih sprašuje za njihova mnenja in potrebe. Izmenjavajo si informacije o otrokovem vedenju, vzgojnih, razvojnih, učnih lastnostih in uspehih ter tako skupaj presojajo in usmerjajo svoje ravnanje. Vse to prispeva k drugačnemu vzgojnemu ravnanju doma in v šoli. Ta sodoben model povezovanja šole in doma imenuje odprta šola, kjer učitelji in starši sodelujejo v partnerskem sporazumevanju z namenom, da skupaj razvijejo pozitiven odnos do šole in da se starši še dodatno usposobijo na področju vzgoje svojih otrok. Habbe pravi, da tak program sodelovanja lahko vključuje roditeljske sestanke, dneve odprtih vrat, pedagoške delavnice, šolo za starše, svetovalnico za starše, skupne akcije in drugo.

1.2. Stili vodenja in razreševanje konfliktov

Poštrak (2003) govori o treh stilih vodenja, pri katerem je najustreznejši pristop demokratičen oz. dogovorni stil, saj ustreza sodobni doktrini socialnega dela. Tak pristop pa mora biti pri delu z mladostniki dosleden, saj lahko drugače prihaja do nešteto težav in nejasnosti. Pri slednjem je komunikacija v oblika razgovora: udeleženci sodelujejo, se dogovarjajo in skupaj načrtujejo. Udeleženci vzpostavijo osebni stik in delovni odnos, avtoriteta pa je oprta na znanje, sposobnost in kompetence.

Za dogovorni pristop dela z mladimi je torej značilno, da z mladostnikom vzpostavimo stik in z njim vodimo razgovor, vloge so jasne, razvidne in sprejete, odgovornost je obojestranska, vendar seveda različna. Mladinski delavec je odgovoren drugače in za druge vsebine, kot mladostnik. Ukrepi so dogovorjeni in razvidni. Avtoriteta je »samo omejitvena« (Kroflič 1997: 59 v: ibid.).

Poštrak (2003) loči še avtoritativen oz. ukazovalno nedogovorni pristop, kjer med udeleženci ni dogovora, komunikacija je enosmerna, ni vzpostavljen tak odnos, ki bi omogočil razgovor. avtoriteta pa je oprta na moč položaja. Odgovornost je na strani odrasle osebe, vendar pa jo ta velikokrat prenese na mladostnika. Mladostnik se po drugi strani ne čuti odgovornega za svoja ravnanja in za uresničevanje ukazanega, saj pri tem sam ni sodeloval. Vloge so vsiljene in mladostnik je pasivni udeleženec dogajanja, tudi ukrepi so vnaprej predpisani in sam ni imel nikakršne besede pri tem.
Tretji pristop pa je laissez-faire oz. neukazovalno nedogovorni, kjer pa med udeleženci ni dogovarjanja, komunikacija ni na ravni razgovora, ampak je mimobežna, dogovora o sodelovanju ni, saj ni temeljev za vzpostavitev le-tega. Avtoriteta je odsotna ali pa je prikrita, prav tako je odsotna odgovornost, saj nihče ni za nič odgovoren. Vloge so nejasne in ukrepi niso predvideni.

Dogovorni pristop zagovarja tudi J. Prgić (2010), kjer ta stil vodenja poimenuje še malo drugače, in sicer odgovorno-dogovorni stil vodenja. Dober medsebojni odnos je temeljni odnos med učiteljem in učenci, ki pa je možen le v demokratičnem/sodelovalnem/neprisilnem oz. odgovornem-dogovornem stilu vodenja. Gre za dinamičen odnos med udeleženci. Dejstvo je, da učitelji, ki niso sposobni ustvariti zadovoljivih medsebojnih odnosov, vsakodnevno

doživljajo poraze, odtujenost in čutijo veliko nemoč, ki je lahko vzrok za še bolj razdiralno učiteljevo vedenje (ibid.: 16).

Dalje Prgić (ibid.: 18) govori o tem, da so spretnosti v medsebojnih odnosih tesno povezane z odnosi do drugih in so ključ do večje medosebne učinkovitosti in tudi dobre samopodobe. Te spretnosti pa pomenijo sposobnost verbalnega in neverbalnega izražanja samih sebe za učinkovito sporazumevanje z drugimi. Pravi, da je osnova vseh odnos ravno komunikacija, saj vzpostavlja stik, le-ta pa utrjuje odnos. Da morajo dati odrasli zgled komunikacijskih zmožnosti, in v šoli so to učitelji ter ostali strokovni delavci.

1.2.1. Konflikti

Prgić (ibid.) opredeli konflikte, nesoglasja in spore kot sestavni del življenja, zaradi različnih pogledov na svet, različnih vrednot, prepričanj itd. Meni, da kadar sta posameznika v konfliktu, se pojavijo zaznavna izkrivljanja, saj sta posameznika manj sposobna pravilno zaznavati vedenje drug drugega. Pomembno je, da se zavedamo, da niso konflikti tisti, ki so krivi za nesoglasja, prepire, ločitve in nasilje, ampak je tako zaradi nesposobnosti konstruktivnega reševanja konfliktov. Cohen (2012) pravi, da konflikt ni samo normalen del življenja, ampak tudi potreben, saj se preko napetosti, ki izhajajo iz nasprotujočih si dejavnikov, stvari spreminjajo. Konflikti lahko izoblikujejo naš značaj, kulturo in svet, lahko nas učijo boljšega razreševanja problemov. Dodaja pa, da konflikti niso vedno pozitivni. Konflikt opredeli kot boj med dvema ali več nasprotujočimi si silami in meni, da med ljudmi delujejo na eni od treh stopenj: konflikti v nas samih, medosebni konflikti in konflikti med skupinami.

Vsak se na konflikte odziva drugače, odvisno pa je tudi od same situacije in od tega, s kom si v konfliktu. Prgić (2010) pa loči tri načine odzivanja na konflikte:

- soočenje – tekmovalen odnos do reševanja konfliktov,
- umik,
- konstruktivno reševanje konfliktov .

Pri tekmovalnem odnosu reševanja konfliktov obstaja velika verjetnost, da se bo druga stran odzvala na podoben način in polje za zaostrovanje konflikta je vzpostavljeno. Umik oz. izogibanje konfliktu je primeren odziv, ko bi lahko morebitne škodljive posledice konflikta

pretehtale pozitivne posledice. (Cohen 2005 v: Prgić, 2010: 28) Če se odločimo za konstruktivno reševanje konfliktov, ločimo tri različne postopke razreševanja, in sicer pogajanje, mediacijo in arbitražo.

Po Cohenu (2012: 36) je pogajanje postopek, v katerem skušajo udeleženci rešiti konflikt z neposrednim pogovorom in tudi moč leži v rokah udeležencev. Pogajanje je najbolj neformalen od teh treh postopkov, saj se osebe pogovarjajo o svojih izkušnjah. Mediacija (več v točki 1.2.2) je postopek, pri katerem vanj vstopi še tretja oseba, ki ima nadzor nad potekom postopka. Udeleženci pa imajo še vseeno nadzor nad vsebino pogovora in izidom. Arbitraža pa je postopek, kjer tretja oseba, ne le da nadzoruje proces, ampak nadzoruje tudi izid. Smiselna je takrat, ko osebe same ne morejo rešiti konflikta ali pa ga ne morejo rešiti z mediatorjevo pomočjo.

1.2.2. Mediacija

Zdenka Kodek (2005) opredeli mediacijo kot prostovoljen, zunaj sodni proces razreševanja spornih vprašanj, v katerem se udeleženci sporazumejo ob podpori nevtralnega in nepristranskega posrednika. Osnovni cilj je, da partnerja v skupnem razgovoru dosežeta sporazumne in sprejemljive rešitve. Naloga mediatorja je, da ustvarja nove pogoje za možne rešitve in pri tem podpira oba partnerja. Pomembno je, da mediator ustvari posebno atmosfero, kjer sta pomembna sedežni red (mediacijski trikotnik) in ambient. Šetinc in Tekavc (2002 v: Prgić, 2010) dodata, da situacije pri mediaciji ne moremo opisovati kot zmago za eno in poraz za drugo stran, saj udeleženci skupaj pridejo do rešitve.

Prgić (ibid.) mediacijo od pogajanja razlikuje po tem, da pri mediaciji sprtima stranema pri doseganju medsebojnega dogovora pomaga nevtralna stran. Strani sprejmeta pomoč pri pospeševanju pogajanja, a kljub temu vzdržujeta nadzor nad vsebino in izidom pogovora. Opredeli tudi načela mediacije, ki so: prostovoljnost, zaupnost, nevtralnost mediatorja, mediator ne posega v vsebino in ne svetuje, mediator ni pooblaščen za sprejemanje odločitev, mediator ustvarja varno pogajalsko okolje in pospešuje pogajanja, mediator daje udeležencem moč in uravnoteža moči, če je to potrebno, mediator ima v mislih temeljni cilj mediacije, ki je sporazumna rešitev. Govori tudi o šolski in vrstniški mediaciji, kjer gre za enak proces. Razlika

med šolsko in vrstniško mediacijo pa je v tem, da šolsko izvajajo strokovni delavci na šoli, vrstniško pa učenci oz. dijaki sami.

Cohen (2012) poda prednosti mediacije pri razreševanju konfliktov, in sicer:

- Mediacija priznava, da se konflikti lahko rešijo le, če se udeleženci sami odločijo, da jih bodo rešili (tretje osebe ne morejo rešiti konflikta, saj je moč v rokah udeležencev).
- Mediacija priznava, da se morajo osebe počutiti varno, če želijo razrešiti razlike (udeleženci morajo zaupati mediatorju in procesu, varno okolje pa se doseže z natančno opredelitvijo postopka, spodbujanjem oseb h govoru, poslušanjem in vzdržanjem vsakršnih sodb ipd.).
- Mediacija priznava pomembnost spodbujanja zaupanja in spoštovanja med udeleženci (ko udeleženci poslušajo in neposredno govorijo drug z drugim, izkušnje in čustva vsake osebe oživijo).
- Mediacija priznava pomembnost odprte izmenjave informacij med udeleženci (udeleženci bolj spoznavajo eden drugega in tudi konflikt vidijo z drugega zornega kota).
- Mediacija priznava, da lahko udeleženci najboljše presodijo o tem, kaj bo rešilo konflikt (mediatorji spodbujajo, da iščejo pot do rešitve).
- Mediacija priznava, da bodo udeleženci najverjetneje raje izpeljali sporazum, ki ga bodo sami oblikovali (udeleženci morajo sami končati konflikt in tudi sami najti rešitev; če prispevajo velik del pri oblikovanju sporazuma, je bolj verjetno, da se bodo držali pogojev).

Mediacija v osnovni šoli ima svoje prednosti in je običajno uspešna pri razreševanju konfliktov, razen v določenih primerih. Prgić (2010) meni, da je šolska in vrstniška mediacija najbolj uspešna, ko so vsi učitelji in starši seznanjeni s konceptom in procesom ter ko to vsi sprejmejo kot metodo razreševanj konfliktov. Pravi, da je bistvena prednost tudi to, da reševanje konfliktov dvigne na povsem novo raven, saj je konflikt zmeraj večplasten. Na površini je le spor, ki se nanaša na stališča in pravice vpletenih, ključno vprašanje je, kdo ima prav. Drugi ukrepi se dotikajo le površine in razsodniško razrešujejo spor, mediacija pa lahko učinkovito rešuje konflikte pod površino, ki je povezan z interesi vpletenih in se jih ti pogosto ne zavedajo. Mediacija pa ni zmeraj primerna, v redkih primerih je boljša izbira arbitraža, ker jo lahko hitreje izpeljemo, je pa tudi učinkovita, če zasledujemo kratkoročne cilje. Bolj primerna je tudi, če

posameznik krši neka dogovorjena pravila, čemur pa sledijo določene posledice. Pravi, da v primerih konfliktov, povezanih z hudim nasiljem ali z nadlegovanjem, ni priporočljivo reševati mediacijo, še posebej ne med nasilnežem in žrtvijo.

1.3. Nasilje

1.3.1. Definicija nasilja in agresivnosti

Nasilje lahko definiramo kot grobi napad na drugo osebo ali osebe, rezultat pa je izrazito poškodovanje ali prizadejanje fizične škode tem osebam (Žužul, 1989: 46 v: Bučar-Ručman, 2004: 25).

Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) opredeljuje nasilje kot »dejaven odnos do koga, značilen po uporabi sile, pritiska«, iz besede so izpeljani še drugi pojmi, kot so: nasiljevanje, nasiljevati, nasilnež, nasilnica, nasilništvo itn. (SSKJ 1994, 624). V slovenščini je torej beseda nasilje nedvoumno povezana s silo oziroma močjo, kar nas presenetljivo že na začetku postavi pred bistvo problema. Sila (moč) naj bi bila namreč ena od ključnih kategorij dinamike nasilja in analize oziroma refleksije nasilnega dogodka (Zaviršek 2004 v Lešnik Mugnaioni et al. 2009: 15).
Lešnik Mugnaioni in sodelavci (2009) dodajo še, da je definicija nasilja spremenljiva in ni ne statična in ne stalna, saj je odgovor na to kaj je nasilje odvisen od številnih socialnih situacij in okoliščin.

Vendar pa nasilje ni le fizično, saj poznamo še druge vrste nasilja, to so: psihično nasilje, verbalno nasilje, spolno nasilje, ekonomsko nasilje ter institucionalno nasilje.
Nasilje je nespoštovanje meja (prostora psihološke, čustvene, fizične, duhovne, pravne, intelektualne ..., skratka – celostno osebnostne nedotakljivosti) druge osebe oz. drugega živega bitja (SVIZ – Definicija nasilja) .
Po definiciji, ki je na spletni strani Društva za nenasilno komunikacijo (Društvo za nenasilno komunikacijo – Kaj je nasilje?) pa je nasilje: kršenje pravil varnega in kvalitetnega skupnega bivanja, kršenje človekovih pravic in človekovih osebnih mej in zlorabljanje moči enega v škodo drugega.

Večina socialnih psihologov agresijo definira kot vedenje, s katerim se namerava koga fizično ali duševno prizadeti ali oškodovati (Berkowitz, 1993 v: Ule, 2004: 255). Ule (2004) nadaljuje, da agresivno vedenje ni samo fizično nasilje, da so lahko ljudje agresivni, ne da bi bili fizično nasilni. Zmerjanje z besedami debeluhar, bebec in pokveka lahko bolj prizadene kot udarec, tudi porušena samopodoba se težje vzpostavi kot fizična poškodba, čeprav tudi fizično nasilje ruši človekovo dostojanstvo. Pravi, da je nasilje zunanji izraz agresije, ta pa vključuje tudi namere, prepričanja, čustvene vzgibe nosilcev nasilja.

V psihologiji obstajajo različne klasifikacije agresije, ločimo (ibid.: 256):

- Instrumentalno agresijo, kadar je agresivno dejanje le sredstvo za dosego kakšnega drugega cilja; v tej obliki agresije ni nobenega čustvenega odnosa med storilcem in žrtvijo; žrtev je pač ovira, ki jo mora storilec premagati, da pride do cilja(na primer denarja, socialnega statusa, oblasti, teritorija).
- Afektivno agresijo, kjer pride do izražanja sovraštva med akterjem in žrtvijo agresije; tu je agresija usmerjena prav proti žrtvi in je cilj agresije žrtev prizadeti, se ji maščevati.

Dalje razlikujemo:

- Aktivno agresijo, kjer nasilno dejanje storimo s posebnimi agresivnimi dejanji, na primer udarci, ostro kritiko ipd.
- Pasivno agresijo, kjer škodo povzročimo s svojo pasivnostjo, na primer nočemo pomagati nekomu v nesreči.

Pušnik (1999: 25) pa doda še:

- Reaktivno in proaktivno. Reaktivna agresija se pri otrocih kaže v hitri jezi in nekontroliranosti. Dogaja se v kontekstu visoko konfliktnih odnosov in negativnih čustev. Proaktivna agresija pa se kaže v pridobivanju koristi, bullyingu, dominiranju nad vrstniki.

Žužul (1989 v: Bučar-Ručman, 2004: 27) meni, da moramo pri definiciji agresivnosti paziti, saj ni vsako obnašanje, s katerim nekoga prizadenemo, agresivnost. In sicer poznamo dve vrsti primerov: nesreče in samoobrambo. Mojca Pušnik (1990: 26) doda, da ima agresivnost v pogovornem jeziku negativen pomen. Agresivnost je potrebno razlikovati glede na njene pozitivne in negativne učinke, to pa temelji na oceni možnih posledic nekega vedenja. Vključen naj bi bil psihološki vidik, po katerem so pozitivne oblike agresivnosti tiste, ki uspešno razrešijo

konfliktno situacijo, pa tudi etično-socialni vidik, ki določa sprejemljive oblike vedenja v družbi.

1.4. Nasilje in šola

1.4.1. Pojav nasilja v šoli

Habbe (2000) pravi, da se otrok v času odraščanja srečuje z novimi okolji, kot so šola in igrišče, tam pa se je prisiljen vključiti v odnose z drugimi otroki in odraslimi. To pa ne poteka vedno v skladu z njegovimi izkušnjami in pričakovanji, zato se mora otrok prilagajati in s tem se znajde v dilemah in stiskah, ki pa jih bo reševal tako, kot je navajen v družini. Ugotavlja, da je zato obnašanje otroka v veliki meri slika odnosov v družini. Naprej govori o tem, da nekateri starši pričakujejo, da bo šola v celoti poskrbela za vzgojo otroka, ko bo enkrat tam. Vendar pa meni, da šola ne more biti nadomestek za družinsko vzgojo in da se starši ne morejo odpovedati odgovornosti za vzgojo svojih otrok. Šola je lahko le dopolnitev in pomoč pri odpravljanju napak družinske vzgoje.

Alenka Šelih (2000: 142) ugotavlja, da nihče ni nasilen vedno in kjerkoli, da se nasilje rojeva v interakciji med posameznikom, drugimi ljudmi in okoljem. To pomeni, da bi tudi ″nasilni″ posamezniki bili nenasilni ali manj nasilni v drugačnem okolju, ali če bi bili vpleteni v drugačne mreže odnosov, ali če bi npr. hodili v drugo šolo ali bili v drugem razredu (ibid.: 142).
Nasilje v šoli nastane zaradi različnih dejavnikov. Klavdija Aničič in sodelavci (2002) govorijo o zunanjih dejavnikih, to so socialno okolje, družbene spremembe in notranji dejavniki, ki pa jih ustvari šola sama. Posamezniki v šolo prinašajo lastne izkušnje sobivanja, ki pa so lahko povezane z nasiljem v okolju in družini. Pomembno je, da šola nameni dovolj pozornosti kvalitetni organizaciji in klimi šole, saj če je na šoli razvita izrazito storilnostna in tekmovalna klima, visoka zahteva po podrejenosti in poslušnosti in če se ne išče individualnih rešitev in poti, se ustvari več napetosti. Meni, da napetosti, ki lahko sprožajo več konfliktov med učitelji in učenci ali učenci samimi, povzročijo nejasne meje in zahteve ter slabo sklepanje in uresničevanje dogovorov. Pravi, da je konflikt v šolah še vedno prisoten kot del skritega kurikuluma, saj se velikokrat ne razrešuje odprto in s pozitivno naravnanostjo. Prevečkrat se ga rešuje destruktivno in z različnimi igrami moči in prevlade. Večina zaposlenih o medsebojnih

konflikt raje ne govori, ker je to neprijetno in mučno, menijo, da se ne da ničesar izboljšati in da bi se s tem lahko vmešavali interne zadeve zaposlenih.

Konflikti na ravni šole in med zaposlenimi lahko pripomorejo k slabši šolski klimi in če zaposleni ne poznajo konstruktivnega reševanja konfliktov, je to težko prenesti na učence šole. Nasilje v šoli pa obsega: vrstniško nasilje (več v točki 1.4.2), nasilje učencev nad učitelji, nasilje učiteljev nad učenci, nasilje med učitelji in starši, nasilje med zaposlenimi, nasilje nad otroki v družini.

1.4.2. Vrstniško nasilje v šoli

V Sloveniji smo s sistematičnim raziskovanjem in drugimi obravnavanji teh vprašanj začeli nekje v sredini prejšnjega desetletja. Kot znake začetka tega novega interesa lahko vzamemo otroški parlament 1993. leta na temo Prijateljstvo brez nasilja, začetek prve slovenske raziskave o vrstniškem nasilju 1994. leta (Dekleva, 1996a) ter šolo za ravnatelje 1995. leta, kjer je bila tema nasilja med mladimi v šoli ena od treh glavnih tem. Ta tema seveda že takrat ni bila absolutno nova (kakor seveda tudi sam pojav ni bil prav nič nov), nova sta bila le diskurz in specifična oblika retorike, ki sta jo spremljala (Šelih 2000: 137). Šelih (ibid.: 82) opozarja, da so socialne mreže otrok lahko vir moči prijateljstva, samospoštovanja, lahko pa so tudi vir stresov, pritiskov, izkoriščanja in zlorabe.
Habbe (2000: 45) loči različne oblike nasilja med vrstniki, in sicer fizično in psihično nasilje ter posamično ali skupinsko nasilje. Meni, da o lahko vrstniškem nasilju govorimo takrat, ko učenec ali skupina učencev drugemu učencu govori neprijetne ali nespodobne besede, ga zafrkava, brca, tepe, mu uničuje oblačila ali šolske potrebščine, ga obrekuje in izloča iz družbe vrstnikov ipd., torej vse, zaradi česar učenec trpi in se ne more braniti.

Klavdija Aničič in sodelavci (2002) podajo definicijo vrstniškega nasilja, in sicer vrstniško nasilje je:

1. namerna,
2. ponavljajoča se uporaba
3. fizičnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja
4. povzročitelja nad drugim otrokom ali mladim
5. podobne ali enake starosti.

Menijo, da lahko o vrstniškem nasilju govorimo tudi, ko gre za enkraten dogodek, če je prisotna očitna razlika v moči med povzročiteljem in žrtvijo, ki pa nista v prijateljskem odnosu. Razlika v moči pa je, ko je povzročitelj nasilja večji, telesno močnejši in bolj uveljavljen v skupini, zato lahko vpliva na skupinsko mnenje in na odnos do žrtve. Pravijo pa, da vsak pretep in prepir med otroki in mladimi ni vrstniško nasilje. Povzročitelji in žrtve so lahko obeh spolov, dekleta pa naj bi manjkrat uporabila fizično nasilje kot fantje. Namesto fizičnega nasilja pa dekleta večinoma razširjajo lažne govorice o žrtvi in jo socialno izolirajo.

Ločijo tudi več oblik vrstniškega nasilja (ibid.: 106):

- telesno nasilje (odrivanje, brcanje, boksanje, klofutanje, lasanje, pljuvanje, zapiranje v omare, omejevanje gibanja ipd.);
- verbalno nasilje (žaljivke, žaljivi vzdevki, razširjanje lažnih govoric, pisanje žaljivih stvari po zidovih ali na straniščih ipd.);
- psihično nasilje (izločanje, osamitev, grožnje, žaljive kretnje, ustrahovanje, trpinčenje, nacionalizem, seksizem ipd.);
- izsiljevanje ali ekonomsko nasilje (zahteva po denarju ali drugih materialnih dobrinah; povzročitelj zahteva, da mu žrtev piše domače naloge, pomaga goljufati pri preizkusih znanja, da ne pove o vandalizmu, ki mu je bil priča ipd.).

Podobno definicijo poda tudi Dan Olweus (1995), in sicer pravi, da o trpinčenju med učenci lahko govorimo, kadar je učenec v daljšem časovnem obdobju izpostavljen agresivnemu vedenju oz. negativnih dejanjem, pri tem gre za namerne poškodbe ali povzročanje neugodja npr. s fizičnimi sredstvi, z besedami, z vulgarnimi ali agresivnimi kretnjami in z namerno izključitvijo iz skupine. To pa mu povzroča sovrstnik ali skupina učencev. Tudi on je mnenja, da gre lahko tudi za enkraten dogodek, vendar pa se trpinčenje običajno dogaja v daljšem časovnem obdobju. Razlikuje še neposredno in posredno trpinčenje. Pri neposrednem gre za dokaj odkrit in viden napad na žrtev, pri posrednem pa za socialno osamitev in izključitev iz skupine, kar pa ni vidna oblika trpinčenja.

Pri vrstniškem nasilju naj bi šlo za tipične žrtve in tipične nasilneže, kar dokazujejo z različnimi raziskavami. Olweus (ibid.) ugotavlja, da naj bi tipične žrtve kazale več tesnobnosti in negotovosti kot drugi učenci. Imajo nizko samospoštovanje, slabo podobo o sebi ter svoji situaciji in so osamljene in zavrnjene. To vrsto poimenuje pasivna ali podredljiva žrtev. Med

žrtvami pa naj bi bila še manjša skupina žrtev, za katere pa je značilna kombinacija tesnobnosti in nasilnega vedenja. Te poimenuje izzivalne žrtve. Tipičen nasilnež pa je agresiven, impulziven in ima močno željo po obvladovanju drugih. Loči tudi pasivne nasilneže ali privržence, ki pa sodelujejo pri trpinčenju, vendar običajno ne prevzamejo pobude.

Martina Tomori (v: Aničič et al., 2002: 112) ugotavlja, zakaj se nasilje pojavlja in v katerih oblikah:

- kot znak premagovanja strahu,
- obvladovanje občutja ogroženosti,
- istovetenje z napadalcem,
- način iskanja ugodja,
- nadomestilo za pomanjkljivo samospoštovanje,
- edina možnost samopotrditve,
- impulzivni odziv na prizadetost,
- prikrito samokaznovalno vedenje,
- sprejemanje subkulturnih norm.

Poznamo še eno skupino učencev, ki pa ne sodelujejo pri nasilju, ampak so samo opazovalci dogajanja oziroma priče. Aničič in sodelavci (2002: 113) so mnenja, da nasilje prizadene tudi to skupino in da sami večinoma na nasilje ne odreagirajo, saj:

- se počutijo nemočno in so razburjeni,
- se bojijo, da bodo sami naslednja žrtev,
- se počutijo krive, ker ne posredujejo in/ali poiščejo pomoči odraslih.

Pušnik (1999: 56) poda razlago, kakšni so še drugi razlogi, da je vrstniško nasilje prikrita dejavnost:

- nasilneži in žrtve o tem molčijo. Nasilneži molčijo zato, da lahko nasilje izvajajo še naprej in ker nočejo priznati svojih dejanj odraslim. Žrtve molčijo zato, ker jih je strah ali pa ker še zmeraj velja, da je tožiti grdo.
- Odrasli največkrat niso navzoči, ko se dogaja.
- Zdi se, da odrasli ta pojav podcenjujejo. Kolikokrat slišimo: »Saj ni tako hudo!« ali: »Bo že bolje, tudi mi smo šli skozi to!«

- Pogosto odrasli tega pojava več let ne zaznajo, stisk ne interpretiramo pravilno.
- V mnogih kulturah pričakujejo od otrok, da sami rešujejo probleme.
- Pogosto se žrtev čuti osramočeno, ponižano, noče priznati sebi in drugim, da je socialno manj iznajdljiva, da se ne zna braniti.
- Tudi starši se sramujejo otrok, ki niso uspešni v socialnih stikih. Jezni so na otroka, ker se ne znajde, ker hodi domov raztrgan, ker »izgublja« potrebščine ipd.

Odrasli imajo velikokrat napačna prepričanja o nasilju in stanje s tem še poslabšajo ali pa ga ohranjajo. Miti o vrstniškem nasilju s strani staršev so naslednji (Aničič et al. 2002):

- Vmešavanje odraslih bo stvari samo še poslabšalo.
- Otroci se morajo naučiti opraviti z izzivi vsakdanjika, katerega del je nasilje.
- Norčevanje utrdi osebnost.
- Ustrahovanje vrstnikov je normalen del odraščanja.
- Žrtev nasilje izziva.
- Deklice niso nasilne.
- Gre za neformalni nadzor – če se nekdo ne umiva in smrdi, se bo veliko hitreje začel umivati, če ga bodo vrstniki dražili. Brez nasilja ni socializacije.
- Ko ne bodo več zmogli sami, bodo otroci poklicali pomoč.

Dodajo, da lahko proti nasilju uspešno delujemo šele takrat, ko napačna prepričanja nadomestimo z znanjem.

1.5. Vloga šole pri zmanjševanju in preprečevanju nasilja

Med dejavnike odraščanja spada tudi šola, zato je pomembno, kako se učenci počutijo v njej in kaj jim ta lahko nudi, saj to lahko preprečuje nasilje v njej. Pomembna je vloga socialnih faktorjev v šoli, ki pa so ogrožajoči ali pa varovalni. Pušnik (1999: 18) jih navaja takole:

- Ogrožajoči (rizični) dejavniki v šoli so:
- neustrezna šolska klima,
- nejasna šolska pravila,
- učni neuspeh,
- menjavanje šole,
- izostajanje od pouka,

- izključitev iz šole.

- Varovalni socialni faktorji so:
- pozitivne šolske izkušnje,
- dober učitelj,
- učna uspešnost,
- uspešnost v interesni dejavnosti,
- sprejetost v skupini vrstnikov,
- dobri trenerji,
- uspehi v športu ipd.

Varovalni dejavniki so ključ do dobre samopodobe, ki pa je pomembna v času šolanja. Mojca Pušnik (1999) pravi, da samopodoba vsebuje poglede učenca o tem, ali je dober ali slab učenec, ali je sposoben ali nesposoben, ali je sprejet ali ne. Vsebuje tudi predpostavke o tem, kako bi se posameznik moral obnašati do drugih in kako bi se oni morali obnašati do njega. Če otrok misli, da je sposoben, se bo verjetno dobro učil in se dobro počutil v razredu. Pomembno vlogo ima proces razvijanja samospoštovanja, pomembni dejavniki, ki pa omogočajo tak razvoj pri učencih, so:

- Pripravljenost učitelja, da spozna učenčeve probleme, možnosti in omejitve.
- Spoznavanje in osvajanje ustreznih (sprejemljivih) oblik in standardov vedenja, ki omogočajo, da učenec uspešno opravlja svoje vsakdanje obveznosti.
- Spoštovanje osebnosti učenca in usmerjanje učenca k zavestnemu sprejemanju ustreznih norm in pravil vedenja v razredu.

Aničič in sodelavci (2002) menijo, da je vloga učiteljev pri preprečevanju nasilja zelo pomembna, ker naj bi vključevala delo s posameznikom in skupino. Najboljši načini za preprečevanje nasilja med učenci so dobri odnosi, spodbujanje medsebojne pomoči in sodelovalno učenje, to pa naj bi z različnimi načini in metodami dela dosegel učitelj. Zaznaval naj bi stike med učenci in poskrbel vključenost vseh učencev, tudi bolj osamljenih in izoliranih, skupaj naj bi se trudili razvijati občutek pripadnosti in strpnosti. Pravijo, da učitelji določene oblike nasilja včasih ne vidijo kot nekaj posebnega in pustijo, da konflikt rešijo otroci sami, da včasih učitelj ne reagira na nasilje, ker ne ve, kako bi reagiral, da se nekateri učitelji bojijo nasilnih otrok in nočejo odreagirati. Včasih učitelj noče odreagirati zaradi zavednega ali

nezavednega strahu pred lastnimi impulzivnimi reakcijami ali zaradi strahu izgube kontrole nad reakcijami oziroma lastnim agresivnim vedenjem. Nekateri učitelji so tudi mnenja, da ni njihovo delo, da se ukvarjajo s problemom nasilja, saj so tam zato, da poučujejo in da naj se s tem problemom ukvarja šolska svetovalna služba in druge institucije.

1.5.1. Odzivi šol na vrstniško ustrahovanje

Ko do nasilja pride, se šola mora odzvati. Habbe (2000: 16) pravi, da se šola mora odzvati, saj nasilje predstavlja motnje v njenem delovanju, pri tem pa tradicionalna šola rešuje težave sama in se izogiba vsakemu zunanjemu posredovanju, ki bi lahko ogrozilo avtoriteto vodstva šole ali pa posameznega razreda. Ugotavlja, da je težava tudi zaradi pomanjkanja strokovno usposobljenih delavcev in sredstev za preprečevanje kaznivih dejanj, kot jih imajo na razpolago npr. centri za socialno delo in policija.
Bojan Dekleva (v: Šelih, 1996) govori o tem, kako se šole odzivajo na vrstniško ustrahovanje. Šola se lahko odziva na vrstniško nasilje s tradicionalnimi pristopi ali pa bolj socialno usmerjenimi. Tradicionalni pristopi so:

- Ne-videnje oziroma ignoriranje pojava, kjer je miselnost ta, da je namen šole predvsem izobraževanje in da nezaželjeni vedenjski vzorci, ki so posledica neustrezne vzgoje, niso stvar šole. Poleg tega so nekateri mnenja, da je obračanje na odrasle po pomoč znak pomanjkljive vrstniške solidarnosti in da se morajo otroci sami naučiti obrambe v nasilnih situacijah. Ignoriranje nastane tudi zato, ker nihče ni dobro usposobljen za delo v zvezi z nasiljem.
- Kaznovalni odziv, ki nastane, kadar je nekaj očitno narobe in se tega ne da spregledati. Sem spada tudi pristop iskanja resnice, saj naj bi bil kaznovan tisti, ki je naredil nekaj narobe in mora zato prejeti ustrezen ukrep. Pomembna sestavina kaznovanja je pravičnost, ki pa zahteva, da se zberejo vse popolne informacije o dejanju in okoliščinah. Dekleva pa ugotavlja, da se s tem ne sprašujemo, kaj je ustrahovanje storilcem prineslo, niti ne zmanjšamo potrebe po takem delovanju.
- Nadzorstveno delovanje, ki je v obliki dežurnih učiteljev, ki nadzorujejo hodnike, dvorišča, jedilnico itd. Težava je v tem, da je težko nadzorovati vse prostore hkrati in da je to omejeno na formalne prostore, ustrahovanje pa se lahko dogaja kjerkoli in kadarkoli.

- Treningi samozaščite, ki učijo veščin zbiranja pravih poti, izogibanja nevarnim situacijam, iskanja pomoči odrasle osebe ipd. Ti treningi so lahko učinkoviti, vendar pa imajo dve slabosti, in sicer problem individualizirajo in odgovornost za reševanje težav prevračajo na ramena žrtev.

Socialni pristopi so:

- Treningi asertivnosti, ki pomagajo, da se učenci zavedajo svojih pravic in jih uresničujejo na tak način, da ne kršijo pravic drugih.
- Veščine nenasilnega reševanja konfliktov, kjer lahko gre za individualno usposabljanje otrok ali pa za vzpostavitev vrstniške »službe« (op. mediacija).
- Preventivne dejavnosti, kjer se učenci usposobijo za socialno življenje nasploh – veščine življenja (več v točki 1.6).
- Kurikularne dejavnosti, kjer so pomembne sodelovalno usmerjene šolske dejavnosti, v pogledu metod in zastavljenih ciljev.
- Pristopi, ki so namenjeni odzivanju na odkrite primere ustrahovanja. Te metode poskušajo v specifični vrstniški kontekst ustrahovanja vnesti nove elemente doživljanja, ki pa naj bi spremenili zorni kot in doživljanje ustrahovanja kot problema. Pomemben element je tudi nekaznovalnost, skupaj se dogovarjajo za spremembe v medvstniškem dogajanju.

Habbe (2000: 48) doda, da je za preprečitev nasilja potrebno celovito ukrepati, v skladu s programom, ki pa vključuje vse udeležence vsakdanjega šolskega procesa (učitelje, strokovne delavce, učence, starše) in ne le pomagati posameznim nasilnežem ter žrtvam.

1.5.2. Ukrepi in varnost

Ob besedi pravilo nas večina verjetno pomisli na disciplino, red in nadrejenost, kar duši svobodo posameznika in njegovo spontanost. Toda pravila imajo še eno pomembno lastnost: posamezniku zagotavljajo osnovno varnost. Omogočajo nam, da učinkovito načrtujemo in predvidevamo svoja dejanja, ne da bi pri tem zabredli v težave (Habbe 2000: 32).

Šole imajo že vnaprej napisane pravilnike in vzgojne načrte šole. V njih je zapisano, kakšno je neželeno vedenje in kakšni ukrepi tem vedenjem sledijo. Pavlovič (1996 v: Kroflič, 2002: 141)

pravi, da so si učitelji in ravnatelji od uvedbe pravilnikov obetali nadomestek za državni vzgojni koncept oz. pomoč pri obvladovanju disciplinske problematike. Kroflič (ibid.) doda, da ker se je izkazalo, da pravilnika nista čarobni palici, so šole potrebovale dodatno pomoč, začele so uvajati različne strategije organiziranja so(odločanja) učencev in oblikovale strategije varovanja pred nasiljem nad učenci.

O ukrepih za preprečevanje nasilja med učenci govori tudi Dan Olweus (1995), ki ukrepe razdeli na več ravni: raven šole, raven oddelka, raven posameznika. Cilj je zmanjšati in preprečiti trpinčenje med učenci. Na ravni šole je ciljna skupina vsa populacija v šoli, saj so ukrepi usmerjeni k razvijanju stališč in ustvarjanju pogojev, ki znižujejo stopnjo trpinčenje v celotni šoli. Ti ukrepi naj bi vsebovali strategije, kot so:

- organiziran šolski dan, namenjen reševanju tega problema,
- nadzor učencev v šoli z dežurstvi učiteljev med odmori in pri kosilu ter nadzor učencev v neposredni bližini šole,
- kontaktni telefon, kjer naj bi svetovalni delavec dežural nekaj ur na dan in pomagal tistim, ki bi poklicali (npr. žrtve nasilja, njihovi starši idr.),
- srečanja med starši, učitelji in učenci, kjer je pomembno tesno sodelovanje,
- skupine učiteljev za razvijanje družbenega okolja v šoli, kjer naj bi učitelji razpravljali o težavah na šoli,
- študijske skupine v društvih za starše in učitelje.

Naprej govori o ukrepih na ravni oddelkov, ki pa zajamejo celoten oddelek kot ciljno skupino. Tukaj so strategije reševanja naslednje:

- postavitev oddelčnih pravil glede vrstniškega nasilja, skupaj z učenci,
- učitelj uporablja pohvalo in prijazno pozornost,
- sankcije, kjer naj bi sankcije uporabljali za agresivno vedenje in kršenje pravil, pohvalo pa za pozitivna dejanja,
- razredne ure, kjer se učenci skupaj z učiteljem pogovarjajo o tej temi in oblikujejo pravila ter določijo ukrepe,
- kooperativne učenje, kjer učenci delajo v manjših skupinah, si medsebojno pomagajo in so vsi odgovorni za izdelek ter oceno,

- skupne pozitivne dejavnosti, kjer se učenci zberejo in skupaj sodelujejo pri neki dejavnosti (npr. izleti, plesi, taborjenje ipd.),
- oddelčni sestanki med učitelji in starši.

Ukrep na ravni posameznika pa naj bi bila sprememba vedenja ali stanja pri tistih učencih, ki trpinčijo druge in pri tistih, ki so sami žrtve. Strategije reševanja pa zajemajo pogovor z nasilnežem, žrtvijo in starši.

1.6. Preventivne dejavnosti v osnovnih šolah

Razvojne in preventivne dejavnosti svetovalne službe so del razvojnih nalog vrtca oziroma šole kot ustanove. Svetovalna služba se vključuje v razvojno-analitično delo v vrtcu oz. šoli, s pomočjo katerega se spremlja in ugotavlja obstoječe stanje. Sodeluje pri načrtovanju raznih sprememb in izboljšav v vzgojno-izobraževalnem procesu, vodi ali koordinira različne razvojne, inovativne in preventivne projekte v vrtcu oziroma šoli. Del razvojnih nalog so različne preventivne oblike dela, za katere je z vidika opredelitve svetovalne službe posebno pomembno, da niso usmerjene neposredno na posameznika ali skupino, temveč se praviloma usmerjajo tudi na odstranjevanje ovir in vzpostavljanje ustreznih pogojev v vzgojno-izobraževalnem okolju (Čačinovič-Vogrinčič et al. 2008).

Mojca Pušnik (v: Pušnik et al. 2003: 35) pravi, da je preventivna vloga šole zelo pomembna, da mora šola razviti tako kulturo in klimo, ki ne dopušča nasilja. Ugotavlja, da ima šola veliko možnosti za odkrivanje in preprečevanje nasilja. Zaradi vsega znanja, izkušenj ter vsakodnevnih stikov z učenci imajo možnosti za ukrepanje ob pojavu nasilja in za pomoč vpletenim v nasilje. Tudi učitelji dobro poznajo razvojne zakonitosti in vedenjske značilnosti otrok, kar pa jim omogoča presojo odklonov v otrokovih telesnih, vedenjskih, učnih in drugih značilnostih, opazijo pa lahko spremembe v vedenju, čustvovanju ali videzu. Doda, da je večina učiteljev zavzetih za dobro svojih učencev in zaradi tega spremljajo njihov napredek.

Dekleva (1990 v: Poštrak, 1998) pojem preventive prevaja kot »preprečevanje«, vendar pa pravi, da se izraz v slovenskem kontekstu redko uporablja. Meni, da je njena temeljna značilnost ta, da predstavlja neko dejavnost, ki jo izvajamo zato, da bi dosegli neke pozitivne učinke ali pa se izognili negativnim učinkom. Preventivno delo deli na specifično, ki se ukvarja le s

posameznimi vidiki in generalno, ki pa se usmerja na širši spekter možnih žarišč odklonskih pojavov. Naprej ga deli še na:

- primarno preventivo, ki je usmerjena na okolje in posameznika ter se usmerja na to, da prepreči nek določen neželen pojav;
- sekundarno preventivo, ki nastopi, ko se nek neželen pojav že vzpostavlja;
- terciarno preventivo, ki pa se ukvarja z odpravo škodljivih vplivov pri ljudeh, ki so že bili podvrženi obravnavi, usmerjena pa je na dvig kvalitete življenja.

Jože Bajzek (1998) govori o preventivi kot o skupku lastnosti določene dejavnosti, ki jo začne določena skupnost in v kateri so vpleteni člani te skupnosti. Spremembe preventivnih dejavnosti ni mogoče takoj opaziti in se lahko meri šele po poteku nekega časa, še vseeno pa je vrednotenje in ocenjevanje pomembna prvina vsake preventivne dejavnosti. Pravi, da je preventiva usmerjena v izboljšanje razmer med posameznikom in okoljem, v katerem živi, da je preventivno delo usmerjeno v prihodnost, saj je namen izboljšati kakovost življenja v prihodnosti in ne izboljšati pretekle slabe učinke. Pri mladih je pomembno, ne samo da rešujemo stiske na področju prostega časa ali zdravstva, ampak da se jih vključi v sodelovanje, kar pa imenuje dejavna soudeležba.

1.6.1. Primarna preventiva

V šolah največkrat uporabljajo primarno preventivo, ki pa se osredotoča na različne starostne skupine otrok. Cilj primarne preventive je delo z »normalno populacijo« z namenom, preprečiti nastop oz. pojav določene motnje ali problema. Ali povedano drugače: primerno preventivne dejavnosti upoštevajo razvojne potrebe svetovancev, preden se le-te pojavijo. Programi primarne preventive so oblikovani tako, da prvenstveno služijo vsem otrokom in mladostnikom pri bolj učinkovitem spoprijemanju z nalogami, ki jih prednje postavlja šolsko in širše družbeno okolje. Lahko pa oblikujemo programe primarne preventive tudi za posamezne (rizične) skupine učencev – npr. treninge asertivnosti za predadolescente in mlajše adolescente, da se lažje uprejo pritisku vrstnikov pri zlorabi drog; programe pomoči otrokom in mladostnikom z učnimi težavami (Pečjak, Košir 2012: 96).

Preventivnih dejavnosti je na šolah več vrst, med njimi so najpogostejše socialne igre ali razne delavnice na teme, ki se dotikajo mladih. Nekatere izmed njih omenja Milko Poštrak (2007), ki

govori o tem, da je potrebno mladim ponuditi programe, ki podpirajo pozitivne potenciale in ki vplivajo na psihosocialni položaj mladostnikov. Na šolah izvajajo programe primerne preventive, ki so znani pod imenom Mladinske delavnice. Namenjene so celotni populaciji mladih, so pa tudi vključene v slovenske šole kot izbirna vsebina. Podoben program je program Odraščanje in mi, ki ga izvaja Mladinsko informativno in svetovalno središče Slovenije (MISSS). Pečjak in Košir (2012: 103) dodajata še delo z igro, za katero menita, da je primerna za delo z mlajšimi otroki, saj so ti manj vešči v verbalizaciji. Uporabljajo pa jo svetovalci, saj lahko opazujejo komunikacijo in mišljenje otrok skozi igro.

Virk-Rode in Belak-Ožbolt (1990: 4) govorita o pomenu socialnih iger na osnovnih šolah. Pravita, da v njih razvijamo intelektualno, emocionalno in socialno plat otrokove osebnosti, z njimi se spodbuja tudi ustvarjalnost. Poveča se tudi motivacija otrok pri razvijanju teh vsebin.

Socialne igre lahko zelo uspešno uporabljajo svetovalni delavci pri delu z manjšimi skupinami. Posebno primerne so za delo z vedenjsko težavnejšimi učenci in pri delu z razrednimi skupnostmi, kjer imajo učenci pogosto probleme. V tem primeru socialne igre vključujejo terapevtski vidik. Zelo uporabne so za učence 7. in 8. razreda. Pomagajo k razbremenjevanju cele vrste stisk in iskanju odgovorov na številna vprašanja, značilna za to obdobje (Kdo pravzaprav sem? Kakšni so drugi? V kakšnem odnosu sem z njimi in kakšen svet je okoli mene? ipd.) (ibid.: 45).

Pušnik (v: Pušnik et al. 2003) doda pomen preventivnih programov, ki vsebujejo razvoj kognitivnih, čustvenih in socialnih spretnosti otrok in mladostnikov, saj se otroci preko različnih tehnik učijo večati odgovornost, razvijajo pozitivno samopodobo, se naučijo spoprijemati z različnimi stresnimi situacijami in se jih naučijo obvladati, učijo se tehnik ustreznejše komunikacije, prepoznajo napetosti in se učijo tehnik sproščanja. S tem si tudi olajšujejo medvrstniško komuniciranje in izboljšujejo odnose z odraslimi. Naprej pravi, da je načrtovanje in uvedba preventivnih vsebin usmerjena na razredne ure in predmete, saj je tako vključevanje v aktivnost šole dobrodošla osvežitev in popestritev. Medsebojno povezovanje z učitelji omogočajo razne šole v naravi in tabori, saj takrat učitelji in učenci skupaj preživijo več dni v drugačnem okolju. Preventivne vsebine, cilji in načini izvedbe morajo biti sicer vnaprej skrbno načrtovani, a izvedba v drugačnem okolju je izredno kvalitetna in vpeta v način življenja (ibid.: 38).

2. PROBLEM

Namen raziskave je ugotoviti, kakšen odnos imajo svetovalni delavci na osnovnih šolah z učenci, kako se učencem predstavljajo, da izvedo za njihovo delo, kako na šoli reagirajo na nasilje, kaj naredijo v zvezi z nasilnimi situacijami (npr. kazni, pogovor, preventiva) ter kakšen odnos imajo med seboj delavci šole.

2.1. Raziskovalna vprašanja

Moja raziskovalna vprašanja, s kateri sem poskušala raziskati to, kar sem opisala v namenu moje raziskave, so:

- Na kakšen način svetovalni delavci učencem na šoli predstavijo svoje delo?
- Ali učenci hodijo k svetovalnemu delavcu?
- Ali na šoli izvajajo preventivne dejavnosti npr. socialne igre?
- Ali imajo na šoli mediacijo?
- Kako reagirajo na vrstniško nasilje in kako ukrepajo v zvezi z nasilnimi situacijami?
- Kako se razlikuje njihovo reagiranje, če gre za fizično in psihično nasilje med otroci?
- Kako pomembni se jim zdijo dobri odnosi s sodelavci in ravnateljem?
- Ali se lahko z njimi odkrito pogovarjajo, predlagajo kakšne novosti?
- Kako so se njihova pričakovanja v vlogi svetovalnega delavca razlikovala od dejanskega stanja na šoli?
- Ali se čutijo dovolj kompetentne za svoje delo in ali jim še kaj primanjkuje (izobraževanja ipd.)?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna in poizvedovalna oz. eksplorativna, saj je moj namen z besednimi opisi ugotoviti, kakšen odnos imajo svetovalni delavci z učenci šole, kako svetovalni delavci zaznavajo nasilje in nanj reagirajo, kakšen odnos imajo s sodelavci in vodstvom njihove šole ter ali se počutijo kompetentne pri svojem delu in ali bi radi kaj spremenili.

Teme raziskovanja so:

- delo z učenci šole, kjer me je zanimalo, kako se svetovalni delavci predstavijo učencem, na kakšen način z njimi sodelujejo, v katerih primerih se učenci obračajo na njih, ali v razredih izvajajo socialne igre in druge preventivne dejavnosti;
- nasilje na šoli, pri čemer me je zanimalo, kako pogosto je nasilje na šoli, katere oblike so najpogostejše, kako pogosto svetovalni delavci reagirajo v primerih nasilja, kaj naredijo, ali se razlikuje reagiranje v primeru fizičnega ali psihičnega nasilja, kako na nasilje reagirajo učitelji, ali učitelji še vedno pošljejo učenca k svetovalni delavki kot kazen, ali se svetovalni delavci vedno strinjajo z reagiranjem učiteljev, ali na njihovi šoli izvajajo mediacijo in kako pogosto v primerih nasilja sodelujejo s starši;
- sodelovanje s sodelavci in vodstvom šole, kjer me je zanimalo, kakšne odnose imajo, kako pomembni so za njihovo delo, ali imajo odprt odnos, ali lahko svetovalni delavci predlagajo nov program in jih pri tem ostali podprejo, se odprto pogovorijo o težavah, ki jih imajo pri svojem delu;
- svetovalno delo, pri čemer me je zanimalo, če se počutijo dovolj kompetentne pri svojem delu in pri delu z nasilnimi učenci, ali bi potrebovali dodatna izobraževanja, ali imajo supervizijo, kako so se njihova pričakovanja razlikovala od dejanskega stanja na šoli ter kaj bi radi spremenili pri svojem delu.

3.2. Merski instrumenti in viri podatkov

Merski instrument so smernice za intervju, sestavljene iz 16-ih vprašanj, ki se nanašajo na 4 teme. Intervju je polstandardiziran oz. odprt, vprašanja so vnaprej postavljena, vendar ni nujno, da v enakem vrstnem redu in ni vnaprej ponujenih odgovorov.
Vir podatkov je šest svetovalnih delavk, zaposlenih na osnovnih šolah v Ljubljani.

3.3. Populacija in vzorčenje

Populacijo raziskave sestavljajo vsi svetovalni delavci, zaposleni v šolski svetovalni službi osnovnih šol v Republiki Sloveniji v Ljubljani v šolskem letu 2012/2013. Vzorec je neslučajnostni, priročni. Sestavlja ga šest svetovalnih delavk osnovnih šol v Ljubljani, ki so bile pripravljene sodelovati pri raziskavi. Do oseb sem prišla tako, da sem poiskala kontaktne številke ali e-mail naslove na spletnih straneh šol in se dogovorila za intervju. Pri iskanju svetovalnih delavk je prišlo do nekaj težav, saj nisem dobila veliko pozitivnih odgovorov, tako da sem se obrnila na Zavod MISSS. Tam sem bila prisotna na sestanku svetovalnih delavk. Na začetku sestanka sem jih prosila za pomoč in tako dobila 3 kontakte. Drugih težav pri izvajanju intervjujev nisem imela.

3.4. Zbiranje podatkov

Podatke sem zbirala osebno, z vsako svetovalno delavko posebej, na osnovni šoli, kjer je zaposlena. Naredila sem 6 individualnih intervjujev, in sicer z eno socialno delavko, eno psihologinjo in štirimi socialnimi pedagoginjami. Intervjuje sem opravljala v času med 16. majem 2013 in 19. junijem 2013.
Pred vsakim intervjujem sem že po telefonu seznanila svetovalne delavke s temo moje raziskave, da so se lahko odločile, ali bi sodelovale v raziskavi ali ne. Pred vsakim intervjujem sem jim še enkrat predstavila, kako bo intervju potekal in kakšne teme vsebuje. Nekatere so si tudi same želele ogledati intervju pred začetkom. Večina intervjujev ni potekala po vprašanjih, svetovalne delavke so lahko prosto govorile, če česa, kar me je zanimalo, niso povedale, sem jih še dodatno vprašala. Vse svetovalne delavke so bile pripravljene sodelovati. Bile so

sproščene in reakcije so bile pozitivne. Po intervjujih sem se z vsako pogovarjala še nekaj časa, vendar pa to ni vključeno v mojo raziskavo, saj sem z intervjuji pridobila že dovolj.

4 pogovore sem snemala s snemalnikom zvoka, 2 pa sem med pogovorom zapisovala.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Podatke sem obdelala kvalitativno. Potekalo je v naslednjih fazah:

1. urejanje gradiva

Intervjuje, ki sem snemala s snemalnikom zvoka, sem transkribirala. Svetovalni delavki pri dveh pogovorih nista želeli, da se jih snema, tako da sem delala zapiske in ta dva intervjuja nato pretipkala na računalnik. Ti intervjuji mi bodo služili za analizo raziskave. V prilogah je zaradi obsežnosti kot primer priložen le en intervju.

2. določitev enot kodiranja (klasificiranje) in razvrščanje pod skupne teme in podteme

V intervjujih sem podčrtala izjave, ki se nanašajo na teme in podteme:

- delo z učenci šole; podteme so: spoznavanje svetovalne službe, vključevanje v razrede, preventivne dejavnosti, delo z otroci izven razredov;
- nasilje na šoli; podteme so: zaznavanje nasilja, reagiranje na nasilje, reagiranje učiteljev na nasilje, mediacija, sodelovanje s starši;
- sodelovanje s sodelavci in vodstvom šole; podteme so: pomembnost dobrih odnosov, komunikacija, podpora pri uvajanju programov;
- svetovalno delo; podteme so: kompetentnost, izobraževanja in supervizija, pričakovanja v vlogi šolske svetovalne službe, dejanska vloga v šolski svetovalni službi, želja po spremembi.

Teme in podteme sem določila glede na raziskovalna vprašanja, ki me zanimajo. Izjave v intervjujih sem podčrtala in jih uredila pod skupne podteme in nato še pod glavne teme moje raziskave. Vsaka izjava je označena s črko, le-ta pa označuje intervju s svetovalno delavko. Označila sem jih po vrsti, 1. opravljeni intervju ima črko A, 2. opravljeni intervju ima črko B itd. Zaradi obsežnosti tukaj navajam le primer, več v prilogi (priloga 3).

A) DELO NA ŠOLI

A1) POZNAVANJE SVETOVALNE SLUŽBE

- Pri poznavanju poklicev… (A)
- Pridejo tudi prvošolčki…jaz se predstavim, da se vključim. Pridejo oni do sem… (A)
- Spoznavanje svetovalne službe ob različnih priložnostih. (A)
- Tisti prvi stiki, če so problemi, so preko učiteljev. (B)
- Drugače se rada sama predstavim… (B)
- …se odzovem na vprašanja tudi drugih otrok in odgovorim, kaj delava s tem otrokom. Delam prostor dostopa, to je začetni korak. (B)
- …na spletni strani osnovne šole je svetovalno delo šole tudi predstavljeno…(C)
- Prvič, ko pridejo gredo na ogled svetovalne službe, jim tudi povemo, kaj delamo. (C)
- …se vedno pogovarjava z otroki, zato ker te vprašajo kdo si, kaj delaš… (C)
- …tudi prvi stik šole imajo preko tebe, z vpisom. (C)
- …posebej se potem ne predstavljava, zato ker imava itak ves čas stik z razredi. (C)
- …prideš v razred in nekaj narediš, takrat se tudi predstaviš, malo poveš, razbiješ mite… (D)
- …imam delavnico ali pa pripeljem koga, ki izvaja in potem sem tudi zraven… (D)
- Prvi razredi imajo tak običaj, da jih učitelji peljejo na obhod ali imajo spoznavne urice, pridejo v svetovalno službo. (D)
- Nekaj jih spoznaš, ko jih vpisuješ. (D)
- Dosti je takih, ki so bratje in sestre starejših otrok in jih že nekako poznaš. (D)
- Pridejo tudi marca ali maja z vrtcem sem in jih spoznaš. (D)
- …ko pridejo v osnovno šolo, jih najprej sprejme svetovalna delavka… (E)
- …preko vpisa, se takrat predstavimo, spoznajo nas tudi starši. (E)
- …preko publikacije… (E)
- Potem, ko delamo z razredi, s temi prvimi je potrebno veliko delati… (E)
- Tudi če kje obravnavamo kakšnega učenca individualno, se vsem predstavimo… (E)
- Na predmetni stopnji…v razredih, preko razrednih ur, se predstavimo, povemo kaj delamo. (E)
- …pri vpisu… (F)
- …pri pripravljalnicah. (F)
- …spremljanje že v prvem razredu… (F)
- …učitelji jih spoznajo z mojim delom na šoli… (F)
- …tudi jaz jim predstavim… (F)
- …v višjih razredih, sem po vseh razredih… (F)
- …delam individualno…me potem tam še bolj spoznajo… (F)

3. <u>odprto kodiranje</u>

Izjave sem prepisala v tabele, glede na vprašanja, pri katerem so se pojavile v intervjujih in jim nato prosto pripisala pojem znotraj že opredeljenih kategorij.

Tabela 1 predstavlja primer, več v prilogi (priloga 4).

1. Na kakšen način se predstavite učencem, kako izvejo za vaše delo?

Oseba	Izjava	Pojem
A	Pri spoznavanju poklicev…	Predstavitev svetovalne službe
A	Pridejo tudi prvošolčki…jaz se predstavim, da vključim. Pridejo oni do sem.	Predstavitev svetovalne službe
A	Spoznavanje svetovalne službe ob različnih priložnostih.	Predstavitev svetovalne službe
A	Pri starejših grem tudi v razred, imamo delavnice skupaj z razredom…	Delo v razredih
A	Pomoč otrokom, ki jo potrebujejo – organizacija učenja.	Delo z otroci izven razredov
B	Tisti prvi stiki, če so problemi, so preko učiteljev.	Težave učencev
B	Sem veliko v razredih, pri raznih razrednih urah, raziskave, DSP.	Delo v razredih
B	…se odzovem na vprašanja tudi drugih otrok in odgovorim, kaj delava s tem otrokom. Delam prostor dostopa, to je začetni korak.	Stik z razredi
B	…ni tega, da bi učence kdo vodil za kazen k meni.	Nestrinjanje z učitelji
B	Vem, da včasih učitelji to hočejo narediti iz nemoči.	Nestrinjanje z učitelji
B	Tudi staršem povem, velikokrat pričakujejo, da bomo rešili na hitro, na pravniški način in bomo strahove ter skrbi potisnili stran.	Težave s starši
C	…na spletni strani osnovne šole je svetovalno delo šole tudi predstavljeno…	Spletna stran
C	Prvič, ko pridejo na ogled svetovalne službe, jim tudi povemo, kaj delamo.	Predstavitev svetovalne službe
C	…preventivnih delavnicah, hodiva v razrede, ko ima kakšen otrok težave…	Delo v razredih
C	…se vedno pogovarjava z otroci, zato ker te vprašajo kdo si, kaj delaš…	Stik z razredi
C	…tudi prvi stik šole imajo prek tebe, z vpisom.	Vpis
C	…posebej se potem ne predstavljava, zato ker imava itak ves čas stik z razredi.	Stik z razredi
C	…individualno delo znotraj razreda…	Individualno delo
C	…razni preventivni programi…	Delo v razredih
C	…ko gre za kakšno učno pomoč učencu…	Individualno delo
C	Ko si v razredu, normalno ne delaš samo s tem otrokom…	Delo v razredih
D	…sem prisotna na kakšnih razrednih urah ali pa ko sem v kakšnih spremstvih…	Delo v razredih
D	…izvedem kakšno delavnico…	Delo v razredih

D	…prideš v razred in nekaj narediš, takrat se tudi predstaviš, malo poveš, razbiješ mite…	Stik z razredi
D	…imam delavnico ali pa pripeljem koga, ki izvaja in potem sem tudi zraven…	Stik z razredi
D	Delam pa z razredi od 1. do 9.	Delo v razredih
D	Prvi razredi imajo tak običaj, da jih učitelji peljejo na obhod ali imajo spoznavne urice, pridejo v svetovalno službo.	Predstavitev učiteljev
D	Nekaj jih spoznaš, ko jih vpisuješ.	Vpis
D	Dosti je takih, ki so bratje in sestre starejših otrok in jih že nekako poznaš.	Predšolsko spoznavanje
D	…pridejo tudi marca ali maja z vrtcem in jih spoznaš.	Predšolsko spoznavanje
E	…ko pridejo v osnovno šolo jih najprej sprejme svetovalna delavka…	Vpis
E	…preko vpisa, se takrat predstavimo, spoznajo nas tudi starši.	Vpis
E	…preko publikacije…	Spletna stran
E	Potem, ko delamo z razredi, s temi prvimi je potrebno veliko delat…	Stik z razredi
E	…smo veliko prisotni preko delavnic in v razredu…	Delo v razredih
E	Tudi, če kje obravnavamo kakšnega učenca individualno, se vsem predstavimo…	Stik z razredi
E	Na predmetni stopnji je pa druga svetovalna delavka, je zopet v razredih, preko razrednih ur, se predstavimo, povemo kaj delamo.	Stik z razredi
E	…s katerimi razredi več delamo, če imajo kakšne probleme…	Delo v razredih
E	…se poskušam čim več vključevati v podaljšano …	Delo v razredih
E	…koliko sem prisotna na hodnikih.	Vsakodnevni stik
E	…da se z njimi med odmori pogovarjam čisto običajne stvari.	Vsakodnevni stik
F	…že pri vpisu…	Vpis
F	…pri pripravljalnicah.	Predstavitev učiteljev
F	…hodim v razred…	Delo v razredih
F	…učitelji jih spoznajo z mojim delom na šoli…	Predstavitev učiteljev
F	…tudi jaz jim predstavim.	Predstavitev svetovalne službe
F	…v višjih razredih sem po vseh razredih…	Stik z razredi
F	…delam individualno…me potem tam še bolj spoznajo…	Stik z razredi
F	…na kakšnih razrednih urah sem prisotna…	Delo v razredih
F	…kakšne delavnice.	Delo v razredih

3.5.1. Tabela št. 1: Primer kodiranja (lasten vir)

4. <u>urejanje pojmov v hierarhijo</u>

Pojme, ki sem jih dobila pri odprtem kodiranju, sem hierarhično razvrstila pod vsako temo. Zraven sem pripisala črke intervjujev, pri katerih so se te pojmi pojavili.

Tabela predstavlja le primer, več v prilogi (priloga 5).

Spoznavanje svetovalne službe		**Vključevanje v razrede**		**Preventivne dejavnosti**		**Delo z otroci izven razredov**	
Predstavitev učiteljev	D, F	Delo v razredih	A, B, C, D, E, F	Delo s starši	A,B, C,D, E,F	Konflikti	A,D, E,F
Predstavitev svetovalne službe	A, C, F	Individualno delo	C	Delo z učitelji	A,B, E,F	Stiske	A,C
Vpis	C, D, E, F			Povezovalne dejavnosti	F	Napotijo drugi	C,E, F
Spletna stran	C, E			Pogovor	E, F	Vsakodnevni stik	A,C, E,F
Težave učencev	B			Delavnice	A,B, C,D, E,F	Poseg zaradi ogroženosti	A
Stik z razredi	B,C, D,E, F			Socialne igre	A,C, D,E		
Predšolsko spoznavanje	D			Razdeljevanje brošur	A		
				Terciarna preventiva	C,D		
				Drugo	C,F		

3.5.2. Tabela 2: Urejanje pojmov v hierarhijo (lasten vir)

5. <u>poskusna teorija</u>

Iz obdelave in analize podatkov sem izpeljala poskusno teorijo, ki je podprta z mojimi lastnimi izjavami in izjavami svetovalnih delavk iz intervjujev.

4. REZULTATI

Najprej predstavljam svetovalne delavke - njihovo izobrazbo in koliko let so zaposlene v šolski svetovalni službi -, nato pa rezultate po temah, ki sem jih imela že v naprej definirane glede na raziskovalna vprašanja.

Predstavitev svetovalnih delavk, s katerimi sem naredila intervjuje:

- Oseba A je socialna delavka in je na osnovni šoli zaposlena 31 let.
- Oseba B je socialna pedagoginja in je na osnovni šoli zaposlena 30 let.
- Oseba C je socialna pedagoginja in je na osnovni šoli zaposlena 15 let.
- Oseba D je socialna pedagoginja in je na osnovni šoli zaposlena 5 let.
- Oseba E je socialna pedagoginja in je na osnovni šoli zaposlena 10 let.
- Oseba F je psihologinja in je na osnovni šoli zaposlena več kot 25 let.

4.1. Delo na šoli

4.1.1. Spoznavanje svetovalne službe

Otroci svetovalno službo spoznavajo na različne načine. Nekje se začnejo spoznavati s šolo in svetovalno službo že v vrtcu, tako da gre za **predšolsko spoznavanje** (*Pridejo tudi marca ali maja z vrtcem sem in jih spoznaš. – D*). Še pred vstopom v šolo, se spoznajo z njimi tudi preko **vpisa** (*...tudi prvi stik šole imajo preko tebe, z vpisom. – C; ...preko vpisa, se takrat predstavimo, spoznajo nas tudi starši. – E*).

Ko otroci enkrat obiskujejo šolo, se s svetovalno službo spoznavajo že od 1. razreda naprej. Največkrat se jim svetovalne delavke predstavijo same preko **stika z razredi** (*...posebej se potem ne predstavljava, zato ker imava itak ves čas stik z razredi. – C; ...prideš v razred in nekaj narediš, takrat se tudi predstaviš, malo poveš, razbiješ mite… – D; Potem, ko delamo z razredi, s temi prvimi je potrebno veliko delati… – E*).

Za svetovalno službo učenci izvejo tudi preko **predstavitve učiteljev** (*Prvi razredi imajo tak običaj, da jih učitelji peljejo na obhod ali imajo spoznavne urice, pridejo v svetovalno službo. – D*) in **predstavitve svetovalne službe** same, ko otroci pridejo sami do njih ali pa ob različnih

priložnostih (*Pri spoznavanju poklicev… – A; Prvič, ko pridejo, gredo na ogled svetovalne službe, jim tudi povemo, kaj delamo. – C*).

Spoznavanje svetovalne službe se lahko zgodi tudi zaradi različnih **težav učencev** (*Tisti prvi stiki, če so problemi, so preko učiteljev. –B*), saj jih takrat nekdo drug napoti k svetovalni delavki in jo tako spoznajo, tudi če pred tem še niso imeli nobenega stika.

Spoznavanje pa poteka tudi preko **spletne strani** šole, kjer je predstavljena svetovalna služba (*…na spletni strani osnovne šole je svetovalno delo šole tudi predstavljeno… – C*).

4.1.2. Vključevanje v razrede

Vse svetovalne delavke se na šolah vključujejo v razrede. **Delo v razredih**, kjer delajo skupaj s celotnim razredom, poteka od 1. pa vse do 9. razreda (*Pri starejših grem tudi v razred, imamo delavnice skupaj z razredom…– A; Sem veliko v razredih, pri raznih razrednih urah, raziskavah, DSP-ju. – B; …sodelujeva npr. pri raznih preventivnih delavnicah, hodiva v razrede, ko ima kakšen otrok težave… – C; …sem prisotna na kakšnih razrednih urah ali pa ko sem v kakšnih spremstvih… – D; …smo veliko prisotni preko delavnic in v razredu… – E; …hodim v razred… – F*).

Z nekaterimi učenci pa imajo **individualno delo** znotraj razreda (*…ko gre za kakšno učno pomoč učencu… – C*).

4.1.3. Preventivne dejavnosti

Na vseh šolah imajo široko paleto preventivnih dejavnosti, ki jih večinoma opravljajo svetovalne delavke, v razredih pa velikokrat tudi učitelji. Preventivne dejavnosti obsegajo različen nabor tem, od nasilja, odraščanja, vzgoje otrok, prepoznavanja čustev do vodenja roditeljskega sestanka. Preventivne dejavnosti se naslavljajo na različne skupine in uporabljajo se različne metode, pri tem je pomembno tudi **delo s starši** (*…in šolo za starše… ponujamo ogromno takih stvari, tudi za starše… – A; Pomemben tukaj je čustven razvoj otroka, kompetence staršev, socialne spretnosti, za »zdrav čustven razvoj otroka«… Imamo tudi izobraževanja za starše, šolo za starše. – B; Če ne pa naredimo v okviru roditeljskega sestanka…naredimo še predavanje zraven. – C; …delavnice za starše… – F*) in **delo z učitelji** (*Pri učiteljih pa imamo predavanje avgusta, tudi na teme, ki so bazične npr. prepoznavanje*

čustev…kako voditi npr. roditeljski sestanek… – B; …izobraževanja za učitelje…se tudi oni naučijo teh socialnih veščin in vaj… – F).

V eni izmed šol je svetovalna delavka izpostavila različne **povezovalne dejavnosti**, ki omogočajo boljši odnos med učitelji in starši (*…tradicionalni tek…v sklopu te preventive in spoznavanja. – F; …jogo za starše in učitelje… – F*).

Delo z otroci pa ima veliko različnih tehnik. Imajo razne **delavnice** (*…projekt To sem jaz… – A; Za višje razrede pa imamo zunanje sodelavce iz Misss-a, Ženske svetovalnice. – B; …v okviru naravoslovnih dni, so delavnice, ki vsako leto zajemajo recimo 7. in 9. razrede… – C*), **socialne igre** (*Socialne igre imamo velikokrat…za ogrevanje. – C*), **pogovore** (*Ko je nadomeščanje imam kar veliko tega…je veliko o nasilju… – E*), otrokom pomagajo tudi z **razdeljevanjem brošur**, da vedo, kam se obrniti tudi izven šole (*Učencem damo tudi različne brošure, varne točke, TOM telefon, za pomoč zunaj šole. – A*) in z različnimi **drugimi** tehnikami (*Delamo te sociograme tudi in s tem si pomagamo… – C*).

V šolah se velikokrat uporablja tudi **terciarna preventiva**, kjer imajo dejavnosti po tem, ko se nasilje oz. težava že zgodi ali pojavi (*…če se pojavi en problem pa imamo kakšne delavnice… . – C; …to je trenuten navdih, potreba, ko kaj pride. – D*).

4.1.4. Delo z otroki izven razredov

Tudi delo z otroki izven razredov je pomembno, saj tako svetovalne delavke krepijo stik in dober odnos z učenci. Kjer učenci lahko zaupajo svetovalnim delavkam, prihajajo do njih tudi sami, z raznoraznimi težavami, ki jih imajo.

Svetovalne delavke imajo na šoli po večini **vsakodnevni stik** z otroki, tako z njimi ohranjajo odnos, ki temelji na zaupanju (*Pomoč otrokom, ki jo potrebujejo – organizacija učenja. – A; …eni zelo pogosto prihajajo. – C; …da se z njimi med odmori pogovarjam čisto običajne stvari. – E*).

Otroci k njim prihajajo zaradi različnih težav, ki jih imajo. Prihajajo zaradi **konfliktov** (*…konfliktne situacije… – A; Punčke zelo rade pridejo, tudi za kakšne spore, rade tako rešujejo. – D*) in **stisk**, ki jih doživljajo (*…točno konkretnim problemom znotraj nasilja v družini. – C*).

Otroke k svetovalni delavki velikokrat **napotijo drugi** (*Po navadi pa napotijo učitelji, ali imajo učne težave, ali se karkoli zgodi, ali pa starši kličejo. – C*), včasih pa se zgodi tudi **poseg zaradi ogroženosti** otroka (*...če gre za ogroženost otroka….posežemo. – A*).

4.2. Nasilje v šoli

4.2.1. Zaznavanje nasilja

Vrstniškega nasilja je na šolah zelo veliko. Svetovalne delavke so opisale, kako nasilje zaznavajo in katere oblike nasilje so najpogostejše na njihovi šoli.

Najprej so opredelile **pogostost** nasilja na njihovi šoli, če so le to lahko storile (*So obdobja, ko je tega več… – A; Ni točne frekvence, mi ne spremljamo na tak način. – B; …je čisto vsak dan nekaj… – E*). Nato so opredelile, katerega nasilja je največ in v kakšni obliki se pojavlja: **psihično** (*Najpogostejše je psihično nasilje, kakšno žaljenje, izzivanje. – C; Potem tudi psihično, se spravijo na šibke, tiste za katere vedo, da so. – B*) in **verbalno nasilje** (*Najpogostejše so verjetno verbalne. – F; …uporabljajo žalitve, tudi znotraj razreda veliko zaznam… – C*). **Fizično nasilje** se na nobeni izmed šol ne pojavlja pogosto, vendar pa je še vedno prisotno (*…se kaj odrivajo, ampak da bi prišlo do kakšnih fizičnih obračunov pa ne. – D; Fizičnega skoraj da ni… – F*).

4.2.2. Reagiranje na nasilje

Do nasilja kljub preventivnim dejavnostim še vedno prihaja, zato so svetovalne delavke povedale, s kakšnimi tehnikami in metodami na njihovih šolah reagirajo na nasilje. Vse šole imajo že pred šolskim letom narejen **vzgojni načrt**, kjer so zapisane kršitve in ukrepi, ki jim sledijo (*Imamo tudi vzgojni načrt…je jasno izdelan in napisani so ukrepi… – A*).

Na nasilje reagirajo še: z **delavnicami** (*…gremo še v razred in še tam delamo… – F*), s **pogovorom** (*…za oboje pa je pomemben pogovor. – A; Se z otrokom pogovorimo. – B*), z raznimi **dežurstvi** (*Imamo pa na hodnikih dežurne učitelje, tudi v jedilnici. – A; Smo zelo pozorni z raznoraznimi dežurstvi - med odmori, v določenih razredih, v garderobah ob določenih urah… – B*), z **intenzivnim delom z otroki** (*Delamo na tem kaj se dogaja - na intenzitetah, čustvih, ki jih zdrži, predelujemo situacijo, delamo vaje in ne samo pogovor….z*

vsem tem ojačimo otroka. – B; …ne iščemo krivca, ampak kako rešiti problem. – F), s tem, da naredijo **individualni načrt** za otroka, ki je povzročil nasilje (*…je učenec drugega učenca med telovadbo brcnil v mednožje…smo naredili 14 dnevni individualni načrt za tega učenca. – A*) in s **sodelovanjem** s starši, učitelji ter vsemi vpletenimi (*Najprej razrednik, potem svetovalna služba, nato s starši in vodstvo šole. – B; Delamo z vsemi vpletenimi. – C*).

Pojavlja se tudi **razlika v reagiranju**, če gre za psihično, verbalno ali fizično nasilje (*…če gre za hudo nasilje pa pokličemo policijo. – C; Pri tistih, ki odreagirajo na ven, se zelo hitro vidi in hitreje potem reagiramo. – E*) ter v tem, kako je bilo včasih in kako danes (*Ko še ni bilo zakona, smo tudi sami reagirali na nasilje. …smo poklicali sami krizni center in nato pristojni CSD obvestili o tem. – A*).

Pod **ostalo** sem dala izjave, ki niso sodile v nobenega od naštetih pojmov. Izjave so tri in vsaka izraža nekaj drugega (*Kar pogosto (reagiranje svetovalne delavke). – A; Po navadi se učenci sami med seboj zmenijo. – D; Nikoli ni tako, da bi katera rekla »ah saj to ni nič«. – D*).

4.2.3. Reagiranje učiteljev

Učitelji v razredih in na hodnikih na nasilje **različno reagirajo**, odvisno od tega, koliko imajo znanja in kakšne osebe so (*Je pa odvisno od učiteljev… – C; Vsak reagira po svoje. – D*). Največkrat učitelji nasilne situacije, ko pride do njih, **razrešujejo sami**, (*…sami drugače tudi rešujejo znotraj razreda, kar je tudi smiselno. – C; Razredniki se zelo vključujejo v razrede in takoj ukrepajo… – E*), včasih potrebujejo **pomoč svetovalne** službe, lahko pa jim svetovalne delavke pomagajo že preventivno (*Mi učitelje opremimo, osvestimo, da znajo z otroci delati. – A; Včasih pa vprašaj,o kaj naj naredijo. – D; Če se jim zdi prehudo, potem povejo in kaj bi skupaj naredili. – F*). Učitelji in svetovalne delavke se poslužujejo **skupnega reševanja težav** (*Sodelujejo tudi z mano… – D; Sodelujemo zelo. – F*).

Zgodi se tudi, da pride do **nestrinjanja** med svetovalnimi delavkami in učitelji pri reagiranju v nasilnih situacijah (*Z učitelji se ne strinjam vedno, ne rečem to pred otrokom, povem učitelju na samem… – A; Učitelji včasih malo drugače reagirajo npr. »Ah, saj to ni nič, se bodo že med seboj zmenili.« – B; Nismo tukaj zato, da pridejo k nam za kazen. – F*).

4.2.4. Mediacija

Na treh šolah izvajajo mediacijo, vendar samo v določenih primerih, na ostalih treh pa je zaradi različnih razlogov **ne izvajajo** (*Sem bila udeležena, vendar ni šlo skozi celoten kolektiv. – A; Uradno nimamo, ni nihče prav usposobljen, ker je bilo izobraževanje izredno drago.* - *D*). Na dveh šolah, kjer jo izvajajo, imajo **šolsko mediacijo** (*Imamo usposabljanje učiteljev in ta ima potem še nalogo, da še nekoga uči o tem. – E; Nimamo prav te vrstniške, so se pa učitelji izobraževali. –F*), na eni pa **vrstniško mediacijo** (*Otroke pa usposablja učiteljica. – B*).

Odnos do mediacije je pozitiven in tudi tam, kjer je ni, si svetovalne delavke želijo, da bi jo izvajali (*Kot alternativa je zelo v redu. – A; Je dober način reševanja… – F*).

4.2.5. Sodelovanje s starši

Vsem svetovalnim delavkam je pomembno, da sodelujejo s starši. Večina se zelo trudi, da bi starše lahko pridobila in z njimi delala za dobro otroka. Sodelovanje s starši je ena pomembnejših nalog šole, saj je pomemben model trikotnik: šola, učenec, starši.

Večina staršev se **vključuje** in sodeluje s šolo, še posebno, če gre za različne nasilne situacije (*Del mojega dela je tudi, da komuniciram…s starši – se z njimi povežem. –B; …vključimo tudi starše, če je potrebno. – D*).

Včasih pa se zgodi, da imajo šole in svetovalne delavke različne **težave s starši** (*Tudi staršem povem, velikokrat pričakujejo, da bomo rešili na hitro, na pravniški način in bomo strahove ter skrbi potisnili stran. – B*).

4.3. Sodelovanje s sodelavci in vodstvom šole

4.3.1. Dober odnos

Za sodelovanje je vedno pomemben dober odnos, za katerega pa se je treba truditi. **Pomembnost dobrih odnosov** je prvo, kar pripomore k izboljšanju dela (*Zelo, ampak ne mislim neki prijateljski odnosi, ampak profesionalni. – C; …to se mi zdi, da je osnova. – D; To je zelo pomembno, če katerakoli stvar ne špila, če nimaš z nekom dobrega odnosa, je zelo težko… – E*). Kot zelo pomembno stvar so svetovalne delavke navedle tudi **odnos z**

ravnateljem (*Ravnatelj mora biti nevtralen, to je zelo pomembno. – A; Tudi z ravnateljico. Z njo zelo dobro sodelujem. – F*) in **timsko delo** (*Ni več rivalstva, je že vzajemen odnos. – A; Če ne zdržimo kot tim, potem težko delamo. – D*).

4.3.2. Komunikacija

Skupaj z dobrimi odnosi je pomembna tudi komunikacija. Pri komunikaciji sem spraševala, kakšna je komunikacija med delavci in vodstvom šole. Nekje je **odprta komunikacija** (*Pomembno je, da smo spoštljivi, da se pogovorimo o problemih… – A; Tudi, če se kaj zameri, vedno razčistimo in se zmenimo. – F*), drugje pa imajo **pomanjkanje komunikacije** (*…so rekli in pokazali, ampak na prefinjen način. – B*).

Včasih pa je odprtost komunikacije **odvisna od posameznika** (*V večini primerov povem, ampak presodim kdaj komu kaj povedati in komu zaupati. – E*).

4.3.3. Podpora pri uvajanju programov

Svetovalne delavke lahko same **predlagajo programe** in pri tem večinoma nimajo težav (*Vse je odprto, lahko. – A; …vse te preventivne delavnice, vse to gre preko svetovalne službe znotraj šole. – C*).

Čeprav lahko predlagajo in nekaj uvedejo, je še vseeno pomembna **dejanska podpora** pri izvedbi programov. S tem imajo včasih težave (*Ni bilo potem dejanske podpore… – B; Šole imajo vsako leto manj financ na razpolago…– E*), večinoma pa sodelujejo tudi ostali (*…podprejo pa tudi sami povedo, kaj bi rabili. – F*).

4.4. Svetovalno delo

4.4.1. Kompetentnost

Svetovalne delavke, ki so na šoli zaposlene že nekaj časa, se pri svojem delu počutijo kompetentne in imajo **dovolj znanja** (*...sedaj sem, nisem pa bila vedno. – A; S tem magistrskim študijem ja. – B*). Večina je povedala, da je to velikokrat **odvisno od situacije**, saj zmeraj prihajajo nove stvari in nove situacije, ki jim niso znane (*…odvisno od situacije. – C; Pride pa še vedno kakšna situacija, ko ne veš, kako postopati. – E*).

Svetovalne delavke, ki pa so relativno nove na tem področju, še niso doživele vseh situacij in imajo zato še **premalo znanja** (*…včasih vidiš, da nimaš dovolj moči, dovolj znanja. – C; Vedno novo, novo prihaja, smo šele na začetku tega. – D*).

4.4.2. Izobraževanja in supervizija

Pod to točko sem skupaj združila izobraževanje in supervizijo, saj oboje spada k večjemu profesionalnemu napredku in kompetentnosti. Pri obeh me je zanimal odnos svetovalnih delavk do tega in če izobraževanja in supervizijo na šolah sploh imajo.

Na šolah nimajo supervizije, ki bi bila omogočena vsem, na nekaterih šolah pa imajo **supervizijo za učitelje**, ki pa je običajno prostovoljna (*Pri superviziji imajo prednost učitelji. Sem pa koordinator med izvajalcem in učitelji, nisem pa član skupine. – A; …letos smo jo imeli za učitelje, prostovoljno je bilo. – F*). **Odsotnost supervizije**, zaradi razlogov povezanih s financami, so omenile tri svetovalne delavke (*Smo poskusili pa ni šlo skozi, tudi finančno zelo zahtevne stvari. – B*). Tudi na šolah, kjer supervizije ni, imajo svetovalne delavke povečini pozitiven **odnos do supervizije** (*…nimamo, se mi pa zdi, da bi bila dobra. – C*). Na dveh šolah sta svetovalni delavki omenili, da imajo **intervizijo** (*Interno pa povemo drug drugemu, si pomagamo. – D*). Nekatere šole imajo tudi **aktive svetovalnih delavcev**, kjer se dobivajo in si svetujejo pri težavah, ki jih imajo (*Imamo aktiv svetovalnih delavcev Šiška… – C; Tudi svetovalne delavke v okviru šole imamo redne aktive. – E*).

Vse svetovalne delavke imajo pozitiven **odnos do izobraževanj** in si želijo, da bi jih bilo še več (*Izobraževanja so zelo pomembna na vseh področjih, dobro je, da kakšne stvari večkrat slišiš… – C; Drugače pa izobraževanja ja, ne glede na to koliko časa že delaš, vedno se nekaj novega naučiš, nekaj izveš. – D*). Večinoma so **izobraževanja na šolah prisotna** (*Kar se tiče nasilja znotraj družin in tega, smo imeli kar nekaj izobraževanj… – C; Imamo pa letna izobraževanja… – E*), nekje pa je svetovalna delavka omenila, da imajo **pomanjkanje izobraževanj**, vendar pa je kot razlog navedla tudi njene osebne odločitve (*…mogoče nam manjka prave vsebine za nas. – D; Pri meni je tudi vedno problem s časom… – D*).

4.4.3. Pričakovanja

Pričakovanja svetovalnih delavk so se v večini razlikovala od dejanskega dela, ki so ga opravljale, ko so prišle na šolo. Nekatere med njimi so imele **prevelika pričakovanja** (*Sem*

gledala risbe otrok in sem si mislila, kako bom jaz vse to analizirala in delala take stvari. – A; Večina, ki jih pride v svetovalno službo, si misli, ja, bom imel ogromno delavnic, se bomo imeli luštno, ves žariš… – E), druge pa so imele **premalo znanja** in na podlagi tega nerealna pričakovanja (*…ko prideš s faksa, takoj vidiš, da se moraš še veliko stvari naučiti. – B; Ko prideš mlad iz fakultete, nimaš predstave, nisi usposobljen za to delo. – C*).

Dve svetovalni delavki sta bili pred nastopom službe v svetovalni službi na šoli **brez pričakovanj** (*Jaz nisem nič pričakovala. – D; Jaz sploh nisem mislila, da bom v šoli končala. – F*).

Izpostavile so, da so pomembna **kasnejša pričakovanja**, ko si že na delovnem mestu in veš, kako stvari potekajo, ko z delom že pridobiš neke izkušnje (*Pričakovanja, ko pa že imaš neke izkušnje, so pa že bolj realna in imaš neke cilje, ki jih hočeš izpolniti. – C*).

4.4.4. Dejanska vloga

Pri večini svetovalnih delavk je bila oz. je **vloga drugačna od pričakovanega** (*Je pa zraven potem še toliko administrativnih del… – A; Glede učinkovitosti, kaj svetovalna služba lahko naredi, sem mislila da bo veliko več. – E*). Tudi **vloga pri delu z učenci** je bila najprej drugačna od pričakovanj (*…sem imela predavanje o družini v okviru predmeta etika, zbirala sem material za v razrede… – A; Noben te ne nauči, kako imeti avtoriteto v razredu. – E*), vendar pa so si svetovalne delavke lahko nekako utrle pot, po kateri so želele (*…sem potem delala z otroci, imela šolsko skupnost – za učence, kako dobiti mesto v razredu. – A; Morajo vedeti, da imaš neko strukturo, da imaš stvari urejene, hkrati pa da vedo, da jih spoštuješ in da ti lahko zaupajo. – E*). Pri samem **delu** so si nekatere pomagale z izobraževanji, druge pa so pridobile zaupanje in pomoč zaposlenih (*Zgodbo sem nekako lepila skupaj, se izobraževala tako, da mi je koristilo v tej vlogi. – B; …imam dovolj svobode kaj lahko delam, se ne počutim utesnjeno in da bi se morala držati nekih strogih okvirov… – F*).

Drugačen od pričakovanj je velikokrat tudi **odnos učiteljev** do svetovalnih delavcev in samega svetovalnega dela na šoli (*…takrat so si mislili »eh tale kar nekaj dela«. – A; Učitelji tudi včasih mislijo, da imamo mi neko čarobno palčko in da bomo zamahnili in bo kar dobro. – E*).

Dve svetovalni delavki, ki sta na šoli zaposleni že 30 let in več, sta izpostavili, da imata še vedno **neizpolnjene ideje**, saj še nista naredili vsega, kar bi si želeli (*Na začetku sem bila veliko več polna idej o tem, kako priti do otroka, pa nisem še vsega naredila. – A; Še vedno pa vidim ogromno možnosti za narediti kaj v šoli. – B*).

4.4.5. Želja po spremembi

Vse svetovalne delavke si želijo nekih sprememb, pa naj bo to na osebnem področju ali v sistemu. Večina si želi **sistemskih sprememb** (*Sistem nam ni, ampak če to govorim, je brez pomena, nam sistem ne dovoljuje. – F*), vendar pa vedo, da same pri tem ne morejo ničesar izboljšati ali popraviti. Želijo si tudi boljše **poznavanje svetovalnega dela** s strani šol in zaposlenih (*...da ne bi bilo treba svetovalnim delavcem, vsakemu posebej utirati pot, kaj je njegova vloga in kaj ne. – E*).

Izpostavile so tudi **delo z otroki**, za katerega si želijo, da bi ga bilo še več in da bi se lahko še več naredilo za njih (*Premalo gremo v širino – za otroke. – A; Vedno se želim še bolj izpopolnjevat, več imeti stika z otroki. – D*) in **pomoč staršem**, saj je velikokrat ne pridobijo (*Moja velika želja je, da bi starše pridobila za neko bolj poglobljeno obravnavo. – E*), ker je to znotraj šole in svetovalnega dela na šoli težko.
Želijo si tudi več **sodelovanja z drugimi**, izven šole (*Težave imamo tudi pri otrocih s posebnimi potrebami, s komisijami. Mi bi se radi z njimi dobili, pogovorili, imamo tudi neke predloge. –* C).

5. RAZPRAVA

V prvem sklopu vprašanj, ki sem jih postavila svetovalnim delavkam na osnovnih šolah, me je predvsem zanimalo, kako se vključujejo v razrede, če sploh se in kakšen je njihov način dela in vzpostavljanja stika z učenci osnovnih šol. Večina svetovalnih delavk se zelo aktivno vključuje v razrede in izvaja različne delavnice, socialne igre, predavanja za učence, preventivne programe itd. Velikokrat opravljajo individualno delo z učenci, ki poteka v razredu. Tako tudi drugi učenci izvedo, kakšno je delo svetovalne delavke in vidijo, da se lahko obrnejo nanje za pomoč. Svetovalne delavke so vedno pripravljene povedati, kakšna je njihova vloga na šoli, če učenci to vprašajo. Drugače pa se predstavijo tudi same, ali na začetku šolskega leta, ko učenci pridejo v prve razrede ali pa, ko imajo neko aktivnost v razredu. Povedale so, da je pomembno učencem razložiti funkcijo svetovalnega dela, še posebno, če delajo z učencem individualno, zaradi tega, da ta učenec ni stigmatiziran in žrtev verbalnega nasilja. Svetovalne delavke so govorile tudi o pomembnosti stikov izven razredov in pisarne, npr. na hodnikih šole. Pomembno se jim zdi, da so prisotne, da jih otroci lažje spoznajo in jim zaupajo. Kot je povedala ena izmed intervjuvank, da je otrokom pomembno *…da se z njimi med odmori pogovarjam čisto običajne stvari – E.*

S tem svetovalne delavke delajo na vzpostavljanju delovnega odnosa in osebnega stika, kakor to definira Gabi Čačinovič-Vogrinčič (2008), ki pravi, da so naloge svetovalnega delavca te, da vzpostavi in varuje varen prostor za delo, da z uporabniki soustvarja izvirne delovne projekte pomoči in da sta svetovalni delavec ter uporabnik sogovornika v procesu pomoči. Pomembna je udeleženost v rešitvah in izkušnja spoštovanja in osebnega dostojanstva. Z dobro vzpostavljenim odnosom se lahko zelo približajo učencem, da tudi sami pridejo do njih, ko jih potrebujejo. Večina ima izkušnjo, da učenci pridejo sami z raznolikimi stiskami in težavami, ki nastanejo znotraj šole ali pa znotraj družin, čeprav je tega manj. Tudi sama, ko sem opravljala intervjuje, sem videla, da imajo zelo dobro vzpostavljen stik z učenci in da učenci hodijo k njim zaradi različnih stvari. Pri intervjujih se mi je zdelo dobro, da sem lahko tudi sama videla, kakšen je odnos med njimi.

Glede preventivnih dejavnosti so mi povedale, da v razredih izvajajo delavnice in socialne igre na različne teme, ki se tičejo ali odraščanja, čustev, grajenja samopodobe ali pa nasilja. S preventivnimi dejavnostmi, tako kot pravi Nevenka Štraser (v: Štraser et al., 2012), skušamo

vplivati na vedenje, še preden se pojavi v neželeni obliki. V šolah delavnice izvajajo tudi zunanji izvajalci, ki pridejo na šolo vsako leto. Druge delavnice izvajajo same, nekaj pa jih izvajajo tudi učitelji. Socialne igre imajo ponekod največkrat za ogrevanje pred kakšnimi delavnicami ali aktivnostmi in običajno z njimi začnejo že v prvih razredih. Na vseh šolah imajo različne delavnice in predavanja tudi za učitelje in starše. Za starše imajo največkrat kakšno šolo za starše, predavanja v okviru roditeljskih sestankov, predavanja, kjer pridejo zunanji izvajalci ter delavnice. Intihar in Kepec (2002) govorita o oblikah izobraževanja staršev, dve izmed teh pa sta:

- izobraževanje staršev v sklopu roditeljskih sestankov. Ta praksa se pri nas najpogosteje izvaja in poteka v različnih oblikah, z uporabo različnih izkustvenih metod učenja.
- šola za starše. Nekatere šole ta program izvajajo same, nekatere pa poiščejo zunanje izvajalce in vso izvedbo prepustijo njim.

Za učitelje pa imajo razna predavanja na temo prepoznavanja čustev, razna izobraževanja in supervizije. Ena svetovalna delavka je omenila povezovalne dejavnosti, s katerimi gradijo na neformalnih odnosih med šolo in starši. Tega ne gradijo le s pogovori, vendar aktivno z raznoraznimi aktivnostmi, katere se lahko udeleži katerikoli starš ali učitelj. Na šolah se poslužujejo tudi terciarne preventive. Takrat, ko pride do nekega dogodka, npr. nasilne situacije, imajo kakšno delavnico ali pa predavanje za starše in učitelje.

V drugem sklopu vprašanj me je zanimalo, katere vrste nasilja se najpogosteje pojavljajo na šolah in kako reagirajo na nasilne situacije. Vse šole imajo skupno to, da imajo največ verbalnega in psihičnega nasilja, manj pa je fizičnega. Verbalno in psihično nasilje se običajno dogajata vsakodnevno, saj se otroci velikokrat zbadajo z raznimi žaljivkami, dogaja se tudi, da nekoga nadlegujejo in ustrahujejo. Do fizičnega nasilja ne prihaja velikokrat, saj proti temu uporabljajo veliko preventivnih ukrepov. Pri preprečevanju fizičnega nasilja si največkrat pomagajo z raznimi dežurstvi med odmori in po koncu pouka. Šole imajo tudi vzgojne načrte, kjer so zapisane kršitve in posledično tudi ukrepi. Na nekaterih šolah učenci in starši sodelujejo pri nastajanju vzgojnega načrta šole, tako da sami opredelijo kakšne kršitve si zaslužijo ukrep in kakšen naj bo ta ukrep.

Vzgojni načrt, ki izhaja iz temeljnih vrednot, vsebuje vzgojne dejavnosti in oblike vzajemnega sodelovanja šole s starši ter njihovo vključevanje v uresničevanje vzgojnega načrta (Pušnik v:

Štraser et al., 2012: 92). V vzgojnih načrtih šol so opredeljeni različni vsebinski sklopi, najpogosteje pa imajo šole opredeljene te (ibid.: 111–112):

- vrednote in izbor sklopov, katerim želijo v tistem trenutku posvetiti največ pozornosti,
- vzgojna načela, kot so načelo spoštovanja učencev, načelo aktivnega sodelovanja učencev, načelo sodelovanja s starši itd.,
- vzgojne dejavnosti, npr. preventivne dejavnosti, svetovanje, mediacija ipd.,
- vzgojne ukrepe,
- sodelovanje s starši.

Na nasilje reagirajo še z različnimi delavnicami, ki jih po nekem dogodku izvedejo s pogovori, intenzivnim delom z otroki, s sodelovanjem s starši in individualnim načrtom za otroka, ki je nasilje izvajal. Reagiranje se malo razlikuje, pri verbalnem in psihičnem največkrat uporabijo pogovor, pri fizičnem nasilju pa morajo včasih poklicati tudi policijo. Na splošno pa večkrat posežejo, če gre za fizično nasilje, saj je to zelo vidno, pri psihičnem nasilju pa so izrazile nemoč, da velikokrat sploh ne veš, da se nekaj dogaja. S starši pa sodelujejo pri eni in drugi vrsti nasilja, saj jih pri delu z učencem vedno vključijo.

Večini svetovalnih delavk se zdi, da je najpomembnejši pogovor, saj se takrat približajo učencu in skupaj z njim ugotovijo, kaj bi se dalo narediti (ne glede na to, ali je žrtev ali tisti, ki je nasilje nad nekom izvedel). Vsem se zdi zelo pomembno, da z vsemi vpletenimi intenzivno delajo, to pomeni, da stvari rešujejo sproti, z otroki delajo na čustvih in da otroke okrepijo. Pomembno se jim zdi tudi delo s posameznikom ali skupino otrok, ki je nasilje nad nekom izvajala, kot je dejala svetovalna delavka »*Istočasno pa delamo s posameznikom ali skupino, ki se je spravila nanj. Tudi njih poskušaš senzibilizirati… - B«.* Individualni načrt sta omenili dve svetovalni delavki, vendar se je načrt razlikoval. Ena je omenila, da naredijo načrt za učenca, ki je bil nasilen in potem delujejo po tem načrtu, npr. da učenec hodi na pogovore, kaj naredi ipd., druga pa je omenila individualni načrt, ko so nekega učenca izključili za 14 dni in zanj v tistem času naredili individualni načrt šolanja.

Pravilnik o vzgojnih opominih v osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 76/2008) v 7. členu pravi: Šola za učenca, ki mu je bil izrečen vzgojni opomin, najkasneje v desetih delovnih dneh od izrečenega opomina pripravi individualizirani vzgojni načrt, v katerem opredeli konkretne vzgojne dejavnosti, postopke in vzgojne ukrepe, ki jih bo izvajala.

Za učenca, ki se prešola na drugo šolo, individualizirani vzgojni načrt pripravi ta šola. Pri pripravi individualiziranega vzgojnega načrta lahko sodelujejo tudi starši učenca. Šola spremlja izvajanje individualiziranega vzgojnega načrta.

Pri reagiranju učiteljev pa je odvisno, kakšna znanja imajo in kakšne osebe so. Svetovalne delavke so povedale, da se v večini primerov učitelji sami vključujejo v ta proces in situacije razrešujejo sami znotraj razreda, saj vedo, da morajo nekaj narediti tudi sami. Pri tem jim pomagajo svetovalne delavke, tako, da učitelje poučijo, kako reagirati in s skupnim sodelovanjem. Včasih med njimi prihaja tudi do nestrinjanja v reagiranju, vendar pa se o tem pogovorijo kasneje, tega ne delajo pred učencem. Cvetka Bizjak (v: Štraser et al., 2012: 80) govori o tem, da vzgojno delovanje učiteljev temelji na zmožnosti vzpostavljanja kakovostnih odnosov z učenci, da na to kakovost vpliva množica osebnih značilnosti vseh, ki so vpleteni vanj. Od učiteljev se zahteva prevzemanje odgovornosti za kakovost odnosov z učenci in starši. Potrebno je, da se učitelj zavestno odloči in z aktivno udeležbo sodeluje pri razvoju posameznika in spreminjanju šolske klime.

Zanimalo me je tudi, ali na šolah izvajajo mediacijo kot konstruktivno reševanje problemov. Svetovalne delavke so bile mediaciji zelo naklonjene, vendar pa ponekod mediacija ni šla skozi kolektiv ali pa je zaradi financ niso uvedli v program. Od šestih šol jo izvajajo v treh, pri tem imajo v dveh šolah šolsko mediacijo, kjer so učitelji usposobljeni za vodenje procesa, v eni šoli pa vrstniško, saj so za to usposobili učence.

V tretjem sklopu vprašanj sem spraševala po odnosih s sodelavci in vodstvom šole, po odprti komunikaciji in podpori pri izvajanju programov. Vse svetovalne delavke so bile enotne, da so dobri odnosi najpomembnejši pri njihovem delu, saj morajo sodelovati z vsemi v šoli. So pa takoj dodale, da so pomembni dobri profesionalni odnosi, in ne prijateljski. Brez dobrih odnosov v šoli težko karkoli naredijo. Prav tako je zelo pomemben odnos z vodstvom, saj jim je pomembno, da jih ravnatelj podpre pri odločitvah in pri uvajanju novih programov. Ena izmed svetovalnih delavk je izpostavila zelo dober odnos z ravnateljico, saj imata obe enako strokovno izobrazbo, zato z ravnateljico tudi veliko sodelujeta in ji ta pomaga pri delu s starši in učitelji. Pomembno se jim zdi tudi delo v timu z vsemi zaposlenimi v šoli, saj lahko le tako kaj dosežejo in delajo v dobro učencev. Svetovalna delavka, ki sem jo označila s črko A, je poudarila, da so odnosi res pomembni, saj so imeli kar nekaj let težave s tem. Med njimi je bilo

veliko rivalstva in tekmovanja na vseh področjih. Niso delovali kot tim. Kasneje se je to izboljšajo in sedaj pravi, da so odnosi dobri in da se lahko z vsemi pogovoriš, če je to potrebno. Rupar (v: Pušnik et al., 2003) pravi, da je šolska klima pomemben pokazatelj uspešnosti šole, saj je ključna dimenzija človeških virov, ki jih ima šola. Bečaj (v: Rupar, 2003) doda, da je klima dobra, ko se pričakovanja delavcev izpolnijo in se v šoli dobro počutijo. Klima je po njegovo zaznavanje položaja in je osredotočena na posameznika ter njegove potrebe in vrednote.

Odprta komunikacija je pomembna tudi ostalim svetovalnim delavkam. V večini je tako, da se lahko z vsemi odkrito pogovorijo. Nekatere so izpostavile tudi to, da je včasih odprta komunikacija odvisna od osebnosti sodelavca in da vsem ne morejo vsega reči.

Pri uvajanju programov pa nimajo težav, lahko jih predlagajo in uvedejo, vendar pa morajo biti dobri in dobro utemeljeni. Največkrat se ustavi, ko hočejo program tudi izpeljati, saj takrat velikokrat ni več takšne podpore, ki je bila pokazana pred uvedbo. Učitelji običajno sodelujejo, je pa to odvisno od njihovega časa in volje. Težava sedaj nastaja tudi zaradi financ, saj šole dobivajo vedno manj finančnih sredstev za izpeljavo različnih programov, tako da tega ni toliko, kot bi si nekatere svetovalne delavke želele.

Četrti sklop pa se nanaša na svetovalno delo, pri čemer me je zanimala kompetentnost svetovalnih delavk, izobraževanja in supervizija, njihova pričakovanja pred začetkom dela v šolski svetovalni službi, dejanska vloga v šoli ter želje po spremembi. Svetovalne delavke, ki so v šoli zaposlene že kar nekaj let, so izrazile, da se počutijo dovolj kompetentne pri svojem delu, saj so v teh letih doživele že veliko in imajo izkušnje z različnimi situacijami. Poleg nabiranja izkušenj so jim pomagala še različna izobraževanja, saj brez tega ne bi bilo enako. Ena izmed njih je omenila, da se brez magistrskega študija ne bi počutila dovolj kompetentne, čeprav je v šoli zaposlena približno 30 let. Ostale, ki so zaposlene manj kot 20 let, so povedale, da se v nekaterih situacijah še vedno ne počutijo dovolj kompetentne in da še nimajo vsega »pod kontrolo«. Vsem se zdijo zelo pomembna izobraževanja in se jih redno udeležujejo. Ena izmed njih je omenila, da se ji zdi, da pri izobraževanjih manjka prava vsebina za same svetovalne delavce in da je vse to zelo povezano s financami, saj je v šolah tega vedno manj. Izobraževanj pa se lahko seveda udeležiš sam, vendar pa ti tega služba ne krije.

Šolsko svetovalno delo je zasnovano interdisciplinarno, zato je za delo v tej službi nujno povezovanje znanja različnih ved, ki proučujejo človeka in njegovo okolje ter so sorodne vedi socialnega dela. Vsekakor pa je nujno to znanje tudi dopolnjevati in nadgrajevati. Vsebina dela zahteva znanje pedagogike, psihologije (psihologija osebnosti, psihologija družine), poznavanje temeljnih metod in načel socialnega dela ter metodologije raziskovanja v socialnem delu. Občasno pa je potrebno tudi poznavanje pravnih in drugih predmetov, ki jih spoznavamo med šolanjem in dodatnim izobraževanjem ter usposabljanjem. Delo te službe je torej delo z ljudmi, zato zahteva spretnosti pri vzpostavljanju in razvijanju medosebnih odnosov. (Privošnik, Urbanc 2009: 415)

Na šolah nimajo prave supervizije, ki bi bila za vse delavce šole. Največkrat je supervizija za učitelje, vendar tudi to zaradi financ velikokrat ni mogoče.
Vida Miloševič-Arnold (1994) ugotavlja, da je bistvo supervizije učenje s pomočjo izkušnje in reflektiranja te izkušnje. Strokovnjaku je spodbuda za učenje o ravnanju v profesionalnem odnosu in pri spoznavanju samega sebe, opora pri prenašanju obremenitev ob odgovornem strokovnem delu ter usmerjanje pri profesionalnem ravnanju. Supervizor pri tem pomaga strokovnjaku razumeti kako je ravnal in kaj je njegovo ravnanje pomenilo.

V dveh šolah sta svetovalni delavki povedali, da imajo intervizijo, ki jim prav tako pomaga pri delu, saj tam ozavestijo svoje težave pri delu na šoli. Imajo tudi aktive svetovalnih delavcev, kjer se prav tako pogovarjajo o težavah in si svetujejo. Čeprav nimajo supervizije, kjer bi jim pomagala neka tretja oseba, se lahko o težavah pogovorijo in si pomagajo ter s tem še vseeno veliko pridobijo.

Zanimalo me je, kakšna pričakovanja so imele svetovalne delavke, preden so začele s svojim delom, saj vem, da so pričakovanja velikokrat zelo drugačna od dejanskega stanja. V času, ko so same začele delati (tiste, ki so zaposlene že malo več let), je bilo tudi stanje drugačno, saj svetovalno delo v šolah sploh še ni bilo poznano in nekako »priznano«. Zaposleni v šoli, in tudi starši, niso ravno vedeli, kaj naj bi svetovalni delavec sploh delal in velikokrat so pričakovali, da bo nekakšen nadomestek za policista, ki bo kaznoval otroke.

Svetovalne delavke so povedale, da so bila njihova pričakovanja prevelika in nerealna, saj niso imele dovolj znanja in niso točno vedele, kaj bodo delale. Izpostavile so to, da ko prideš s faksa,

imaš nekaj teoretičnega znanja in pa zelo pomanjkljivo praktično znanje, zato je bilo začeti težko. Povedale so, da za to delo nisi usposobljen in da potrebuješ kar nekaj časa, da se navadiš na delo v šoli. Nekatere so povedale, da niso imele pričakovanj, ena svetovalna delavka pa je povedala, da sploh ni imela namena delati na šoli in da si nikoli ne bi mislila, da bo »končala« tam, vendar pa ji je delo postalo všeč in ga še danes z veseljem opravlja. Dejanska vloga je bila za večino drugačna, kot so si zamislile, še posebno zaradi preboja svetovalnega dela. Nekateri so bili mnenja, da svetovalna delavka ne dela nič pametnega, drugi pa so učence k njim pošiljali za kazen in pričakovali ukrepe. Poudarile so, koliko je zraven vsega dela še administracije in da se veliko časa ukvarjajo samo s papirji, še posebno sedaj, ko mora biti vse črno na belem. Večina dela tudi druge stvari in ne samo to, kar naj bi delal nek točno določen profil. V začetku jim je velikokrat manjkalo neposredno delo z učenci, saj so morale delati druge stvari, kasneje pa so si nekako izborile to, kar je njihovo delo in začele same delati na tem. Težavo vidijo tudi v tem, da veliko ljudi (ali zaposleni ali starši) mislijo, da imajo čarobno paličico, s katero bi slabe stvari samo »odčarale« stran in jih ne bi bilo več in velikokrat jim je težavno sodelovati s starši, saj nekateri tega ne želijo in se ne vključujejo v delo z otrokom. Vseeno pa so dejale, da imajo nekaj svobode, da lahko naredijo stvari tudi tako, kot same želijo in lahko same gradijo na odnosu do otrok, ki pa je v šoli najbolj pomemben.

Na koncu sem ji vprašala, kaj bi si še želele spremeniti, ali če si to sploh želijo. Želje po spremembah so si bile kar enotne, in sicer večina si želi nekih sistemskih sprememb, saj jih sistem velikokrat omejuje, težava pa je seveda velika tudi zaradi rezanja finančnih sredstev šolam. Same vedo, da tega ne morejo izboljšati in popraviti, zato iz nastale situacije poskušajo potegniti najboljše in se trudijo, da učenci v šoli ne bi trpeli zaradi pomanjkanja vsebin, ki bi bile primerne za njih. Želijo si tudi boljše poznavanje svetovalnega dela, čeprav se je to v teh letih kar izboljšalo in so svetovalni delavci bolj prepoznavni kot prej. Včasih je to še vedno težava in ena svetovalna delavka je omenila, da bi se moralo izboljšati to, da si svetovalnim delavcem ne bi bilo potrebno vedno znova utirati poti in razlagati, kaj je njihova vloga in da niso policisti, ki bi otroke kaznovali zaradi slabega vedenja. Povedale so, da bi bilo še več dela z otroki dobrodošlega in da bi se dalo narediti še več in še izboljšati stvari na tem področju, izpostavile so še delo s starši, pri katerem si želijo več neposrednega stika in boljše sodelovanje ter boljše odnose. Želijo si tudi več sodelovanja z drugimi institucijami, saj šole same velikokrat ne zmorejo raznih situacij in jim pri tem pomagajo drugi, vendar pa med njimi ni pravega sodelovanja in pogovora, kar pa seveda ni dobro za učence šole.

Moja končna ugotovitev je, da se svetovalni delavci vsakodnevno vključujejo v delo z razredi in delajo s posameznimi učenci, da sodelujejo z učitelji ter vodstvom in da s starši sodelujejo kot le lahko. Pri svojem delu se trudijo po najboljših močeh in si želijo še več neposrednega stika z vsemi. V šoli najdejo svoj prostor in ne posedajo samo v pisarnah ter čakajo, da delo pride samo do njih. Neposredno delajo z učenci in se vključujejo v življenje šole. Vse to se mi zdi izjemno pomembno, saj je svetovalna služba res zelo pomemben člen osnovnih šol.

Svetovalna služba v šoli pomaga in sodeluje s poglavitnim namenom, da bi bili vsi posamezni udeleženci v šoli in vzgojno-izobraževalna ustanova kot celota čim uspešnejši pri uresničevanju temeljnega in v tem okviru vseh drugih sistemsko zastavljenih splošnih in posebnih vzgojno-izobraževalnih ciljev (Privošnik, Urbanc 2009).

Veseli me, da svetovalni delavci sodelujejo pri življenjskem učenju otrok in da se pri tem res trudijo ter ohranjajo šolo kot celoto.

6. SKLEPI

Z analizo sem prišla do naslednjih sklepov:

- Nekateri otroci se s svetovalno službo spoznajo že pred začetkom šolanja na raznih spoznavnih dnevih, drugi pa jo spoznajo preko vpisa, kasneje preko predstavitve učiteljev pri spoznavanju šole, preko same predstavitve svetovalnih delavk v razredih ali pisarni in preko spletne strani osnovne šole, nekateri učenci pa jo spoznajo tudi preko svojih težav.
- Vse svetovalne delavke se vključujejo v razrede in delajo z njimi vse od prvega do devetega razreda. V razredih izvajajo razne socialne igre, delavnice, imajo pouk in znotraj razreda delajo tudi s posamezniki, ki potrebujejo njihovo pomoč.
- Preventivne dejavnosti se izvajajo v vseh šestih šolah, dotikajo se vseh pomembnih tem za otroke, starše in učitelje, to so: nasilje, odraščanje, prepoznavanje čustev, vzgoja otrok, vodenje roditeljskega sestanka ipd. Vsebujejo metode dela, kot so delo s starši in učitelji ter različne tehnike pri delu z otroki: delavnice v razredih, socialne igre, pogovori, razdeljevanje brošur ter druge, npr. izdelovanje sociogramov. Uporabljajo tudi različne povezovalne dejavnosti, ki pomagajo pri neformalnih odnosih in terciarno preventivo, s katero rešujejo težave in situacije, ko se je nekaj že zgodilo.
- Svetovalne delavke z učenci delajo tudi izven razredov, na hodnikih in v svojih pisarnah, kjer se z njimi pogovarjajo in rešujejo njihove stiske ter druge težave.
- Nasilje v šoli je pogosto, saj se dogaja vsakodnevno. Največ zaznanega nasilja je verbalnega in psihičnega. Na šolah je manj fizičnega nasilja, saj ga poskušajo zajeziti z raznimi dejavnostmi.
- Na nasilje svetovalni delavci in drugi zaposleni zelo reagirajo. Metode in tehnike, s katerimi si na šolah pomagajo, so: vzgojni načrti šole, dežurstva, individualni načrti za učence, pogovori, delavnice, intenzivno delo z učenci ter sodelovanje s starši. Prihaja tudi do razlik v reagiranju, saj je fizično nasilje prej opazno in zato nanj prej reagirajo, vključujejo tudi policijo.
- Učitelji običajno sami razrešujejo konfliktne in nasilne situacije, saj so zato tudi usposobljeni. Za to skrbijo svetovalne delavke in šola sama. Običajno sodelujejo skupaj s svetovalno delavko in skupaj iščejo rešitev za nastale situacije. Prihaja tudi do nestrinjanja med svetovalnimi delavkami in učitelji, kar pa običajno razrešijo skozi pogovor in sodelovanje.

- Mediacije v treh šolah ne izvajajo, v treh pa jo imajo, in sicer v eni izvajajo vrstniško, v drugih dveh pa šolsko mediacijo. Vse svetovalne delavke pa imajo pozitiven odnos do mediacije, vendar pa je tam, kjer je odsotna, to posledica pomanjkanja financ in zaradi tega, ker usposabljanje ni šlo skozi celoten kolektiv.
- Svetovalne delavke sodelujejo s starši in jih vključujejo v delo z učenci, še posebno, če gre za nasilne situacije. Imajo pa velikokrat tudi težave, ko starši ne želijo sodelovati ali pa hočejo stvari rešiti zelo na hitro.
- Svetovalnim delavkam je dober odnos s sodelavci in vodstvom zelo pomemben, saj jim je pomembno, da imajo odprto komunikacijo in da se lahko z vsemi pogovorijo o kakršnihkoli težavah na šoli. Zelo pomembno jim je timsko delo. Se pa pri delu pojavljajo tudi težave v komunikaciji, saj je včasih odprta komunikacija le navidezna.
- Svetovalne delavke imajo podporo pri uvajanju novih programov in predlaganju le-teh, vendar pa morajo biti dobro argumentirani. Včasih se jim zgodi, da imajo podporo, ko pa program začne »delovati«, te podpore ni več.
- Glede kompetentnosti se svetovalne delavke, ki so zaposlene že kar nekaj let, počutijo dovolj kompetentne, tiste, ki pa so zaposlene manj, pa še vedno nimajo dovolj izkušenj in imajo še vedno pomanjkljivo znanje, da bi se lahko znašle v vseh situacijah v šoli. Večina je izpostavila tudi to, da je njihova kompetentnost odvisna od različnih situacij, saj se v nekaterih bolje znajdejo kot v drugih.
- Na šolah nimajo supervizije za vse delavce šole, tam kjer jo izvajajo, jo izvajajo za učitelje. Običajno je prostovoljna, zato ne sodelujejo vsi. Na šolah, kjer je sploh ne izvajajo, je to zaradi finančnih sredstev, ki so jih raje dali za druge stvari. Odnos do supervizije je s strani svetovalnih delavk pozitiven, zato tudi sodelujejo v intervizijah in v aktivu svetovalnih delavcev, kjer na podoben način iščejo skupne rešitve in si zaupajo težave. Tudi izobraževanja se svetovalnim delavkam zdijo pomembna in se jih udeležujejo toliko, kot se jih le lahko.
- Pričakovanja svetovalnih delavk so bila pred nastopom službe nerealna in prevelika, saj so imele vse pomanjkanje znanja v praksi in so bile brez izkušenj. Nekatere pričakovanj sploh niso imele. Kasnejša pričakovanja pa so nastala na podlagi realnih ciljev in pričakovanj v zvezi z delom.
- Dejanska vloga je bila drugačna od pričakovanj, saj je potrebno še veliko drugega dela in veliko ukvarjanja z dokumentacijo. Manjkalo jim je tudi neposredno delo z učenci,

kar so si kasneje izborile. Težava je bila v (ne)poznavanju svetovalnega dela s strani drugih in s tem tudi nerazumevanja njihove vloge.

- Želene spremembe so na področju samega šolskega sistema, dela z učenci (katerega si želijo še več), dela in pomoči staršem, odnosa in sodelovanja z drugimi institucijami in ustanovami. Želijo si tudi tega, da bi bili svetovalni delavci poznani in da si jim ne bi bilo potrebno še vedno utirati poti in razlagati kaj delajo in kakšna je njihova vloga.

7. PREDLOGI

- Še več izvajanja preventivnih dejavnosti za učence v šolah. Izvajanje socialnih iger že od 1. razreda osnovne šole, pri razrednih urah ali na začetku športne vzgoje. Izvajali bi jih lahko razredniki.
- Vse šole bi lahko izvajale neformalna druženja s starši, saj bi jih to bolj povezalo in bi starši raje sodelovali pri ostalih stvareh. Lahko bi imeli organizirana druženja, športne igre, športne aktivnosti za starše in učitelje, projekte, kjer bi lahko sodelovali učenci in starši ter razne druge krožke.
- Več delavnic ali predavanj s starši o temah, ki so pomembne pri vzgoji otrok. Večina staršev se tega ne udeležuje. Če bi se s starši bolj povezali na neformalni ravni, bi verjetno tudi starši raje prihajali na predavanja oz. delavnice, saj bi se počutili kot del šolskega življenja.
- Boljše poznavanje svetovalnega dela s strani staršev in tudi učiteljev. Šolski svetovalni delavci naj predstavijo svoje delo, povedo kaj je namen šolskega svetovalnega dela, v branje lahko priložijo tudi poročilo svojega dela. Jasno povedo, da šolsko svetovalno delo ni namenjeno kaznovanju otrok in da je pomembno sodelovanje vseh, tako staršev kot učiteljev.
- Na vseh šolah se morajo truditi vzpostaviti nično toleranco do nasilja.
- Na nasilje se mora vedno odreagirati in ne pustiti učencev, da se sami zmenijo med seboj. Ko je učitelj prisoten v takih situacijah, mora pokazati, da nasilje ni primerno in da ga ne tolerira, tudi v primeru verbalnega nasilja. Zato je pomembno, da so učitelji usposobljeni za reagiranje v takih primerih, za kar mora poskrbeti šola.
- Pomembno je poučiti učence, da v primerih verbalnega in psihičnega nasilja odreagirajo in povedo odrasli osebi. Povedati jim je potrebno, da to ne pomeni, da tožarijo ali da izdajo svoje sošolce. Nihče nima pravice biti nesramen do drugega ali pa ga ustrahovati.
- Z učenci in prav tako s starši ter učitelji je potrebno delati preventivno in ne, ko do nasilja že pride. Pomembno je izvajati delavnice, ki obravnavajo nasilje in čustva. Izvajajo se lahko v vsakem razredu in pri tem je pomembna tudi igra vlog, saj se tako lahko vživijo v žrtev ali nasilneža. Spodbuja naj se empatija.
- Izvajanje mediacije na vseh šolah kot primer konstruktivnega reševanja konfliktov. Z mediacijo lahko posežemo globlje v težavo, ne da bi pri tem koga obtoževali. Mediacija

je lahko šolska ali vrstniška. Vrstniška je bližje učencem, vendar pa se mora izvajati resno in odgovorno.

- Izvajanje supervizije na vseh šolah, za vse – učitelje in svetovalne delavce, saj je pomembno, da se težave in lastno delo reflektirajo. S tem bi se izboljšala tudi kakovost odnosov.
- Več izobraževanj, tako za svetovalne delavce kot tudi za učitelje. Pomembno je, da je izbor tem pravi in da od tega kaj pridobijo. Pomembno je tudi izobraževanje o družinah in nasilju znotraj družin.
- Izboljšanje komunikacije in odnosov zaposlenih v šoli z raznimi dejavnostmi in udeležbo na izobraževanjih ter superviziji. Dejavnosti, ki bi jih povezale, bi lahko bili izleti, večdnevni team buildingi, razna praznovanja, npr. obdarovanje itd.

8. VIRI IN LITERATURA

- Aničić, K., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M., Vanček, N., Verbnik Dobnikar, T., Veselič, Š., Zabukovec Kerin, K., (2002), Nasilje – nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol. Ljubljana: i2.
- Bajzek, J. (1998), Teritorialna preventiva. V: Baligač, A. (ured.), Mladi, ulica, prihodnost: zbornik predavanj. Ljubljana: Salve.
- Bizjak, M. (2012), Akcijsko raziskovanje kot strategija za plemenitenje vzgojne prakse šol. V: Štraser, N. (ured.), Vzgojno poslanstvo šole: priročnik za načrtovanje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Bučar-Ručman, A. (2004), Nasilje in mladi. Novo mesto: Klub mladinski kulturni center.
- Cohen, R. (2012), Vrstniki razrešujejo konflikte: vrstniška mediacija v šolah. Ljubljana: Zavod RAKMO.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2008), Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2008), Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Bečaj, J., Pečjak, S., Resman, M., Bezić, T., Dobnik Žerjav, M., Grgurevič, J., Niklanović, S., Šmuk, B. (2008), Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Dekleva, B. (1996), Nasilje med vrstniki v šoli in v zvezi s šolo. V: Šelih, A. (ured.) (1996), Otrokove pravice, šolska pravila in nasilje v šoli. Ljubljana: inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Dekleva, B. (2000), Šola, mladi in nasilje. V: Šelih, A. (ured.), Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje. Ljubljana: Bonex.
- Društvo za nenasilno komunikacijo. Kaj je nasilje? Iz: http://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju.html (26. 8. 2013).
- Habbe, J. (2000), Nasilje in varnost otrok v šolah: nasveti za ravnatelje, učitelje, starše in vse, ki skrbijo za varnost v osnovnih in srednjih šolah. Ljubljana: Lisac & Lisac.

- Intihar, D., Kepec, M. (2002), Partnerstvo med šolo in domom: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje. Ljubljana: zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kalin, J., Resman, M., Šteh, B., Mrvar, P., Govekar-Okoliš, M., Mažgon, J. (2009), Izzivi in smernice kakovostnega sodelovanja med šolo in starši. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Kobolt, A., Caf, B., Brenčič, I., Lesar, I., Rapuš-Pavel, J., Pelc Zupančič, K., Peček, M., Metljak, U., Potočnik, Š., Verbnik Dobnikar, T., Cimermančič, Z. (2010), Izstopajoče vedenje in pedagoški odzivi. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kodek, Zdenka (2005). Mediacija. Socialno delo, 44 (6): 413-416. Iz http://www.dlib.si (7. 8. 2013).
- Krek, J., Metljak, M. (2011), Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kroflič, R. (2002), Izbrani pedagoški spisi: vstop v kurikularne teorije. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Lešnik Mugnaioni, D., Koren, A., Logaj, V., Brejc, M. (2009), Nasilje v šoli: opredelitev, prepoznavanje, preprečevanje in obravnava. Kranj: Šola za ravnatelje. Iz: http://www.solazaravnatelje.si/ISBN/978-961-6637-24-4.pdf (23.8. 2013).
- Miloševič-Arnold, V. (1994). Supervizija – metoda za profesionalce. Socialno delo, 33 (6): 475-487. Iz: http://www.dlib.si (26. 8. 2013).
- Olweus, D. (1995), Trpinčenje med učenci: kaj vemo in kaj lahko naredimo. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Pečjak, S., Košir, K. (2012), Šolsko psihološko svetovanje. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Prgić, J. (2010), Šolska in vrstniška mediacija: vse kar morate vedeti o mediaciji v šoli. Griže: svetovalno-izobraževalni center MI.
- Poštrak, M. (1998), Pojem preventive. V: Mesec, B., Poštrak, M., Rode, N., Kern, B., Cigoj-Kuzma, N., Bogataj, A., Kampuš, M., Klasić, M., Ropret-Červek, L., Sunko, S., Vovk Resinovič, V., Premrn, S. (1998), Evalvacija preventivnih programov centrov za socialno delo 1995-1998: raziskovalno poročilo. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Poštrak, M. (2003), Kaj posebnega lahko ponudi socialno delo pri delu z mladimi. Šolsko svetovalno delo, 8(3/4): 26-33.

- Poštrak, M. (2007), Preventivna funkcija prostega časa. V: Kristančič, A., Poštrak, M., Hočevar, F., Cokan, F., Žiberna, A., Svoboda izbire – moj prosti čas. Ljubljana: A. A. Inserco d.o.o. svetovalna družba.
- Pravilnik o vzgojnih opominih v osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 76/2008) v 7. členu. Iz: http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200876&stevilka=3364 (14. 8. 2013).
- Privošnik, N., Urbanc, K., (2009), Svetovalna služba v spremembah vzgoje in izobraževanja. Sodobna pedagogika 60 (1): 410-419. Iz: http://www.dlib.si (23. 8. 2013).
- Pušnik, M. (1990), Vrstniško nasilje v šoli. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pušnik, M., (2003), Program za zmanjševanje nasilja v osnovni šoli – naš model. V: Pušnik, M., Slivar, B., Rupar, B., Černe, B., Pogačnik Jarc, A., Nedoh, D., Murgelj, T., Centa, N., Strehar, K., Korošec, P., Jeretina, A., Mučibabić, I., Blažej, L., Bibalo Cerkvenič, T., Koželj-Juhant, S., Ramovš, Š., Rok, N., Štoka, L., Benko, D., Žankar, D., Veselica, A., Trgo, D., Rosa, I., Silahič, B., Kovač, E., Jakomin Koštric, K., Vidovič, M., Droljc, I., Bizjak Kočevar, V., Kristančič-Šömen, I., Fabjančič, N., Dragan, A., Marušič, A., Koradin, M., Parkelj, P., Vloga šole pri zmanjševanju nasilja: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Pušnik, M. (2012), Samoevalvacija na področju vzgojnega delovanja šole. V: Štraser, N. (ured.), Vzgojno poslanstvo šole: priročnik za načrtovanje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Resman, M., Bečaj, J., Bezić, T., Čačinovič-Vogrinčič, G., Musek, J. (1999), Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
- Rupar, B. (2003), Šolska klima in kultura. V: Pušnik, M., Slivar, B., Rupar, B., Černe, B., Pogačnik Jarc, A., Nedoh, D., Murgelj, T., Centa, N., Strehar, K., Korošec, P., Jeretina, A., Mučibabić, I., Blažej, L., Bibalo Cerkvenič, T., Koželj-Juhant, S., Ramovš, Š., Rok, N., Štoka, L., Benko, D., Žankar, D., Veselica, A., Trgo, D., Rosa, I., Silahič, B., Kovač, E., Jakomin Koštric, K., Vidovič, M., Droljc, I., Bizjak Kočevar, V., Kristančič-Šömen, I., Fabjančič, N., Dragan, A., Marušič, A., Koradin, M., Parkelj, P., Vloga šole pri zmanjševanju nasilja: priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

- SVIZ. Definicija nasilja. Iz: http://sviz.cezarus.si/files/nasilje-11-04/def-nasilja.pdf (26. 8. 2013).
- Šelih, A. (ured.) (1996), Otrokove pravice, šolska pravila in nasilje v šoli. Ljubljana: inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Šelih, A. (ured.) (2000), Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje. Ljubljana: Bonex.
- Štraser, N. (2012), Vzgojne dejavnosti v podporo izbranim prioritetam in ciljem. V: Štraser, N. (ured.), Vzgojno poslanstvo šole: priročnik za načrtovanje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Ule, M. (2004), Socialna psihologija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Virk-Rode, J., Belak-Ožbolt, J. (1990), Razred kot socialna skupina in socialne igre. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

9. POVZETEK

V diplomski nalogi z naslovom Vloga šolske svetovalne službe pri preprečevanju vrstniškega nasilja v osnovni šoli ugotavljam vpetost svetovalnega dela v osnovne šole ter njegovo vlogo pri preprečevanju vrstniškega nasilja.
V teoretičnem delu najprej opišem vlogo in pomen osnovne šole ter šolskega svetovalnega dela kot njenega pomembnega člena. Predstavim vlogo in funkcijo, cilje in načela svetovalnega dela ter sodelovanje svetovalnih delavcev s starši, učitelji ter vodstvom šole. Nato opišem stile vodenja, razreševanje konfliktov, mediacijo, opišem, kaj je nasilje in predstavim njegov pojav v osnovnih šolah ter vlogo šole pri preprečevanju le-tega. Teoretični del zaključim s pomenom preventivnih dejavnosti v šoli za preprečevanje vrstniškega nasilja.

Empirični del zajema analizo šestih intervjujev s svetovalnimi delavkami, zaposlenimi v šolski svetovalni službi v različnih osnovnih šolah v Ljubljani. Podatki so obdelani kvalitativno, in sicer z analizo intervjujev. Rezultati so predstavljeni v okviru štirih glavnih tem: delo z učenci šole, nasilje na šoli, sodelovanje s sodelavci in vodstvom šole ter svetovalno delo. V njih pa so zajete še podteme: spoznavanje svetovalne službe, vključevanje v razrede, preventivne dejavnosti, delo z otroki izven razredov; zaznavanje nasilja, reagiranje na nasilje, reagiranje učiteljev na nasilje, mediacija, sodelovanje s starši; pomembnost dobrih odnosov, komunikacija, podpora pri uvajanju programov; kompetentnost, izobraževanja in supervizija, pričakovanja v vlogi šolske svetovalne službe, dejanska vloga v šolski svetovalni službi, želja po spremembi.

Z raziskavo sem ugotovila, da se svetovalne delavke na vseh šestih šolah vključujejo v razrede in so pomemben člen osnovne šole. Učencem šole se predstavijo in v razredih izvajajo delavnice, razne socialne igre ter z njimi delajo individualno, če to obliko pomoči potrebujejo. Preventivne dejavnosti so na vseh šolah zelo pomembne in jih izvajajo tako svetovalne delavke kot tudi učitelji. Svetovalne delavke delajo z učenci, starši in učitelji ter uporabljajo različne tehnike (npr. delavnice, predavanja, pogovore, socialne igre, razdeljevanje brošur idr.). Pomembno je, da se dotikajo tem, ki so pomembne za vse udeležene, te pa so: prepoznavanje čustev, nasilje, odraščanje, vzgoja ipd. Ugotovila sem, da se na šolah verbalno in psihično nasilje pojavljata vsakodnevno in da ju je včasih težko odkriti, zato ju na šolah težje preprečujejo. Fizičnega nasilja na šolah ni tako veliko, vendar pa uporabljajo veliko tehnik, s katerim nasilje preprečujejo, od dežurstev do delavnic. Ko se zgodi neko nasilje, se z

udeleženimi pogovorijo, jim nudijo pomoč, naredijo individualne načrte za učence in izrečejo ukrepe, če so potrebni. Vedno sodelujejo s starši in v hujših nasilnih situacijah sodelujejo tudi s policijo. Kasneje naredijo delavnice na točno določeno temo in s tem izvajajo terciarno preventivo. Pri vsem tem sodelujejo tudi učitelji in v nasilnih situacijah običajno znajo odreagirati in tudi odreagirajo sami. Pri tem jim pomoč nudijo svetovalne delavke, skupaj sodelujejo in iščejo rešitve v nastalih situacijah. V nekaterih primerih na šolah izvajajo mediacijo, vendar pa jo izvajajo le na treh od šestih šol. Na dveh šolah so za mediacijo usposobljeni učitelji in izvajajo šolsko mediacijo, ne eni šoli pa izvajajo vrstniško mediacijo, saj so zanjo usposobili nekatere učence. V raziskavi sem ugotavljala še odnose in njihov pomen med svetovalnimi delavkami in učitelji ter vodstvom šole. Dobri odnosi in odprta komunikacija so vsem svetovalnim delavkam ena izmed pomembnejših stvari pri njihovem delu. Večinoma so med njimi dobri odnosi in se lahko pogovorijo o nastalih težavah. Nadalje sem ugotovila, da se svetovalne delavke, ki so zaposlene že dalj časa, okoli 25 do 30 let, počutijo kompetentne pri svojem delu in se dobro znajdejo v različnih situacijah. Svetovalne delavke, ki pa so zaposlene manj kot 20 let (od 5 do 15 let), pa se v raznolikih situacijah še ne znajdejo. Svojo kompetentnost nadgrajujejo tudi z izobraževanji, katerih se udeležujejo, če se le lahko, saj imajo vse zelo pozitiven odnos do njih. Ker na šolah za svetovalne delavce ne izvajajo supervizije, se udeležujejo intervizij in aktivov svetovalnih delavcev, kjer prav tako skupaj iščejo rešitve na vrsto vprašanj v zvezi z delom. Na koncu sem ugotavljala razliko med pričakovanji in dejansko vlogo v svetovalni službi na šoli, ki se je razlikovala predvsem zaradi pomanjkanja znanja in izkušenj ter želene spremembe, ki bi jih svetovalne delavke rade videle pri svojem delu. Izpostavile so predvsem spremembe v sistemu, spremembe pri delu z otroki in starši ter boljše poznavanje svetovalnega dela s strani drugih.

Svetovalno delo na šoli je zelo pomemben člen, saj dela za učence in skupaj z njimi. Zato je pomembno, da so šolski svetovalni delavci vpeti v dogajanje šole in da jih učenci prepoznajo in vedo, kaj je njihova vloga. Pomembno je tudi sodelovanje s starši, učitelji ter vodstvom, saj lahko le tako zagotovijo dobro počutje otrok v šolah.

10. PRILOGE

10.1. Smernice za intervju

DELO Z UČENCI ŠOLE

- Na kakšen način se jim predstavite – kako izvejo za vaše delo na šoli?
  - delavnice, pouk v razredih
  - predstavitev svetovalne službe v razredih
- V katerih primerih se obračajo na vas? Kako pogosto?
  - pridejo sami ali kot kazen učiteljev
- Ali se s svojimi vsebinami vključujete v razrede in kako?
- Izvajate v razredih na razredni stopnji socialne igre (jih izvaja kdo drug)? Se vam zdijo potrebne, zakaj?

NASILJE NA ŠOLI

- Kako pogosto zaznavate nasilje na šoli? Katere oblike nasilja so najpogostejše?
- Kako pogosto vi reagirate v primerih medvrstniškega nasilja?
- Kaj največkrat naredite? Ali se razlikuje vaše reagiranje, če gre za psihično oz. verbalno nasilje ali če gre za fizično nasilje med učenci?
  - pri tem sodelujete s starši?
- Kako na nasilje reagirajo učitelji?
  - v različnih situacijah
  - otroci k vam na razgovor (kazen)
  - sodelovanje z vami
  - se z njihovim reagiranjem vedno strinjate (poveste to)
- Ali na vaši šoli izvajate mediacijo? Se vam zdi to dober način reševanja konfliktov na šoli? Če jo izvajate - kako se je izboljšalo stanje na vaši šoli?

SODELOVANJE Z DRUGIMI SODELAVCI IN VODSTVOM ŠOLE

- Se vam zdijo dobri odnosi pomembni za boljše delo?
- Lahko uvedete kakšne novosti na šoli, če bi si to želeli?
- Se lahko z učitelji in ravnateljem odkrito pogovorite in predlagate kaj v zvezi z nasilnimi situacijami na vaši šoli?

SOCIALNO DELO

- Se vam zdi, da ste dovolj kompetentni za delo v zvezi z nasiljem na šoli?
  - bi potrebovali še dodatna izobraževanja, če jih nimate
  - bi še kaj potrebovali
  - supervizija
- Kako se vaša pričakovanja v vlogi ŠSS razlikujejo od dejanskega stanja na šoli?
- Bi si kaj želeli spremeniti?

10.2. Intervjuji s podčrtanimi izjavami (primer intervjuja)

Oseba F – psihologinja, v šolski svetovalni službi zaposlena več kot 25 let

1. Na kakšen način se predstavite učencem, kako spoznajo vaše delo?

»To se začne že pri vpisu, pri tamalih, predšolskih. Jaz jih vpisujem v šolo in potem tudi pri pripravljalnicah. Pa spremljanje že v prvem razredu, hodim v razred, spoznajo me tudi oni in tudi učitelji jih spoznajo z mojim delom na šoli in tudi jaz jim predstavim. Potem v višjih razredih, sem po vseh razredih pa tudi delam individualno s kakšnimi učenci in če je to sošolec me potem tam še bolj poznajo in si tudi oni želijo potem priti k meni. Je to delo tako, da ne bežijo stran in je to nekaj najlepšega. Ko greš po hodniku in te tudi najstniki objamejo in ne bežijo stran, to potrebujejo. Tako, da me poznajo in kaj počnem. In tudi na kakšnih razrednih urah sem prisotna, potem imamo tudi kakšne delavnice.«

2. Izvajate socialne igre na šoli?

»Ja tudi. Imamo tudi izobraževanja za učitelje in potem se tudi oni naučijo teh socialnih veščin in vaj in potem izvajajo tudi oni. Smo pa tudi v tem projektu Povej, smo bili prva šola, ki je šla v ta pilotski projekt. Je pa ogromno teh delavnic, ki jih še vedno uporabljamo. To nam res gre.«

3. Imate za starše tudi kakšna izobraževanja, šolo za starše?

»Ja tudi ja. Tudi šolo za starše organiziramo večkrat. So pa potem te roditeljski sestanki na katerih sodelujem, že v prvem razredu. Imamo tudi delavnice za starše, večkrat je kaj za starše, kjer tudi sodelujem. Individualno pa zelo veliko, na pobudo staršev in tudi jaz kličem. S tem projektom smo se zelo povezali tudi s staršem, na neformalni ravni. Zelo nam pomagajo pri nasilju, nam javljajo če doma kaj izvedo, da se dogaja. Ker velikokrat ne zvemo, saj otrok ne pove, so pa posledice lahko zelo hude, če otrok ne pove. Tukaj smo res pridobili sodelovanje staršev, potem imamo vsako leto tradicionalni tek tukaj okoli Šentvida, to je vse v sklopu te preventive in spoznavanja. Potem smo imeli igralsko skupino, kjer so starši igrali za učence. In so otroci neznansko uživali in starši so se zabavali. Tudi z učitelji, potem imamo še jogo za starše in učitelje, neke aktivnosti kot aerobika, vse v tem povezovalnem smislu. Starši se udeležujejo vsega. Tega je veliko in to potem tudi pomaga pri drugih stvareh. Tudi se vključujejo v kakšne projekte, pri kakšnih raziskovalnih, zdaj imamo nek inovacijski projekt, sodelujejo tudi v strokovnem timu, potem svet staršev, kar je logično da je. Ampak nekatere stvari so pa specifične za našo šolo, ta neformalna druženja na tak način. Se nam je zelo obrestovalo. Veliko tega začetka nasilja smo lahko ustavili. Pa ne toleriramo, nikoli ne rečemo, da nasilja ni, nasilje je vedno. Delamo na tem, da se ga ustavi čim prej in ne samoto ampak da se nasilneža in ostale usmerja, da lahko spremeni vedenja. Da jih naučimo nekih veščin.«

4. Pa otroci pridejo tudi sami do vas?

»Ja. Zdaj, če bi prišla med letom bi kar notri hodili. To vsak odmor, tudi sami pridejo npr. če imajo kakšne težave z učitelji, ali pa jih učitelji tudi pošljejo naj pridejo. Potem pridejo tudi kar tko pozdraviti, vprašati, če imam kakšen bonbon. To je tako, najstnik pride, ker mu je nerodno z nečem drugim, potem pa ga jaz malo vprašam kaj pa to in to. Imam zelo stik in oni točno vedo kje sem, včasih še prevečkrat. Ampak jaz to pustim, ker mi je to fajn in ker mi je to delo z otroci bolj pomembno, pa vstanem popoldne in še urejam papirje. Na račun tega je tako. Tudi individualno delo, z učenci s posebnimi potrebami, je potem pomembno da tudi z ostalimi navežeš stik, da jih sprejmejo. pri nas pa so te otroci zelo sprejeti, ni tistega, da bi izstopali, jim razložimo zakaj in kako in potem to funkcionira.«

5. Katere oblike nasilja pa so najpogostejše?

»Najpogostejše so verjetno verbalne. Fizičnega skoraj, da ni, včasih kdo kakšnega udari. Ampak to je vidno, to je tisto kar se takoj odreagira. Kar nam je pomagalo pri tem projektu, da so te opazovalci, niso samo to ampak takoj pridejo povedat, pridejo po pomoč. Otroci pridejo povedati in da niso toži babe, in potem to delamo tudi z novimi generacijami. Pa postavljamo pravila, vsak razred zase. Potem so ena skupna šolska pravila, na osnovi tega potem delujemo. Ampak jih učimo tega koliko smo senzibilni na nasilje in kaj je zame nasilje in kaj je zate. Za nekoga je bil hec, za drugega ne. Da si upamo povedati in da drugi to upoštevajo. To se nam zdi zelo pomembno. Treba je postaviti mejo. Tudi s starši to delamo. Prav zunanjega pokličemo. Potem so kakšne delavnice, v razredih, če se zgodi kaj takega. Smo imeli primer, ko smo vse starše enega razreda povabili in smo potem vse razčistili in povedali. Pomembno je povedati kaj je nasilje, to začnemo že v prvem razredu in potem se to nadgrajuje.«

6. Kako pogosto vi posežete v primerih nasilja?

»Zdaj tako, učitelje smo nekako izobrazili, da se čutijo dovolj kompetentni, če pa se učitelju zdi ali pa staršu, otroku, pa se potem tudi jaz vmešam. Potem pripeljemo sem otroke, tudi kakšno mediacijo naredim med njimi. Poiščemo vzrok za to, ne iščemo krivca ampak kako rešiti problem. Potem pa gremo še v razred in še tam delamo. Sproti se mora reševati probleme in ne samo individualno, če so bili še ostali zraven, da so gledali se mora tudi z njimi pogovoriti in jih kaj naučiti. Se naredi kakšna delavnica na to temo.«

7. Potem imate mediacijo na šoli?

»Nimamo prav te vrstniške, so se pa učitelji izobraževali. Ena skupina učiteljev so, smo organizirali seminar na to temo. Imamo pa že kar nekaj časa. Je dober način reševanja, sami pridejo do tega kaj je bilo dobro, kaj slabo, kako bodo popravili. To je pomembno in da se zavedajo ali lahko nekoga spremeniš, ali lahko učitelja, ali sošolca, koga pa lahko.«

8. Pa se razlikuje reagiranje, če gre za verbalno nasilje ali pa če gre za fizično?

»Ja, reagiramo enako, če izvemo da je. Tudi starše se kliče tudi za verbalno. Sedaj tudi odvisno, ali je to trajajoče in se ponavlja ali je samo en dan in se samo opraviči. Fizično pa seveda prej opaziš in se takoj reagira, verbalno pa če kdo pride povedati. Tudi, če se kaj dogaja npr. na straniščih pridejo otroci povedati ali pa učitelji ko vidijo in takoj razčistimo. Takrat se potem najlažje razreši, se še povabi starše.«

9. Kako pa reagirajo učitelji v takih primerih?

»Učitelji najprej sami, če pa ne morejo ali ne znajo pa jih pripeljejo k meni. Če se jim zdi prehudo potem povejo in kaj bi skupaj naredili. Skupaj z učitelji potem pokličemo tudi starše. Sodelujemo zelo. Kot kazen jih ne pošiljajo, ker jaz tega ne dovolim, nisem za to tukaj. Imam tak pristop, bolj pozitiven, da ni tako grozno ko morajo sem, nimajo tega občutka strahu kaj bo, ampak vedo, da bodo lahko tukaj rešili problem. Se pogovarjamo kaj bodo naredili, če me slučajno kdo ne pozna ga je tudi malo strah ampak se zmenimo. Je to bilo na začetku, včasih se tudi še zgodi ampak to poskušamo popolnoma ukiniti. Nismo tukaj zato, da pridejo k nam za kazen. Na začetku ko sem prišla pa je bilo tako, so bili taki ko so zanalašč nagajali učiteljem, da so potem sem hodili za kazen, saj jim je bilo bolj fajn kot pri pouku. Ampak smo hitro ugotovili za kaj gre. Pri preventivi pa že od prvega delajo tudi razredniki. Je pa treba veliko delati z vsemi, s starši, otroci in tudi z učitelji, je to tako kompleksno delo. Potem pa se izboljša, ko delaš. Potrebno tudi delo z učiteljskim zborom, ker je potrebno celostno gledati kaj se dogaja. Ker to ni enkratno, ampak se ponavlja.«

Se kdaj ne strinjate z reagiranjem učiteljev?

»Ja kdaj mogoče, da ne. Zelo redko, potem pa se zmenimo, ne da bi negirala, na tak način da ni v redu. Potem se pogovorimo, se da. Imamo dovolj tega, tudi učitelji sami pridejo vprašati kaj naj naredijo ali pa za moje mnenje.«

10. Potem so dobri odnosi s sodelavci in vodstvom zelo pomembni?

»Ja zelo so. Tudi z ravnateljico. Z njo zelo dobro sodelujem. Je naklonjena temu in tudi izobraževanja v to smer. In vse tudi ona sodeluje, tudi s starši ko imamo. Če npr. potrebujem njeno podporo ali pa bolj močno zasedbo vedno sodeluje, tudi lahko kdaj kličem starše v njenem imenu. Vsi skupaj sodelujemo, je res pomembno. Te medsebojni odnosi, da delamo vsi v eno smer. Niso tukaj osebni cilji ampak je cilj v korist otroka.«

11. Potem se lahko odkrito pogovarjate?

»Ja se. Jaz sem sploh tako usmerjena. Tudi, če se kaj zameri vedno razčistimo in se zmenimo.«

12. Če hočete predlagati kakšno delavnico, drugo novost, vas podprejo, lahko to naredite?

»Ja podprejo pa tudi sami povedo kaj bi rabili. Jih vprašam kaj bi in povedo. Planiramo potem tudi naprej, za naslednje leto, kaj bi obdržali, kaj je bilo dobro od projekta, kaj bi pa še dodali. Smo imeli za razredne ure malo krepitve, malo na samopodobi, socialnih veščinah, to bomo še imeli za naslednje leto. Te delavnice na razrednih urah, je tudi ravnateljica odobrila več časa za razredne ure. Bo tudi ona še z razredniki dodatno delala in jaz. Če je še ravnateljica zraven je potem lahko še več.«

13. Se počutite kompetentne za svoje delo?

»Ja dovolj. Imam znanja in izkušnje in tudi učitelji so…smo pridobili zelo veliko, tudi s tem projektom in smo obdržali tisto kar se nam je zdelo v redu.«

14. Se vam zdijo izobraževanja pomembna za delo?

»Ja tudi, je treba nadgrajevati in tudi kaj osvežiti. Vsake toliko časa. Bomo zopet nekaj imeli, so novi učitelji in moramo malo osvežiti.«

15. Supervizijo imate?

»Ja letos smo jo imeli za učitelje, prostovoljno je bilo. Bomo potem naslednje leto nadaljevali. So pozitivni odzivi učiteljev, je to sicer manjša skupina učiteljev. Imamo zunanjega, ki to vodi.«

16. Kako so se vaša pričakovanja v vlogi ŠSS razlikovala od dejanskega stanja?

»Jaz sploh nisem mislila, da bom v šoli končala. Pa sem se takoj navdušila in sem ostala. Nisem imela nič, samo nadgrajujem. Svetovalna služba pa dela na šoli vse, delam tudi stvari, ki niso delo psihologa. Imam polovico dela v svetovalni službi, pol pa ima pedagoginja.«

17. Bi si želeli še kaj spremeniti?

»Niti ne, je kar fajn. Bi potrebovala več časa. Bi seveda kaj spremenila, ampak to ni od nas odvisno. Sistem nam ni, ampak če to govorim je to brez pomena, nam sistem ne dovoljuje. Pomembno se mi zdijo odnosi in tu se potem nadgrajuje in dela. Moraš pa te stvari vse sprejeti, kar je. Je pa ravnateljica zelo fleksibilna in imam dovolj svobode kaj lahko delam, se ne počutim utesnjeno in da bi se morala držati nekih strogih okvirov, imam bolj proste roke. Zmeraj pa delam v korist otroka, to je moje poslanstvo.«

10.3. Razvrstitev enot kodiranja pod skupne teme in podteme

A) DELO NA ŠOLI

A1) SPOZNAVANJE SVETOVALNE SLUŽBE

- Pri spoznavanju poklicev… (A)
- Pridejo tudi prvošolčki…jaz se predstavim, da se vključim. Pridejo oni do sem… (A)
- Spoznavanje svetovalne službe ob različnih priložnostih. (A)
- Tisti prvi stiki, če so problemi, so preko učiteljev. (B)
- Drugače se rada sama predstavim… (B)
- …se odzovem na vprašanja tudi drugih otrok in odgovorim, kaj delava s tem otrokom. Delam prostor dostopa, to je začetni korak. (B)
- …na spletni strani osnovne šole je svetovalno delo šole tudi predstavljeno… (C)
- Prvič, ko pridejo gredo na ogled svetovalne službe, jim tudi povemo kaj delamo. (C)
- …se vedno pogovarjava z otroci, zato ker te vprašajo kdo si, kaj delaš… (C)
- …tudi prvi stik šole imajo preko tebe, z vpisom. (C)
- …posebej se potem ne predstavljava, zato ker imava itak ves čas stik z razredi. (C)
- …prideš v razred in nekaj narediš, takrat se tudi predstaviš, malo poveš, razbiješ mite… (D)
- …imam delavnico ali pa pripeljem koga, ki izvaja in potem sem tudi zraven… (D)
- Prvi razredi imajo tak običaj, da jih učitelji peljejo na obhod ali imajo spoznavne urice, pridejo v svetovalno službo. (D)
- Nekaj jih spoznaš, ko jih vpisuješ. (D)
- Dosti je takih, ki sobratje in sestre starejših otrok in jih že nekako poznaš. (D)
- Pridejo tudi marca ali maja z vrtcem sem in jih spoznaš. (D)
- …ko pridejo v osnovno šolo, jih najprej sprejme svetovalna delavka… (E)
- …preko vpisa, se takrat predstavimo, spoznajo nas tudi starši. (E)
- …preko publikacije… (E)
- Potem, ko delamo z razredi, s temi prvimi je potrebno veliko delati… (E)
- Tudi, če kje obravnavamo kakšnega učenca individualno, se vsem predstavimo… (E)
- Na predmetni stopnji…v razredih, preko razrednih ur, se predstavimo, povemo kaj delamo. (E)
- …pri vpisu… (F)
- …pri pripravljalnicah. (F)
- …spremljanje že v prvem razredu… (F)
- …učitelji jih spoznajo z mojim delom na šoli… (F)
- …tudi jaz jim predstavim… (F)
- …v višjih razredih, sem po vseh razredih… (F)
- …delam individualno…me potem tam še bolj spoznajo… (F)

A2) VKLJUČEVANJE V RAZREDE

- Pri starejših grem tudi v razred, imamo delavnice skupaj z razredom… (A)
- Sem veliko v razredih, pri raznih razrednih urah, raziskavah, DSP-ju. (B)
- …sodelujeva npr. Pri raznih preventivnih delavnicah, hodiva v razrede, ko ima kakšen otrok težave… (C)
- …individualno delo znotraj razreda… (C)
- …razni preventivni programi… (C)
- …ko gre za kakšno učno pomoč učencu… (C)
- Ko si v razredu normalno ne delaš samo s tem otrokom… (C)

- …sem prisotna na kakšnih razrednih urah ali pa ko sem v kakšnih spremstvih… (D)
- …izvedem kakšno delavnico… (D)
- Delam pa z razredi od 1. do 9. (D)
- …smo veliko prisotni preko delavnic in v razredu… (E)
- …s katerimi razredi več delamo, če imajo kakšne probleme… (E)
- …se poskušam čim več vključevat v podaljšano bivanje… (E)
- …hodim v razred… (F)
- …na kakšnih razrednih urah sem prisotna… (F)
- …imamo…delavnice. (F)

A3) PREVENTIVNE DEJAVNOSTI

- Imamo samoevalvacijo šole Pozitivna samopodoba. (A)
- …prej smo imeli delavnice medsebojni odnosi… (A)
- …projekt To sem jaz… (A)
- ..socialne igre, ki se izvajajo po potrebi… (A)
- Pred leti smo imeli mladinske delavnic in tudi tri dnevni tabor. (A)
- Socialne igre tudi rastejo z otroci, ne moreš jih imeti šele v šestem razredu… (A)
- Imamo pa tudi še dve prostovoljki iz FSD, ki izvajata delavnice v dveh razredih… (A)
- Učencem damo tudi različne brošure, varne točke, TOM telefon, za pomoč zunaj šole. (A)
- Imamo tudi delavnice za učitelje na to temo. (A)
- O nasilju pa imamo tudi delavnice za 6. in 7. razred… (A)
- …in tudi predavanje za starše… (A)
- …ter supervizijo za učitelje. (A)
- …in šolo za starše… ponujamo ogromno takih stvari, tudi za starše… (A)
- Glede nasilja v družini pa smo imeli predavanje, je prišla predavateljica za cel učiteljski zbor… (A)
- Imamo delavnice, teme v sklopu pouka. To je do 5. razreda. (B)
- Za višje razrede pa imamo zunanje sodelavce iz Misss-a, Ženske svetovalnice. (B)
- Pomemben tukaj je čustven razvoj otroka, kompetence staršev, socialne spretnosti, za »zdrav čustven razvoj otroka«… Imamo tudi izobraževanja za starše, šolo za starše. (B)
- Pri učiteljih pa imamo predavanje avgusta, tudi na teme, ki so bazične npr. Prepoznavanje čustev…kako voditi npr. Roditeljski sestanek… (B)
- …če se pojavi en problem pa imamo kakšne delavnice… (C)
- Socialne igre imamo velikokrat…za ogrevanje. (C)
- …naredimo kakšno socialno igro na kakšno temo recimo, če se pojavijo v razredu problemi z odnosi… (C)
- …projekt OLV (občutek lastne vrednosti)… (C)
- …v okviru naravoslovnih dni, so delavnice, ki vsako leto zajemajo recimo 7. in 9. razrede… (C)
- …poklicno izobraževanje…(C)
- Delamo te sociograme tudi in s tem si pomagamo… (C)
- …za starše je ogromno…se vključujem s kakšnim predavanjem… (C)
- Šolo za starše smo imeli kar par let… (C)
- Če ne pa naredimo v okviru roditeljskega sestanka…naredimo še predavanje zraven. (C)
- …to je trenuten navdih, potreba, ko kaj pride. (D)
- Nekajkrat sem imela v 4. razredih, sedaj v 5. razredih. (D)
- …same igre za povezovanje, za boljšo klimo. (D)
- …pri nekaterih se dobivamo enkrat tedensko. (D)
- …delamo različne stvari npr. konflikti, strategije reševanja. (D)
- Imamo šolo za starše… (D)
- Organiziramo predavanja… (D)
- Potem imamo na roditeljskih neka predavanja, sem jih imela tudi jaz. (D)
- Sedaj že nekaj let npr. kognitivni razvoj, prehod v šesti razred. To je tudi predavanje… (D)
- …tudi o puberteti… (D)
- …imamo delavnice… (E)

- Na tak način, da se povežejo, so čustvene igre, razvijanje čustvene inteligence…kako se rešuje konflikte, kako odreagirati v sporih… (E)
- Ko je nadomeščanje imam kar veliko tega…je veliko o nasilju… (E)
- Predavanja so tematska, lahko je pred roditeljskimi sestanki ali pa je potem samostojno. (E)
- Dogovarjamo se, da bi imeli na internetu nek blog, da bi starši preko tega izvedeli več stvari. (E)
- Smo imeli izobraževanje na šoli, je prišel Bogdan Žorž in še nekateri strokovnjaki… (E)
- …izobraževanja za učitelje…se tudi oni naučijo teh socialnih veščin in vaj… (F)
- Smo pa tudi v tem projektu Povej… (F)
- …ogromno teh delavnic… (F)
- …šolo za starše… (F)
- …delavnice za starše… (F)
- …tradicionalni tek…v sklopu te preventive in spoznavanja. (F)
- …igralsko skupino, kjer so starši igrali za učence. (F)
- …jogo za starše in učitelje… (F)
- …inovacijski projekt… (F)
- …v strokovnem timu… (F)
- …svet staršev… (F)
- Pomembno je povedati, kaj je nasilje, to začnemo že v prvem razredu… (F)
- …že od prvega delajo tudi razredniki. (F)
- Je pa treba veliko delati z vsemi, s starši, otroci in tudi z učitelji…tudi delo z učiteljskim zborom… (F)

A4) DELO Z OTROKI IZVEN RAZREDOV

- Pomoč otrokom, ki jo potrebujejo – organizacija učenja. (A)
- ..pridejo sami, ena deklica iz 4. razreda je prišla k nam iz obupa… (A)
- …če gre za ogroženost otroka….posežemo. (A)
- Za dnevno tekoče zadeve…. (A)
- …tudi stiske… (A)
- …konfliktne situacije… (A)
- Glede problemov pa pridejo bolj redko, pridejo tudi, vendar jih ni toliko. (A)
- Pridejo tudi, če so recimo »bolani«… (A)
- Drugače pa mi organiziramo, jaz se pogovarjam z otrokom… (A)
- …imamo tudi prostovoljce, dve pripravnici in pedagoginjo, ki delajo z otroci. (A)
- …za dodatno strokovno pomoč, razne težave… (B)
- …eni zelo pogosto prihajajo. (C)
- Po navadi pa napotijo učitelji, ali imajo učne težave, ali se karkoli zgodi, ali pa starši kličejo. (C)
- Prihajajo čisto tako, včasih samo s kakšnim vprašanjem, včasih pa tudi s težavo npr. s kakšnimi odnosi. (C)
- …točno konkretnim problemom znotraj nasilja v družini. (C)
- Punčke zelo rade pridejo, tudi za kakšne spore, rade tako rešujejo. (D)
- To gre za take stvari, ko se skregajo, se žalijo, včasih tudi, ko se kaj resnega zgodi in pridejo iskati odraslo osebo. (D)
- …sem prisotna na hodnikih. (E)
- …da se z njimi med odmori pogovarjam čisto običajne stvari. (E)
- Z velikimi delam individualno…potem že ti povedo, da ima nekdo težavo ali pa ga kar pripelje zraven. (E)
- …vidim uspeh v tem, da otroci pridejo sami do mene. (E)
- Velikokrat pokličejo tudi starši in povedo, da imajo otroci težavo. (E)
- …sama vidim, če je npr. veliko konfliktov in ga potem vključim. (E)
- …pridejo npr. če imajo kakšne težave z učitelji… (F)
- …jih učitelji tudi pošljejo naj pridejo. (F)
- …pridejo tudi kar tako pozdravit… (F)
- Imam zelo stik in oni točno vedo kje sem… (F)
- Tudi individualno delo… (F)

- …z učenci s posebnimi potrebami… (F)

B) NASILJE NA ŠOLI

B1) ZAZNAVANJE NASILJA

- So obdobja, ko je tega več… (A)
- Drugače pa, včasih je fizično… (A)
- …psihično so razni izrazi, vzdevki, ki nekomu ne pašejo. (A)
- Drugače pa imajo razne izraze drug za drugega. (A)
- Ni točne ferkvence, mi ne spremljamo na tak način. (B)
- Za oblike pa je veliko verbalnega, izsiljevanje npr. za denar, kalkulatorje,… (B)
- Potem tudi psihično, se spravijo na šibke, tiste za katere vedo, da so. (B)
- Fizično, to je pa izjemoma, mogoče kakšen primer. (B)
- Najpogostejše je psihično nasilje, kakšno žaljenje, izzivanje. (C)
- Kakšno fizično je tudi… (C)
- Kako pogosto, je pa težko merljivo. (C)
- …med hodniki je pa ves čas. (C)
- Pomembno je tudi, kako opredeliš nasilje… (C)
- …psihičnega nasilja je pa kar veliko. (C)
- …uporabljajo žalitve, tudi znotraj razreda veliko zaznam… (C)
- …psihično nasilje je zelo prikrito, včasih šele čez nekaj časa vidimo, da se nekaj dogaja, da se spravljajo na enega učenca. (C)
- Najpogostejša oblika nasilja je nasilje staršev nad učitelji. (D)
- Psihičnega nasilja, ki se ponavlja ali pa grožnje, tega ravno nismo zaznali. (D)
- …da bi bili neki stalni pretepi ne. (D)
- …se kaj odrivajo, ampak da bi prišlo do kakšnih fizičnih obračunov pa ne. (D)
- Verbalno pa tako, težko je vidno, težko je izsledljivo… (D)
- Pri verbalnem…verjamem da je. (D)
- …ne pustijo, da imajo drugačno mnenje. (D)
- …nekajkrat na leto. (D)
- …je čisto vsak dan nekaj… (E)
- Kakšno nasilje je veliko bolj prikrito npr. psihično nasilje. (E)
- …fizično nasilje, hujše nasilje in hudo psihično nasilje, tega ni tako veliko. (E)
- Verbalno nasilje je velikokrat. (E)
- …včasih kakšne stvari sploh ne pridejo ven… (E)
- Najpogostejše so verjetno verbalne. (F)
- Fizičnega skoraj da ni… (F)
- …pridejo otroci povedati ali pa učitelji, ko vidijo… (F)

B2) REAGIRANJE NA NASILJE

- Mi spregovorimo o tem, da se nihče nima pravice koga dotikati, če mu to ni prijetno – to je glede spolnega nasilja. (A)
- …je učenec drugega učenca med telovadbo brcnil v mednožje…smo naredili 14 dnevni individualni načrt za tega učenca. (A)
- Ko še ni bilo zakona, smo tudi sami reagirali na nasilje. …smo poklicali sami krizni center in nato pristojni CSD obvestili o tem. (A)
- Danes pa mi samo ugotovimo stanje in nato se drugi (krizni timi) s tem ukvarjajo in pogovarjajo z otrokom. (A)
- Za šolsko nasilje pa otroci povedo in skupaj razrešimo. (A)
- …so neki deklici vdrli v Facebook profil…smo imeli lani in letos predavanje za starše in delavnice za otroke glede varnosti na internetu. (A)
- O nasilju pa imamo tudi delavnice za 6. in 7. razred in tudi predavanje za starše ter supervizijo za učitelje. (A)
- Kar pogosto (reagiranje socialne delavke). (A)
- Imamo pa na hodnikih dežurne učitelje, tudi v jedilnici. (A)

- Imamo tudi vzgojni načrt…je jasno izdelan in napisani so ukrepi… (A)
- …za oboje pa je pomemben pogovor. (A)
- Čepa se kaj zgodi, vedno analiziramo, kako je do tega prišlo. (A)
- Smo zelo dosledni pri dežurstvih, naredimo urnik, pokrijemo vse, da ja ne bi kje kdo manjkal. (A)
- Glede nasilja imamo pa vzgojni načrt šole, kjer so tudi napisani ukrepi. (B)
- Imamo pa lažje, težje kršitve vse napisane v načrtu. (B)
- Lahko se zgodi teoretično tudi prešolanje otroka, vendar je to res zelo redko. (B)
- Smo zelo pozorni z raznoraznimi dežurstvi – med odmori, v določenih razredih, v garderobah ob določenih urah… (B)
- …imamo tudi eno gospo, ki je kot hišnica in je ves čas na hodnikih. (B)
- Se z otrokom pogovorimo. (B)
- Najprej razrednik, potem svetovalna služba, nato s starši in vodstvo šole. (B)
- Naredimo načrt za otroka… (B)
- Ko pride stvar domene, najprej poskrbim za varnost otroka, nato se zmenimo za uro… (B)
- Delamo na tem, kaj se dogaja - na intezitetah, čustvih, ki jih zdrži, predelujemo situacijo, delamo vaje in ne samo pogovor….z vsem tem ojačimo otroka. (B)
- Istočasno pa delamo s posameznikom ali skupino, ki se je spravila nanj. Tudi njih poskušaš senzibilizirati… (B)
- Delamo z vsemi vpletenimi. (C)
- Tudi, če sam smatraš, da ni bilo tako hudo, pa je tisti zelo prizadet. (C)
- Se usedeš in pogovoriš. (C)
- Mogoče prej reagiramo na fizično nasilje, tako da hitreje vključimo tudi starše. (C)
- Če gre za psihično mogoče bolj poskušamo to reševati znotraj šole… (C)
- …če gre za hudo nasilje pa pokličemo policijo. (C)
- Je pa pomembno, da tudi otroka okrepimo… (C)
- Po navadi se učenci med seboj zmenijo. (D)
- Če smo obveščene, vedno odreagiramo, raziščemo okoliščine, se pogovorimo… (D)
- …tudi vzgojni ukrep ali opomin… (D)
- Nikoli ni tako, da bi katera rekla «ah saj to ni nič.« (D)
- …da je pri fizičnem nasilju obveščena tudi policija. (D)
- Drugače pa najprej samo starši, razrednik razišče okoliščine in se zapiše, kaj je bilo. (D)
- Pri tistih, ki odreagirajo na ven se zelo hitro vidi in hitreje potem reagiramo. (E)
- …opozarjam na pravila. (E)
- Se z njimi pogovarjam. (E)
- …pride otrok do mene. (E)
- ….poskušamo ugotoviti ne samo kaj je narobe v tem odnosu, ampak zakaj imata otrok potrebo to delati. (E)
- …najprej se pogovorim z učenci po tem dogodku. (E)
- Dam odgovornost na vsakega. (E)
- Pravila imamo v vzgojnem načrtu, so zelo postavljene stvari… (E)
- Drugače pa pokličemo starše po telefonu in se potem individualno pogovarjamo. (E)
- …pri tem projektu, da so te opazovalci, niso samo to ampak takoj pridejo povedat, pridejo po pomoč. (F)
- Pa postavljamo pravila, vsak razred zase. (F)
- …ena skupna šolska pravila… (F)
- Da si upamo povedati in da drugi to upoštevajo. (F)
- …pripeljemo sem otroke… (F)
- …kakšno mediacijo naredim med njimi. (F)
- Poiščemo vzrok… (F)
- …ne iščemo krivca, ampak kako rešiti problem. (F)
- …gremo še v razred in še tam delamo… (F)
- Sproti. (F)
- Se naredi kakšna delavnica na to temo. (F)

- Fizično pa seveda prej opaziš in se takoj reagira, verbalno pa če kdo pride povedati. (F)

B3) REAGIRANJE UČITELJEV

- Učitelji sami vidijo, da morajo sami razrešiti, saj naslednji dan učenec zopet pride nazaj. (A)
- Mi učitelje opremimo, osvestimo, da znajo z otroci delati. (A)
- Otroci k nam ne hodijo za kazen, tega ni več, včasih je bilo. To je sedaj bolj kot pomoč. (A)
- Z učitelji se ne strinjam vedno, ne rečem to pred otrokom, povem učitelju na samem… (A)
- Včasih si narobe predstavljajo, nisem varnostnik ali policaj. (A)
- …glede kazni, ni tega, da bi učence kdo vodil za kazen k meni. (B)
- Vem, da včasih učitelji to hočejo narediti iz nemoči. (B)
- Učitelji včasih malo drugače reagirajo npr. »Ah, saj to ni nič, se bodo že med seboj zmenili.« (B)
- Poskušaš se z njimi zmeniti… (B)
- …mislim, da reagirajo, ko je kaj takega, imajo znanja. (C)
- Je pa odvisno od učiteljev… (C)
- …sami drugače tudi rešujejo znotraj razreda, kar je tudi smiselno. (C)
- Odvisno je tudi od učitelja, en sam rešuje, drugi takoj pride. (C)
- …kdaj se ne strinjamo, potem se večinoma pogovarjamo. (C)
- Sem imela pred leti kar težavo, ker mi je ena učiteljica non-stop očitala, da otrok, ki pride k meni se ima fajn, ona ga pa pošlje kot kazen. (C)
- Ukrepe razredniki dajejo tako, da bo smisel za naprej. (D)
- Razrednik starše vedno obvesti, kaj se je zgodilo. (D)
- Vsak reagira po svoje. (D)
- …če so priče, posredujejo… (D)
- Sodelujejo tudi z mano… (D)
- Če je bil učitelj zraven, mora povedati kaj je bilo in sodeluje. (D)
- Učitelji po navadi kar sami zdilajo, znajo. (D)
- Včasih pa vprašajo, kaj naj naredijo. (D)
- Učitelji kar držijo nek red, no nekateri… (D)
- Če ima učitelj občutek, da obvladuje, potem se jaz ne vmešavam v njegovo delo. (D)
- Vsi tako nastopijo, da ustavijo te stvari. (E)
- Razredniki se zelo vključujejo v razrede in takoj ukrepajo… (E)
- Med razrednimi urami delajo in tudi med odmori. (E)
- Če res ne zmorejo med uro, ga nekako odstranijo… (E)
- …da, pri meni delajo, ne kot kazen, ampak v smislu, da lahko tudi drugi delajo. (E)
- Večina učiteljev zelo ustrezno postopa. (E)
- …smo se potem pogovorili, kako naj postopajo… (E)
- …učitelje smo nekako izobrazili, da se čutijo dovolj kompetentni.. (F)
- Učitelji najprej sami, če pa ne morejo ali ne znajo pa jih pripeljejo k meni. (F)
- Če se jim zdi prehudo potem povejo in kaj bi skupaj naredili. (F)
- Sodelujemo zelo. (F)
- Kot kazen jih ne pošiljajo, ker jaz tega ne dovolim… (F)
- Nismo tukaj zato, da pridejo k nam za kazen. (F)
- …učitelji sami pridejo vprašati, kaj naj naredijo ali pa za moje mnenje. (F)

B4) MEDIACIJA

- Nimamo. Smo imeli, vendar samo neka uvodna predavanja… (A)
- Sem bila udeležena, vendar ni šlo skozi celoten kolektiv. (A)
- Kot alternativa je v zelo redu. (A)
- …vrstniško mediacijo. To reševanje težav je bližje otrokom, ker je vrstnik. (A)
- Glede mediacije pa so učitelji šli v to, niso pa končali, zaradi finančnih ovir. (B)
- Otroke pa usposablja učiteljica. (B)
- Nihče ni usposobljen za mediacijo. (C)
- …smo imeli tudi neke vrste mediacijo, ampak nihče pa ni usposobljen zanjo. (C)

- Se mi pa zdi to dober način reševanja. (C)
- Uradno nimamo, ni nihče prav usposobljen, ker je bilo izobraževanje izredno drago. (D)
- …neki elementi mediacije so. (D)
- …imamo. (E)
- Imamo usposabljanje učiteljev in ta ima potem še nalogo, da še nekoga uči o tem. (E)
- Mediacijo pa takrat, ko so res izpolnjeni pogoji zanjo in ko se res oba želita pogovoriti. (E)
- Nimamo prav te vrstniške, so se pa učitelji izobraževali. (F)
- Imamo pa že kar nekaj časa. (F)
- Je dober način reševanja… (F)
- …sami pridejo do tega, kaj je bilo dobro, kaj slabo, kako bodo popravili. (F)

B5) SODELOVANJE S STARŠI

- Tudi staršem povem, velikokrat pričakujejo, da bomo rešili na hitro, na pravniški način in bomo strahove ter skrbi potisnili stran. (B)
- Del mojega dela je tudi, da komuniciram…s starši – se z njimi povežem. (B)
- Pri tem tudi vedno vključimo starše (pri fizičnem nasilju). (C)
- …če mi ne reagiramo, to naredijo starši. (C)
- …tudi pri psihičnemu so vključeni. (C)
- Pri nekaterih stvareh ne kličemo vedno starše. (C)
- …vključimo tudi starše, če je potrebno. (D)
- Starši so pri obojem obveščeni… (D)
- Tudi s starši to delamo. (F)
- …imeli primer, ko smo vse starše enega razreda povabili in smo potem vse razčistili… (F)
- Tudi starše se kliče, tudi za verbalno. (F)
- …se potem najlažje razreši, se še povabi starše. (F)

C) SODELOVANJE S SODELAVCI IN VODSTVOM ŠOLE

C1) DOBRI ODNOSI

- To je prvo. (A)
- Ravnatelj mora biti nevtralen, to je zelo pomembno. (A)
- V smislu medosebnih odnosov smo zelo napredovali. (A)
- Gradimo na pozitivnih lastnostih. (A)
- Že pogovor je veliko, da se med seboj poslušajo. (A)
- Ni več rivalstva, je že vzajemen odnos. (A)
- Odnosi so bili takrat katastrofalni, nisem imela podpore pri učiteljih. To je bilo prvih deset let. (A)
- Seveda…ja, sigurno. (B)
- Zelo, ampak ne mislim neki prijateljski odnosi, ampak profesionalni. (C)
- …to se mi zdi, da je osnova. (D)
- Če ne zdržimo kot tim, potem težko delamo. (D)
- Sodelovanje je zelo pomembno… (D)
- Ključno je sodelovanje in usklajevanje vsega. (D)
- …se mi zdi zelo pomembno, da je dober odnos z učitelji. (E)
- To je zelo pomembno, če katerakoli stvar ne špila, če nimaš z nekom dobrega odnosa, je zelo težko… (E)
- Pomembno je tudi, kakšno je vodstvo. (E)
- Kje je tako vodstvo, da te ne zaščiti, da želijo, da gasiš samo požare in da se stvari ne rešujejo sproti. (E)
- Ja, zelo so. (F)
- Tudi z ravnateljico. Z njo zelo dobro sodelujem. (F)
- Če npr. potrebujem njeno podporo ali pa bolj močno zasedbo, vedno sodeluje… (F)
- Vsi skupaj sodelujemo. (F)
- …da, delamo vsi v eno smer. (F)

C2) KOMUNIKACIJA

- Pomembno je, da smo spoštljivi, da se pogovorimo o problemih… (A)
- Pomembna je odprta komunikacija. (A)
- Eni se še zmeraj bojijo kaj povedati… (A)
- Vendar pa se lahko pove pred vsemi, kar imaš za povedati. (A)
- …so rekli in pokazali, ampak na prefinjen način. (B)
- Načeloma ja, ampak je odvisno tudi od ravnatelja šole, koliko ima posluh za stvari. (C)
- Iščeš skupne rešitve… (D)
- …je tudi odvisno, kakšne osebnosti so. (E)
- Večinoma se da, ampak je pa tudi, koliko jaz želim. (E)
- V večini primerov povem, ampak presodim kdaj komu kaj povedati in komu zaupati. (E)
- Tudi, če se kaj zameri, vedno razčistimo in se zmenimo. (F)

C3) PODPORA PRI UVAJANJU PROGRAMOV

- Vse je odprto, lahko. (A)
- …preventivni program sem sama predlagala. (B)
- Nisem imela ovir… (B)
- Se je pa potem ustavilo… (B)
- Ni bilo potem dejanske podpore… (B)
- …vse te preventivne delavnice, vse to gre preko svetovalne službe znotraj šole. (C)
- Tudi učitelji so kar pripravljeni to prevzeti, no če nimajo preveč dela… (C)
- Tudi vodstvo šole večino podpre, samo mora biti dobro utemeljeno. (C)
- ….mislim, da to lahko. (D)
- Če želim kaj uvesti ali pa da bi imela delavnice, to pusti, z veseljem. (D)
- S tem nimam problema. (D)
- Vodstvo ima drugačne želje, jaz želim, da je teh programov vedno več. (E)
- Šole imajo vsako leto manj financ na razpolago… (E)
- Drugače pa podprejo, ampak mora biti zelo tako, da šola ve kaj se dogaja. (E)
- …podprejo pa tudi sami povedo, kaj bi rabili. (F)
- Planiramo potem tudi za naslednje leto, kaj bi obdržali… (F)
- …je tudi ravnateljica odobrila več časa za razredne ure. (F)
- Bo tudi ona še z razredniki dodatno delala in jaz. (F)
- Če je še ravnateljica zraven, je potem lahko še več. (F)

D) SVETOVALNO DELO

D1) KOMPETENTNOST

- …sedaj sem, nisem pa bila vedno. (A)
- S tem magistrskim študijem ja. (B)
- …če nimaš tega, ti veliko primanjkuje, da imaš npr. samo neko formalno, osnovno izobrazbo. (B)
- …odvisno od situacije. (C)
- …včasih vidiš, da nimaš dovolj moči, dovolj znanja. (C)
- …da sem se o tem kar dobro usposobila (nasilje v družini). (C)
- Včasih pa vidiš, da nisi dovolj kompetenten. (C)
- Imamo dovolj psihiatričnih težav in znotraj šole nismo kompetentni za reševanje teh težav. (C)
- Treba se je nenehno učiti. (D)
- Jaz nimam vsega pod kontrolo, daleč od tega. (D)
- Vedno novo prihaja, sem šele na začetku tega. (D)
- Vidiš, da se moraš res učiti in kompetence nadgrajevati. (D)
- Ja, se mi zdi, da se trudim na tem področju, se izobražujem. (E)
- …potem je treba še veliko iskati novih informacij, dodatnih izobraževanj, tudi pri kolegih. (E)
- Pride pa še vedno kakšna situacija, ko ne veš kako postopati. (E)
- Imam znanja in izkušnje… (F)

D2) IZOBRAŽEVANJA IN SUPERVIZIJA

- Izobraževanj imam nekaj – seminar Občutek lastne vrednosti, tridnevni seminar… (A)
- Pri superviziji imajo prednost učitelji. Sem pa koordinator med izvajalcem in učitelji, nisem pa član skupine. (A)
- ..potrebovala bi eno tako izobraževanje, 2 leti dolgo, kot imajo v tujini. Ne delaš ta čas v šoli, ampak se učiš, osvežiš znanje. (A)
- Smo poskusili pa ni šlo skozi, tudi finančno zelo zahtevne stvari (supervizija). (B)
- Kar se tiče nasilja znotraj družin in tega, smo imeli kar nekaj izobraževanj… (C)
- Izobraževanja so zelo pomembna na vseh področjih, dobro je, da kakšne stvari večkrat slišiš… (C)
- …nimamo, se mi pa zdi, da bi bila dobra. (C)
- Imamo aktiv svetovalnih delavcev Šiška… (C)
- …mogoče nam manjka prave vsebine za nas. (D)
- Vedno je vse povezano s financami. (D)
- Pri meni je tudi vedno problem s časom… (D)
- Drugače pa izobraževanja ja, ne glede na to, koliko časa že delaš, vedno se nekaj novega naučiš, nekaj izveš. (D)
- To smo nekaj imeli. Je imel Milivojevič enkrat mesečno srečanje z učitelji. (D)
- Interno pa povemo drug drugemu, si pomagamo. (D)
- …nimamo (supervizije). (E)
- Imamo pa letna izobraževanja… (E)
- Lani so prišli iz mladinskega centra Jarše. (E)
- Same supervizije pa ne, saj se mi zdi ta občutek, ki bi ga učitelji dobili, ko bi bil nekdo tam in jim nekaj govoril. (E)
- …se dobivamo, imamo intervizije s kolegicami… (E)
- Škoda, da ni supervizije in kakšnih team buildingov, saj ni denarja. (E)
- Imamo tudi mrežo svetovalnih delavcev… (E)
- Tudi svetovalne delavke v okviru šole imamo redne aktive. (E)
- …je treba nadgrajevati in tudi kaj osvežiti. (F)
- …letos smo jo imeli za učitelje, prostovoljno je bilo. (F)
- Bomo…nadaljevali. (F)
- Imamo zunanjega, ki to vodi. (F)

D3) PRIČAKOVANJA

- Sem gledala risbe otrok in sem si mislila, kako bom jaz vse to analizirala in delala take stvari. (A)
- …ko prideš s faksa, takoj vidiš, da se moraš še veliko stvari naučiti. (B)
- Za kasneje pa je pomemben interes… (B)
- Ko prideš mlad iz fakultete, nimaš predstave, nisi usposobljen za to delo. (C)
- Pričakovanja na osnovi teorije so čisto nerealna. (C)
- Pričakovanja, ko pa že imaš neke izkušnje, so pa že bolj realna in imaš neke cilje, ki jih hočeš izpolniti. (C)
- Jaz nisem nič pričakovala. (D)
- Nikoli si nisem zamišljala, kako bo, kaj si želim. (D)
- Ja, ko prideš iz fakultete je kar šok. (E)
- …imaš nekaj teoretičnega znanja. (E)
- …se ti zdi, da imaš ogromno enega znanja, da veliko veš, da bo vse šlo… (E)
- Večina, ki jih pride v svetovalno službo si misli, ja, bom imel ogromno delavnic, se bomo imeli luštno, ves žariš… (E)
- Jaz sploh nisem mislila, da bom v šoli končala. (F)
- Nisem imela nič, samo nadgrajujem. (F)

D4) DEJANSKA VLOGA

- Je pa zraven potem še toliko administrativnih del… (A)
- …ni čisto tako, kot si si zamislil. (A)

- …sem imela predavanje o družini v okviru predmeta etika, zbirala sem material za v razrede… (A)
- …takrat so si mislili »eh tale kar nekaj dela«. (A)
- Na začetku sem bila veliko več polna idej o tem, kako priti do otroka, pa nisem še vsega naredila. (A)
- …sem potem delala z otroki, imela šolsko skupnost – za učence, kako dobiti mesto v razredu. (A)
- Mi je manjkalo to neposredno delo… (A)
- Zgodbo sem nekako lepila skupaj, se izobraževala tako, da mi je koristilo v tej vlogi. (B)
- Še vedno pa vidim ogromno možnosti za narediti kaj v šoli. (B)
- …nekaj je faks, eno teorija, potem pa so otroci, ki se iz leta v leto spreminjajo. (D)
- Oni dobivajo druge vrednote, kompetence, jih moraš pogruntati, kakšen način komunikacije rabijo in ti se nato opiraš in nadgrajuješ. (D)
- Noben te ne nauči, kako imeti avtoriteto v razredu. (E)
- Moraš postaviti neke meje, pravila… (E)
- Morajo vedeti, da imaš neko strukturo, da imaš stvari urejene, hkrati pa da vedo, da jih spoštuješ in da ti lahko zaupajo. (E)
- Učitelji dobijo prevelik odpor, če hočejo (svetovalne delavke) preveč hitro spremeniti zadeve… (E)
- Še ena stvar, glede katere sem bila razočarana, je pa glede staršev, sem mislila, da se bo dalo veliko več. (E)
- Glede učinkovitosti, kaj svetovalna služba lahko naredi, sem mislila da bo veliko več. (E)
- Učitelji tudi včasih mislijo, da imamo mi neko čarobno palčko in da bomo zamahnili in bo kar dobro. (E)
- Svetovalna služba pa dela na šoli vse, delam tudi stvari, ki niso delo psihologa. (F)
- …imam dovolj svobode, kaj lahko delam, se ne počutim utesnjeno in da bi se morala držati nekih strogih okvirov… (F)

D5) ŽELJA PO SPREMEMBI

- Da, jih spodbujamo v znanju in ne neznanju. (A)
- Še vedno se jim preveč nalaga. (A)
- Z vidika staršev je tudi premalo prezentacije. (A)
- …staršem bolj pomembno to neposredno delo v razredu kot svetovalna služba. (A)
- Premalo gremo v širino – za otroke. (A)
- Včasih se mi zdi, da se ukvarjam samo strukturo… (B)
- …sodelovanje z drugimi institucijami, delo z njimi. (C)
- Težave imamo tudi pri otrocih s posebnimi potrebami, s komisijami. Mi bi se radi z njimi dobili, pogovorili, imamo tudi neke predloge. (C)
- In znotraj šole in na nivoju države in na osebnem nivoju. Ker stremiš k temu, da si boljši. (C)
- Vedno se želim še bolj izpopolnjevat, več imeti stika z otroki. (D)
- Ne biti na eni točki, samo v pisarni in biti naveličan. (D)
- Moja velika želja je, da bi starše pridobila za neko bolj poglobljeno obravnavo. (E)
- …da bi bila povezava med terapijo in svetovanjem. (E)
- …da ne bi bilo treba svetovalnim delavcem, vsakemu posebej, utirati pot, kaj je njegova vloga in kaj ne. (E)
- Ne želim nastopati kot kak policaj… (E)
- …težava, ko nam normative krajšajo, vedno več otrok imaš in ne moreš z vsemi. (E)
- To mi je najbolj hudo, ko vidiš, da kdo izpade. (E)
- Bi potrebovala več časa. (F)
- Bi seveda kaj spremenila… (F)
- Sistem nam ni, ampak če to govorim je brez pomena, nam sistem ne dovoljuje. (F)

10.4. Odprto kodiranje (pripisovanje pojmov) po vprašanjih

1. Na kakšen način se predstavite učencem, kako izvedo za vaše delo?

Oseba	Izjava	Pojem
A	Pri spoznavanju poklicev…	Predstavitev svetovalne službe
A	Pridejo tudi prvošolčki…jaz se predstavim, da vključim. Pridejo oni do sem.	Predstavitev svetovalne službe
A	Spoznavanje svetovalne službe ob različnih priložnostih.	Predstavitev svetovalne službe
A	Pri starejših grem tudi v razred, imamo delavnice skupaj z razredom…	Delo v razredih
A	Pomoč otrokom, ki jo potrebujejo – organizacija učenja.	Vsakodnevni stik
B	Tisti prvi stiki, če so problemi, je preko učiteljev.	Težave učencev
B	Sem veliko v razredih, pri raznih razrednih urah, raziskave, DSP.	Delo v razredih
B	…se odzovem na vprašanja tudi drugih otrok in odgovorim, kaj delava s tem otrokom. Delam prostor dostopa, to je začetni korak.	Stik z razredi
B	…ni tega, da bi učence kdo vodil za kazen k meni.	Nestrinjanje z učitelji
B	Vem, da včasih učitelji to hočejo narediti iz nemoči.	Nestrinjanje z učitelji
B	Tudi staršem povem, velikokrat pričakujejo, da bomo rešili na hitro, na pravniški način in bomo strahove ter skrbi potisnili stran.	Težave s starši
C	…na spletni strani osnovne šole je svetovalno delo šole tudi predstavljeno…	Spletna stran
C	Prvič, ko pridejo na ogled svetovalne službe, jim tudi povemo kaj delamo.	Predstavitev svetovalne službe
C	…preventivnih delavnicah, hodiva v razrede, ko ima kakšen otrok težave…	Delo v razredih
C	…se vedno pogovarjava z otroki, zato ker te vprašajo kdo si, kaj delaš,…	Stik z razredi
C	..tudi prvi stik šole imajo prek tebe z, vpisom.	Vpis
C	…posebej se potem ne predstavljava, zato ker imava itak ves čas stik z razredi.	Stik z razredi
C	…individualno delo znotraj razreda…	Individualno delo
C	…razni preventivni programi…	Delo v razredih
C	…ko gre za kakšno učno pomoč učencu…	Individualno delo
C	Ko si v razredu, normalno ne delaš samo s tem otrokom…	Delo v razredih
D	…sem prisotna na kakšnih razrednih urah ali pa ko sem v kakšnih spremstvih…	Delo v razredih
D	…izvedem kakšno delavnico,	Delo v razredih
D	…prideš v razred in nekaj narediš, takrat se tudi predstaviš, malo poveš, razbiješ mite…	Stik z razredi
D	…imam delavnico ali pa pripeljem koga, ki izvaja in potem sem tudi zraven…	Stik z razredi
D	Delam pa z razredi od 1. do 9.	Delo v razredih
D	Prvi razredi imajo tak običaj, da jih učitelji peljejo na obhod ali imajo spoznavne urice, pridejo v svetovalno službo.	Predstavitev učiteljev
D	Nekaj jih spoznaš, ko jih vpisuješ.	Vpis
D	Dosti je takih, ki so bratje in sestre starejših otrok in jih že nekako poznaš.	Predšolsko spoznavanje
D	…pridejo tudi marca ali maja z vrtcem in jih spoznaš.	Predšolsko spoznavanje
E	…ko pridejo v osnovno šolo, jih najprej sprejme svetovalna delavka…	Vpis
E	…preko vpisa, se takrat predstavimo, spoznajo nas tudi starši.	Vpis

E	…preko publikacije…	Spletna stran
E	Potem, ko delamo z razredi, s temi prvimi je potrebno veliko delat…	Stik z razredi
E	…smo veliko prisotni preko delavnic in v razredu…	Delo v razredih
E	Tudi, če kje obravnavamo kakšnega učenca individualno, se vsem predstavimo…	Stik z razredi
E	Na predmetni stopnji je pa druga svetovalna delavka, je zopet v razredih, preko razrednih ur, se predstavimo, povemo kaj delamo.	Stik z razredi
E	…s katerimi razredi več delamo, če imajo kakšne probleme…	Delo v razredih
E	…se poskušam čim več vključevati v podaljšano…	Delo v razredih
E	…koliko sem prisotna na hodnikih.	Vsakodnevni stik
E	…da se z njimi med odmori pogovarjam čisto običajne stvari.	Vsakodnevni stik
F	…že pri vpisu…	Vpis
F	…pri pripravljalnicah.	Predstavitev učiteljev
F	…hodim v razred…	Delo v razredih
F	…učitelji jih spoznajo z mojim delom na šoli…	Predstavitev učiteljev
F	…tudi jaz jim predstavim.	Predstavitev svetovalne službe
F	…v višjih razredih sem po vseh razredih…	Stik z razredi
F	…delam individualno…me potem tam še bolj spoznajo…	Stik z razredi
F	…na kakšnih razrednih urah sem prisotna…	Delo v razredih
F	…kakšne delavnice.	Delo v razredih

2. Kako pogosto učenci pridejo sami do vas, da se obrnejo na vas s kakšno težavo?

Oseba	Izjava	Pojem
A	…pridejo sami, ena deklica iz četrtega razreda je prišla k nam iz obupa…	Stiske
A	…ogroženost otroka…	Poseg zaradi ogroženosti otroka
A	Za dnevno tekoče zadeve…	Vsakodnevni stik
A	…tudi stiske…	Stiske
A	...konfliktne situacije…	Konflikti
A	Glede problemov pa pridejo bolj redko, pridejo tudi, vendar jih ni toliko…	Konflikti
A	Pridejo tudi, če so recimo bolani…	Vsakodnevni stik
A	Drugače pa mi organiziramo, jaz se pogovarjam z otrokom…	Stiske
A	…imamo tudi prostovoljce, dve pripravnici in pedagoginjo, ki delajo z otroci.	Vsakodnevni stik
B	Za dodatno strokovno pomoč, razne težave…	Stiske
B	Glede nasilja imamo pa vzgojni načrt šole, kjer so tudi zapisani ukrepi.	Vzgojni načrt
B	Imamo pa lažje, težje kršitve, vse napisane v načrtu.	Vzgojni načrt
B	Lahko se zgodi teoretično tudi prešolanje otroka, vendar je to res zelo redko.	Vzgojni načrt
B	Glede mediacije pa so učitelji šli v to, niso pa dokončali zaradi finančnih ovir.	Šolska mediacija
B	Otroke pa usposablja učiteljica.	Vrstniška mediacija
C	…eni zelo pogosto prihajajo.	Vsakodnevni stik
C	Po navadi pa napotijo učitelji, ali imajo učne težave ali se karkoli zgodi ali pa starši kličejo.	Napotijo drugi
C	Prihajajo čisto tako, včasih samo s kakšnim vprašanjem, včasih pa tudi s težavo npr. s kakšnimi odnosi.	Vsakodnevni stik
C	…točno s konkretnim problemom znotraj nasilja v družini.	Stiske
D	Punčke zelo rade pridejo, tudi za kakšne spore rade tako rešujejo.	Konflikti
D	To gre za take stvari, ko se skregajo, se žalijo, včasih tudi ko se kaj resnega zgodi in pridejo iskat odraslo osebo.	Konflikti

E	…z velikimi delam individualno in potem že te povedo, da ima nekdo težavo ali pa ga kar pripelje zraven.	Vsakodnevni stik
E	…vidim uspeh v tem, da otroci sami pridejo do mene.	Vsakodnevni stik
E	Velikokrat pokličejo tudi starši in povedo, da imajo otroci težavo.	Napotijo drugi
E	…sama vidim, če je npr. veliko konfliktov in ga potem vključim.	Konflikti
E	…se mi zdi zelo pomembno, da je dober odnos z učitelji.	Pomembnost dobrih odnosov
E	To je zelo pomembno, če katerakoli stvar ne špila, če nimaš z nekom dobrega odnosa, je zelo težko…	Pomembnost dobrih odnosov
F	…pridejo npr. če imajo kakšne težave z učitelji…	Konflikti
F	...jih učitelji tudi pošljejo naj pridejo.	Napotijo drugi
F	…pridejo tudi kar tako pozdraviti…	Vsakodnevni stik
F	Imam zelo stik in oni točno vedo kje sem…	Vsakodnevni stik
F	Tudi individualno delo…	Vsakodnevni stik
F	…z učenci s posebnimi potrebami…	Vsakodnevni stik

3. Izvajate socialne igre v razredih tudi kot preventivo proti nasilju?

Oseba	Izjava	Pojem
A	Imamo samoevalvacijo šole Pozitivna samopodoba.	Delavnice
A	…prej smo imeli delavnice medsebojni odnosi.	Delavnice
A	…projekt To sem jaz…	Delavnice
A	…socialne igre, ki se izvajajo po potrebi…	Socialne igre
A	Pred leti smo imeli tudi mladinske delavnice in tudi tridnevni tabor.	Delavnice
A	Socialne igre tudi rastejo z otroci, ne moreš jih imeti šele v šestem razredu…	Socialne igre
A	…dve prostovoljki iz FSD, ki izvajata delavnice v dveh razredih, v 4. in 5. razredu…	Delavnice
B	Imamo delavnice, teme v sklopu pouka. To je do 5. razreda.	Delavnice
B	Za višje razrede pa imamo zunanje sodelavce iz MISSS-a, Ženske svetovalnice.	Delavnice
B	Imamo tudi izobraževanja za starše, šolo za starše. Pomembno tukaj je čustven razvoj otroka, kompetence staršev, socialne spretnosti, za »zdrav čustven razvoj otroka«…	Delo s starši
B	Pri učiteljih pa imamo predavanje avgusta, tudi na teme, ki so bazične npr. prepoznavanje čustev…kako voditi npr. roditeljski sestanek…	Delo z učitelji
C	…če se pojavi en problem pa imamo kakšne delavnice…	Terciarna preventiva
C	…socialne igre imamo velikokrat…za ogrevanje.	Socialne igre
C	…naredimo kakšno socialno igro na kakšno temo, recimo, če se pojavijo v razredu problemi z odnosi…	Terciarna preventiva
C	Projekt OLV (občutek lastne vrednosti)…	Delavnice
C	…v okviru naravoslovnih dni so delavnice, ki vsako leto zajamejo recimo 7. in 9. razrede…	Delavnice
C	…poklicno izobraževanje…	Drugo
C	Delamo te sociograme tudi in s tem si pomagamo…	Drugo
D	…to je trenuten navdih, potreba, ko kaj pride.	Terciarna preventiva
D	Nekajkrat sem imela v 4. razredih, sedaj v 5. razredih.	Delavnice
D	…same igre povezovanja, za boljšo klimo.	Socialne igre
D	…pri nekaterih se kar dobivamo enkrat tedensko.	Delavnice
D	…delamo različne stvari npr. konflikti, strategije reševanja.	Delavnice
E	…imamo delavnice…	Delavnice
E	Na tak način, da se povežejo, so čustvene igre, razvijanje čustvene inteligence…kako se rešuje konflikte, kako odreagirati v sporih…	Socialne igre
E	Ko je nadomeščanje, imam kar veliko tega…je veliko o nasilju…	Pogovor

F	...izobraževanje za učitelje…se tudi oni naučijo teh socialnih veščin in vaj…	Delo z učitelji
F	Smo pa tudi v tem projektu Povej…	Delavnice
F	…ogromno teh delavnic…	Delavnice

4. Ali imate za starše kakšna predavanja, šolo za starše ipd.?

Oseba	Izjava	Pojem
C	…za starše je ogromno…se vključujem s kakšnim predavanjem..	Delo s starši
C	Šolo za starše smo imeli kar par let…	Delo s starši
C	Če ne pa naredimo v okviru roditeljskega sestanka…naredimo še predavanje zraven.	Delo s starši
D	Imamo šolo za starše…	Delo s starši
D	Organiziramo predavanja…	Delo s starši
D	Potem imamo tudi na roditeljskih neka predavanja, sem jih imela tudi jaz.	Delo s starši
D	Sedaj že nekaj let npr. kognitivni razvoj, prehod v šesti razred. To je tudi predavanje…	Delo s starši
D	…tudi o puberteti…	Delo s starši
E	Predavanja so tematska, lahko je pred roditeljskimi sestanki ali pa je potem samostojno.	Delo s starši
E	Dogovarjamo se, da bi imeli na internetu nek blog, da bi starši preko tega izvedeli več stvari.	Delo s starši
F	…šolo za starše…	Delo s starši
F	…delavnica za starše…	Delo s starši
F	Tradicionalni tek…v sklopu te preventive in spoznavanja.	Povezovalne dejavnosti
F	…igralsko skupino, kjer so starši igrali za učence.	Povezovalne dejavnosti
F	…jogo za starše in učitelje…	Povezovalne dejavnosti
F	…inovacijski projekt…	Povezovalne dejavnosti
F	V strokovnem timu…	Delo s starši
F	…svet staršev…	Delo s starši

5. Kako pogosto zaznavate nasilje na šoli? Katere oblike nasilja so najpogostejše?

Oseba	Izjava	Pojem
A	So obdobja, ko je tega več…	Pogostost
A	Drugače pa, včasih je fizično…	Fizično nasilje
A	…psihično so razni izrazi, vzdevki, ki nekomu ne pašejo.	Psihično nasilje
A	Mi spregovorimo o tem, da se nihče nima pravice koga dotikati, če mu to ni prijetno – to je glede spolnega nasilja.	Intenzivno delo z otroci
A	…je učenec drugega učenca med telovadbo brcnil v mednožje…smo naredili štirinajstdnevni individualni učni načrt za tega učenca…	Individualni načrt
A	Drugače pa imajo razno razne izraze drug za drugega.	Verbalno nasilje
A	Glede nasilja v družini pa smo imeli tudi predavanje, je prišla predavateljica za cel učiteljski zbor…	Delo z učitelji
A	Imamo tudi delavnice za učitelje na to temo.	Delo z učitelji
A	Ko še ni bilo v zakonu, smo tudi sami reagirali na nasilje…smo poklicali sami krizni center in nato pristojni CSD obvestili o tem.	Razlike v reagiranju
A	Danes pa mi samo ugotovimo stanje in nato se drugi (krizni timi) s tem ukvarjajo in pogovarjajo z otrokom.	Razlike v reagiranju
A	Za šolsko nasilje pa otroci povedo in skupaj razrešimo.	Intenzivno delo z otroci
A	…neki deklici so vdrli v Facebook profil…smo imeli lani in letos predavanje za starše in delavnice za otroke, glede varnosti na internetu.	Delavnice o nasilju
A	O nasilju pa imamo tudi delavnice za 6. in 7. razred…	Delavnice
A	…in tudi predavanje za starše…	Delo s starši
A	….ter supervizijo za učitelje.	Delo z učitelji

B	Ni točne ferkvence, mi ne spremljamo na tak način.	Pogostost
B	Za oblike pa je veliko verbalnega, izsiljevanje npr. za denar, kalkulatorje ipd.	Verbalno nasilje
B	Potem tudi psihično, se spravijo na šibke, tiste za katere vedo, da so…	Psihično nasilje
B	Fizično, to je pa izjemoma, mogoče kakšen primer.	Fizično nasilje
B	Smo zelo pozorni z raznoraznimi dežurstvi – med odmori, v določenih razredih, v garderobah ob določenih urah…	Dežurstva
B	…imamo tudi eno gospo, ki je kot hišnica in je ves čas na hodnikih.	Dežurstva
B	Se z otrokom pogovorimo.	Pogovor
B	Najprej razrednik, potem svetovalna služba, nato s starši in vodstvom šole.	Pogovor
B	Naredimo načrt za otroka…	Individualni načrt
C	Najpogostejše je psihično nasilje, kakšno žaljenje, izzivanje.	Psihično nasilje
C	Kakšno fizično je tudi, ampak do zdaj hudega ni bilo.	Fizično nasilje
C	Pri tem tudi vedno vključimo starše.	Vključevanje staršev
C	Delamo z vsemi vpletenimi.	Sodelovanje
C	Kako pogosto, je pa težko merljivo.	Pogostost
C	…med hodniki je pa ves čas…	Pogostost
C	Pomembno je tudi, kako opredeliš nasilje, ali je to že ko nekdo tam v vrsti stoji in se prerivajo in nekoga odrinejo.	Fizično nasilje
C	…psihičnega nasilja je pa kar veliko.	Psihično nasilje
C	…uporabljajo žalitve, tudi znotraj razreda veliko zaznam…	Verbalno nasilje
D	Najpogostejša oblika nasilja je nasilje staršev nad učitelji.	Psihično nasilje
D	Psihičnega nasilja, ki se ponavlja ali pa grožnje, tega ravno nismo zaznali.	Psihično nasilje
D	…da bi bili neki stalni pretepi ne.	Fizično nasilje
D	…se kaj odrivajo, ampak da bi prišlo do kakšnih fizičnih obračunov pa ne.	Fizično nasilje
D	Verbalno pa tako, težko je vidno, težko je izsledljivo…	Verbalno nasilje
D	Pri verbalnem…verjamem, da je.	Verbalno nasilje
D	Po navadi se učenci sami med seboj zmenijo.	Ostalo
D	…ne pustijo, da imajo drugačno mnenje.	Verbalno nasilje
D	…nekajkrat na leto.	Pogostost
E	…je čisto vsak dan nekaj…	Pogostost
E	Kakšno nasilje je veliko bolj prikrito npr. psihično nasilje.	Psihično nasilje
E	Verbalno nasilje je velikokrat.	Verbalno nasilje
E	…fizično nasilje, hujše nasilje in hudo psihično nasilje, tega ni tako veliko.	Pogostost
E	…včasih kakšne stvari sploh ne pridejo ven…	Psihično nasilje
E	Pri tistih, ki odreagirajo na ven, se zelo hitro vidi in hitreje potem reagiramo.	Razlike v reagiranju
F	Najpogostejše so verjetno verbalne.	Verbalno nasilje
F	Fizičnega skoraj da ni…	Fizično nasilje
F	…pri tem projektu, da so le opazovalci, niso samo to, ampak takoj pridejo povedat, pridejo po pomoč.	Sodelovanje
F	Pa postavljamo pravila, vsak razred zase.	Intenzivno delo z otroci
F	…ena skupna šolska pravila…	Vzgojni načrt
F	Da si upamo povedati in da drugi to upoštevajo.	Sodelovanje
F	Tudi s starši to delamo.	Vključevanje staršev
F	…primer, ko smo vse starše enega razreda povabili in smo potem razčistili…	Vključevanje staršev
F	Pomembno je povedati, kaj je nasilje, to začnemo že v prvem razredu…	pogovor

6. Kako pogosto vi reagirate v primerih nasilja?

Oseba	Izjava	Pojem

A	Kar pogosto.	Ostalo
A	Imamo pa na hodnikih dežurne učitelje, tudi v jedilnici.	Dežurstva
A	Imamo tudi vzgojni načrt…je jasno izdelan in napisani so ukrepi…	Vzgojni načrt
A	Učencem damo tudi različne brošure, varne točke, TOM telefon za pomoč zunaj šole.	Razdeljevanje brošur
B	Ko pride stvar do mene, najprej poskrbim za varnost otroka, nato se zmenimo za uro…	Pogovor
B	Delamo na tem, kaj se dogaja – na intenzitetah, čustvih, ki jih zdrži, predelujemo situacijo, delamo vaje in ne samo pogovor…z vsem tem ojačimo otroka.	Intenzivno delo z otroci
B	Istočasno pa delamo s posameznikom ali skupino, ki se je spravila nanj. Tudi njih poskušaš senzibilizirati…	Intenzivno delo z otroci
B	Del mojega dela je tudi, da komuniciram…s starši – se z njimi povežem.	Vključevanje staršev
B	Učitelji včasih malo drugače reagirajo npr. »Ah saj to ni nič, se bodo že med seboj zmenili.«	Nestrinjanje z učitelji
C	Tudi, če sam smatraš, da ni bilo tako hudo, pa je tisti zelo prizadet.	Pogovor
C	Se usedeš in pogovoriš.	Pogovor
D	Če smo obveščene, vedno odreagiramo, raziščemo okoliščine, se pogovorimo…	Pogovor
D	…tudi vzgojni ukrep ali opomin…	Vzgojni načrt
D	Nikoli ni tako, da bi katera rekla: »Ah saj to ni nič.«	Ostalo
D	Ukrepe razredniki dajejo, tako da bo smisel za naprej.	Razrešujejo sami
F	…učitelje smo nekako izobrazili, da se čutijo dovolj kompetentni…	Pomoč svetovalne službe
F	…pripeljemo sem otroke…	Pogovor
F	…kakšno mediacijo naredim med njimi.	Intenzivno delo z otroci
F	Poiščemo vzrok…	Pogovor
F	…ne iščemo krivca, ampak kako rešiti problem.	Intenzivno delo z otroci
F	…gremo še v razred in še tam delamo.	Delavnice
F	Sproti.	Intenzivno delo z otroci
F	Se naredi kakšna delavnica na to temo.	Delavnice

7. Ali se razlikuje reagiranje, če gre za psihično oz. verbalno nasilje ali pa če gre za fizično nasilje?

Oseba	Izjava	Pojem
A	…za oboje pa je pomemben pogovor.	Pogovor
A	Če pa se kaj zgodi, vedno analiziramo, kako je do tega prišlo.	Pogovor
A	Smo zelo dosledni pri dežurstvih, naredimo urnik, pokrijemo vse, da ja ne bi kje kdo manjkal.	Dežurstva
C	Mogoče prej reagiramo na fizično nasilje, tako, da hitreje vključimo tudi starše.	Razlike v reagiranju
C	Če gre za psihično, mogoče bolj poskušamo to reševati znotraj šole…	Razlike v reagiranju
C	…če gre za hudo nasilje pa pokličemo policijo.	Razlike v reagiranju
C	…če mi ne reagiramo, to naredijo starši.	Težave s starši
C	…tudi pri psihičnem so vključeni.	Vključevanje staršev
C	Pri nekaterih stvareh ne kličemo vedno staršev.	Vključevanje staršev
C	…psihično nasilje je zelo prikrito, včasih šele čez nekaj časa vidimo, da se nekaj dogaja, da se spravljajo na enega učenca.	Psihično nasilje
D	Razlikuje se po tem, da je pri fizičnem nasilju obveščena tudi policija.	Razlike v reagiranju
D	Starši so pri obojem obveščeni…	Vključevanje staršev
D	Drugače pa najprej samo starši, razrednik razišče okoliščine in se zapiše, kaj je bilo.	Sodelovanje
D	Razrednik starše vedno obvesti, kaj se je zgodilo.	Razrešujejo sami
E	…ker učitelji pričakujejo, da bom tista, ki bom kregala…	Nestrinjanje z učitelji

E	…opozarjam na pravila.	Vzgojni načrt
E	Se z njimi pogovarjam.	Pogovor
E	…pride otrok do mene.	Pogovor
E	…poskušamo ugotoviti, ne samo kaj je narobe v tem odnosu, ampak zakaj ima ta otrok potrebo to delati.	Pogovor
E	Starši vedno sodelujejo…	Vključevanje staršev
E	…najprej se pogovorim z učenci po tem dogodku.	Pogovor
E	Dam odgovornost na vsakega…	Intenzivno delo z otroci
E	Pravila imamo pa v vzgojnem načrtu, so zelo postavljene stvari…	Vzgojni načrt
E	Drugače pa pokličemo starše po telefonu in se potem individualno pogovarjamo.	Sodelovanje
F	Tudi starše se kliče, tudi za verbalno.	Vključevanje staršev
F	Fizično pa seveda prej opaziš in se takoj reagira, verbalno pa če kdo pride povedati.	Razlike v reagiranju
F	…pridejo otroci povedati ali pa učitelji, ko vidijo…	Ostalo
F	...se potem najlažje razreši, se še povabi starše.	Vključevanje staršev

8. Kako na nasilje reagirajo učitelji?

Oseba	Izjava	Pojem
A	Učitelji sami vidijo, da morajo sami razrešiti, saj naslednji dan učenec zopet pride nazaj.	Razrešujejo sami
A	Mi učitelje opremimo, osvestimo, da znajo z otroki delati.	Pomoč svetovalne službe
A	Otroci k nam ne hodijo za kazen, tega ni več, včasih je bilo. To je sedaj bolj kot pomoč.	Nestrinjanje z učitelji
A	Z učitelji se ne strinjam vedno, ne rečem to pred otrokom, povem učitelju na samem…	Nestrinjanje z učitelji
A	Včasih si narobe predstavljajo – nisem varnostnik ali policaj.	Nestrinjanje z učitelji
C	…mislim, da reagirajo, ko je kaj takega, imajo znanja.	Razrešujejo sami
C	Je pa odvisno od učiteljev…	Različno reagiranje
C	Je pa pomembno, da tudi otroka okrepimo…	Intenzivno delo z otroci
C	…sami drugače tudi rešujejo znotraj razreda, kar je tudi smiselno.	Razrešujejo sami
C	Odvisno je tudi od učitelja, en sam rešuje, drugi takoj pride.	Različno reagiranje
C	…kdaj se ne strinjamo, potem se večinoma pogovarjamo.	Nestrinjanje z učitelji
C	Sem imela pred leti kar težavo, ker mi je ena učiteljica non-stop očitala, da otrok, ki pride k meni, se ima fajn, ona ga pa pošlje kot kazen.	Nestrinjanje z učitelji
D	Vsak reagira po svoje.	Različno reagiranje
D	…če so priče, posredujejo…	Razrešujejo sami
D	Sodelujejo tudi z mano…	Skupno reševanje težav
D	Če je bil učitelj zraven, mora povedati, kaj je bilo in sodeluje.	Skupno reševanje težav
D	…ene dvakrat trikrat se je prišel otrok samo malo umiriti.	Pomoč svetovalne službe
D	Učitelji po navadi kar sami zdilajo, znajo.	Razrešujejo sami
D	Včasih pa vprašajo, kaj naj naredijo.	Pomoč svetovalne službe
D	Iščeš skupne rešitve, kaj bi bilo najboljše.	Skupno reševanje težav
D	Učitelji kar držijo nek red, no nekateri…	Razrešujejo sami
D	Če ima učitelj občutek, da obvladuje, potem se jaz ne vmešavam v njegovo delo.	Razrešujejo sami
E	Vsi tako nastopijo, da ustavijo te stvari.	Razrešujejo sami
E	Razredniki se zelo vključujejo v razrede in takoj ukrepajo…	Razrešujejo sami
E	Med razrednimi urami, delajo tudi med odmori.	Razrešujejo sami
E	Če res ne zmorejo med uro, ga nekako odstranijo…	Pomoč svetovalne službe
E	…da pri meni delajo, ne kot kazen, ampak v smislu, da lahko tudi drugi delajo.	Pomoč svetovalne službe
E	Večina učiteljev zelo ustrezno postopa.	Razrešujejo sami
E	…smo se potem pogovorili, kako naj postopajo.	Skupno reševanje težav

E	Smo imeli izobraževanje na šoli, je prišel Bogdan Žorž in še nekateri strokovnjaki…	Delo z učitelji
E	Pomembno je tudi, kakšno je vodstvo.	Odnos z ravnateljem
E	Kje je tako vodstvo, da te ne zaščiti, da želijo, da gasiš samo požare in da se stvari ne rešujejo sproti.	Odnos z ravnateljem
F	Učitelji najprej sami, če pa ne morejo ali ne znajo, pa jih pripeljejo k meni.	Pomoč svetovalne službe
F	Če se jim zdi prehudo, potem povejo in kaj bi skupaj naredili.	Pomoč svetovalne službe
F	Sodelujemo zelo.	Skupno reševanje težav
F	Kot kazen jih ne pošiljajo, ker jaz tega ne dovolim…	Nestrinjanje z učitelji
F	Nismo tukaj zato, da pridejo k nam za kazen.	Nestrinjanje z učitelji
F	…že od prvega delajo tudi z razredniki.	Delavnice
F	Je pa treba veliko delati z vsemi, s starši, otroki in tudi z učitelji…tudi delo z učiteljskim zborom.	Drugo
F	…učitelji sami pridejo, kaj naj naredijo ali pa za moje mnenje.	Pomoč svetovalne službe

9. Ali na vaši šoli izvajate mediacijo?

Oseba	Izjava	Pojem
A	Smo imeli, vendar samo neka uvodna predavanja…	Ne izvajajo mediacije
A	Sem bila udeležena, vendar ni šlo skozi celoten kolektiv.	Ne izvajajo mediacije
A	Kot alternativa je zelo v redu.	Odnos do mediacije
A	…vrstniško mediacijo. To reševanje težav je bližje otrokom, ker je vrstnik.	Odnos do mediacije
C	Nihče ni usposobljen za mediacijo.	Ne izvajajo mediacije
C	…smo imeli tudi neke vrste mediacijo, ampak nihče pa ni usposobljen zanjo.	Ne izvajajo mediacije
C	Se mi pa zdi to dober način reševanja.	Odnos do mediacije
D	Uradno nimamo, ni nihče prav usposobljen, ker je bilo izobraževanje izredno drago.	Ne izvajajo mediacije
D	…neki elementi mediacijo so.	Ne izvajajo mediacije
E	Imamo usposabljanje učiteljev in ta ima potem še nalogo, da še nekoga uči o tem.	Šolska mediacije
E	Mediacijo pa takrat, ko so res izpopolnjeni pogoji zanjo in ko se res oba želita pogovoriti.	Šolska mediacija
F	Nimamo prav te vrstniške, so se pa učitelji izobraževali.	Šolska mediacija
F	Imamo pa že kar nekaj časa.	Šolska mediacija
F	Je dober način reševanja…	Odnos do mediacije
F	…sami pridejo do tega kaj je bilo dobro, kaj slabo, kako bodo popravili.	Odnos do mediacije

10. Se vam zdijo dobri odnosi pomembni za boljše delo?

Oseba	Izjava	Pojem
A	To je prvo.	Pomembnost dobrih odnosov
A	Ravnatelj mora biti nevtralen, to je zelo pomembno.	Odnos z ravnateljem
A	V smislu medosebnih odnosov smo zelo napredovali.	Timsko delo
A	Gradimo na pozitivnih lastnostih.	Timsko delo
A	…pomembno je, da smo spoštljivi, da se pogovorimo o problemih…	Odprta komunikacija
A	Pomembna je odprta komunikacija.	Odprta komunikacija
A	Eni se še zmeraj bojijo kaj povedati…	Pomanjkanje komunikacije
A	Vendar pa se lahko pove pred vsemi, kar imaš za povedati.	Odprta komunikacija
A	…že pogovor je veliko, da se med seboj poslušajo.	Timsko delo
A	Ni več rivalstva, je že vzajemen odnos.	Timsko delo
B	Seveda…ja, sigurno.	Pomembnost dobrih odnosov
C	Zelo, ampak ne mislim neki prijateljski odnosi, ampak profesionalni.	Pomembnost dobrih odnosov
D	…to se mi zdi, da je osnova.	Pomembnost dobrih odnosov
D	Če ne zdržimo kot tim, potem težko delamo.	Timsko delo

D	Sodelovanje je zelo pomembno…	Pomembnost dobrih odnosov
D	Ključno je sodelovanje in usklajevanje vsega.	Pomembnost dobrih odnosov
F	Ja, zelo so.	Pomembnost dobrih odnosov
F	Tudi z ravnateljico. Z njo zelo dobro sodelujem.	Odnos z ravnateljem
F	Če npr. potrebujem njeno podporo ali pa bolj močno zasedbo. vedno sodeluje…	Odnos z ravnateljem
F	Vsi skupaj sodelujemo…	Timsko delo
F	…da delamo vsi v eno smer.	Timsko delo

11. Lahko, če želite, uvedete kakšne novosti, vas podprejo pri tem?

Oseba	Izjava	Pojem
A	Vse je odprto, lahko.	Predlaganje programov
A	Da jih spodbujamo v znanju in ne neznanju.	Delo z otroci
A	Še vedno se jim preveč nalaga.	Delo z otroci
B	…preventivni program sem sama predlagala.	Predlaganje programov
B	Nisem imela ovir…	Dejanska podpora
B	Se je pa potem ustavilo…	Dejanska podpora
B	Ni bilo potem dejanske podpore…	Dejanska podpora
B	So rekli in pokazali, ampak na prefinjen način.	Pomanjkanje komunikacije
C	…vse te preventivne delavnice, vse to gre preko svetovale službe znotraj šole.	Predlaganje programov
C	Tudi učitelji so kar pripravljeni to prevzeti, no če nimajo preveč dela.	Dejanska podpora
C	Tudi vodstvo šole večino podpre, samo mora biti dobro utemeljeno.	Dejanska podpora
D	…mislim, da to lahko.	Predlaganje programov
D	Če želim kaj uvesti ali pa da bi imela delavnice, to pusti, z veseljem.	Predlaganje programov
D	S tem nimam problema.	Dejanska podpora
E	Vodstvo ima tudi drugačne želje, jaz želim, da je teh programov vedno več.	Dejanska podpora
E	Šole pa imajo vsako leto manj financ na razpolago…	Dejanska podpora
E	Drugače pa podprejo, ampak morajo biti zelo tako, da šola ve kaj se dogaja.	Dejanska podpora
E	Želijo eno obliko nadzorovanja.	Dejanska podpora
F	…podprejo pa tudi sami povedo kaj bi rabili.	Dejanska podpora
F	Planiramo potem tudi naprej, za naslednje leto, kaj bi obdržali…	Predlaganje programov
F	…je tudi ravnateljica odobrila več časa za razredne ure.	Dejanska podpora
F	Bo tudi ona še z razredniki dodatno delala in jaz.	Dejanska podpora
F	Če je ravnateljica zraven, je potem lahko še več.	Dejanska podpora

12. Se lahko z vodstvom odkrito pogovorite o težavah na šoli?

Oseba	Izjava	Pojem
C	Načeloma ja, ampak je odvisno tudi od ravnatelja šole, koliko ima posluh za stvari.	Odvisna od posameznika
E	…je tudi odvisno, kakšne osebnosti so.	Odvisna od posameznika
E	Večinoma se da, ampak je pa tudi, koliko jaz želim.	Odvisna od posameznika
E	V večini primerov povem, ampak presodim kdaj komu kaj povedati in komu zaupati.	Odvisna od posameznika
F	Tudi, če se kaj zameri, vedno razčistimo in se zmenimo.	Odprta komunikacija

13. Se vam zdi, da ste dovolj kompetentni za svoje delo in za delo v zvezi z nasiljem na šoli?

Oseba	Izjava	Pojem
A	…sedaj sem, nisem pa bila vedno.	Dovolj znanja

A	Odnosi so bili takrat katastrofalni, nisem imela podpore pri učiteljih. To je bilo prvih 10 let.	Pomembnost dobrih odnosov
A	Izobraževanj imam nekaj – seminar Občutek lastne vrednosti, tridnevni seminar…	Prisotnost izobraževanj
B	S tem magistrskim študijem ja.	Dovolj znanja
B	…če nimaš tega, ti veliko primanjkuje, da imaš npr. samo neko formalno, osnovno izobrazbo.	Premalo znanja
B	Včasih se mi zdi, da se ukvarjam samo s strukturo, ampak že s tem nekaj naredim.	Sistemske spremembe
C	…odvisno od situacije.	Odvisno od primera
C	…včasih vidiš, da nimaš dovolj moči, dovolj znanja.	Odvisno od primera
C	Kar se tiče nasilja znotraj družin in tega, smo imeli kar nekaj izobraževanj, tudi učitelji.	Prisotnost izobraževanj
C	…da sem se o tem kar dobro usposobila.	Dovolj znanja
C	Včasih pa vidiš, da nisi dovolj kompetenten.	Odvisno od primera
C	Izobraževanja so zelo pomembna na vseh področjih, dobro je, da kakšne stvari večkrat slišiš…	Odnos do izobraževanj
D	…nekaj je faks, drugo teorija, potem pa so otroci, ki se iz leta v leto spreminjajo.	Vloga drugačna od pričakovanega
D	Oni dobivajo druge vrednote, kompetence, jih moraš pogruntati, kakšen način komunikacije rabijo in ti se na to opiraš in nadgrajuješ.	Vloga pri delu z učenci
D	Treba se je nenehno učiti.	Premalo znanja
D	Jaz nimam vsega pod kontrolo, daleč od tega.	Premalo znanja
D	Vedno novo prihaja, sem šele na začetku tega.	Premalo znanja
D	Vidiš, da se moraš res učiti in kompetence nadgrajevati.	Premalo znanja
E	Ja, se mi zdi, da se trudim na tem področju, se izobražujem.	Dovolj znanja
E	…potem je treba še veliko iskati novih informacij, dodatnih izobraževanj, tudi pri kolegih.	Premalo znanja
E	Pride pa še vedno kakšna situacija, ko ne veš, kako postopati.	Odvisno od primera
F	Imam znanja in izkušnje.	Dovolj znanja

14. Imate kakšna izobraževanja in supervizijo, če ne, ali bi to potrebovali?

Oseba	Izjava	Pojem
A	Pri superviziji imajo prednost sedaj učitelji. Sem pa koordinator med izvajalcem in učitelji, nisem pa član skupine.	Supervizija za učitelje
A	…potrebovala bi eno tako izobraževanje, 2 leti dolgo, kot imajo v tujini. Ne delaš ta čas v šoli, ampak se učiš, osvežiš znanje.	Odnos do izobraževanj
B	Smo poskusili, pa ni šlo skozi, tudi finančno zelo zahtevne stvari.	Odsotnost supervizije
C	…sodelovanje z drugimi institucijami, delo z njimi.	Sodelovanje z drugimi
C	Imamo dovolj psihiatričnih težav in znotraj šole nismo kompetentni za reševanje teh težav.	Premalo znanja
C	Težave imamo pri otrocih s posebnimi potrebami, s komisijami. Mi bi se radi z njimi dobili, pogovorili, imamo neke predloge.	Sodelovanje z drugimi
C	…nimamo, se mi pa zdi, da bi bila dobra.	Odnos do supervizije
C	Imamo aktiv svetovalnih delavcev Šiška…	Aktivi svetovalnih delavcev
D	…mogoče nam manjka prave vsebine za nas.	Pomanjkanje izobraževanj
D	Vedno je vse povezano s financami.	Pomanjkanje izobraževanj
D	Pri meni je tudi vedno problem s časom…	Pomanjkanje izobraževanj
D	Drugače pa izobraževanja ja, ne glede na to, koliko časa že delaš, vedno se nekaj novega naučiš, nekaj izveš.	Odnos do izobraževanj
D	To smo nekaj imeli.	Supervizija za učitelje
D	Je imel Milivojevič, enkrat mesečno srečanje z učitelji.	Supervizija za učitelje
D	Interno pa povemo drug drugemu, si pomagamo.	Intervizija
E	…nimamo (supervizije).	Odsotnost supervizije

E	Imamo pa letna izobraževanja.	Prisotnost izobraževanj
E	Lani so prišli iz Mladinskega centra Jarše.	Prisotnost izobraževanj
E	Same supervizije pa ne, saj se mi zdi ta občutek, ki bi ga učitelji dobili, ko bi bil nekdo tam ki bi jim nekaj govoril.	Odnos do supervizije
F	…je treba nadgrajevati in tudi kaj osvežiti.	Odnos do izobraževanj
F	…letos smo jo imeli za učitelje, prostovoljno je bilo.	Supervizija za učitelje
F	Bomo…nadaljevali.	Supervizija za učitelje
F	Imamo zunanjega, ki to vodi.	Supervizija za učitelje

15. Kako so se vaša pričakovanja v vlogi ŠSS razlikovala od dejanskega stanja na šoli?

Oseba	Izjava	Pojem
A	Sem gledala risbe otrok in sem si mislila, kako bom jaz vse to analizirala in delala take stvari.	Prevelika pričakovanja
A	Je pa zraven potem še toliko administrativnih del…	Vloga drugačna od pričakovanega
A	…ni čisto tako, kot si si zamislil.	Vloga drugačna od pričakovanega
A	…sem imela predavanje o družini v okviru predmeta etika. Zbirala sem material za v razrede…	Vloga pri delu z učenci
A	…takrat so si mislili »eh tale kar nekaj dela«.	Odnos učiteljev
A	Na začetku sem bila veliko več polna idej o tem, kako priti do otroka, pa nisem še vsega naredila.	Neizpolnjene ideje
A	…sem potem delala z otroki, imela šolsko skupnost – za učence, kako dobiti mesto v razredu.	Vloga pri delu z učenci
A	Mi je pa manjkalo to neposredno delo…	Vloga drugačna od pričakovanega
A	Z vidika staršev je tudi premalo prezentacije…	Pomoč staršem
A	…premalo gremo v širino za otroke.	Delo z otroci
B	…ko prideš s faksa, takoj vidiš, da se moraš še veliko stvari naučiti.	Pomanjkanje znanj
B	Za kasneje pa je pomemben interes…	Kasnejša pričakovanja
B	Zgodbo sem nekako lepila skupaj, se izobraževala tako, da mi je koristilo v tej vlogi.	Delo
B	Še vedno pa vidim ogromno možnosti za narediti kaj v tej šoli.	Neizpolnjene ideje
C	Ko prideš mlad iz fakultete nimaš predstave, nisi usposobljen za to delo.	Pomanjkanje znanj
C	Pričakovanja na osnovi teorije so čisto ne realna.	Prevelika pričakovanja
C	Pričakovanja, ko pa že imaš neke izkušnje so pa že bolj realna in imaš neke cilje, ki jih hočeš izpolniti.	Kasnejša pričakovanja
D	Jaz nisem nič pričakovala.	Brez pričakovanj
D	Nikoli nisem razmišljala kako bo, kaj si želim.	Brez pričakovanj
E	Ja, ko prideš iz fakultete je kar šok.	Pomanjkanje znanj
E	…imaš nekaj teoretičnega znanja…	Pomanjkanje znanj
E	…se ti zdi, da imaš ogromno znanja, da veliko veš, da bo vse šlo…	Prevelika pričakovanja
E	Noben te ne nauči, kako imeti avtoriteto v razredu.	Vloga pri delu z učenci
E	Večina, ki jih pride v svetovalno službo si misli, ja bom imel ogromno delavnic, se bomo imeli luštno, ves žariš…	Prevelika pričakovanja
E	Moraš postaviti neke meje, pravila in da poveš, kaj bomo delali.	Vloga pri delu z učenci
E	Morajo vedeti, da imaš neko strukturo, da imaš stvari urejene, hkrati pa vedo, da jih spoštuješ in da ti lahko zaupajo.	Vloga pri delu z učenci
E	Učitelji dobijo velik odpor, če hočejo (svetovalne delavke) preveč hitro spremeniti zadeve…	Odnos učiteljev
E	Še ena stvar, glede katere sem bila razočarana je pa glede staršev, sem mislila, da se bo dalo veliko več.	Vloga drugačna od pričakovanega
E	Glede učinkovitosti, kaj svetovalna služba lahko naredi, sem mislila, da bo veliko več.	Vloga drugačna od pričakovanega
E	Učitelji tudi včasih mislijo, da imamo neko čarobno palčko in da bomo zamahnili in bo kar dobro.	Odnos učiteljev
F	Jaz sploh nisem mislila, da bom v šoli končala.	Brez pričakovanj

F	Nisem imela nič, samo nadgrajujem.	Brez pričakovanj
F	Svetovalna služba dela na šoli vse, delam tudi stvari, ki niso delo psihologa.	Vloga drugačna od pričakovanega

16. **Bi si želeli še kaj spremeniti?**

Oseba	Izjava	Pojem
C	In znotraj šole in na nivoju države in na osebnem nivoju. Ker stremiš k temu, da bi boljši.	Sistemske spremembe
D	Vedno se želim še bolj izpopolnjevat, več imeti stika z otroki.	Delo z otroci
D	Ne biti na eni točki, samo v pisarni in biti naveličan.	Delo z otroci
D	To si želim, da bi mi bilo vedno mar.	Delo z otroci
E	Moja velika želja je, da bi starše pridobila za neko poglobljeno obravnavo.	Pomoč staršem
E	…da bi bila povezava med terapijo in svetovanjem.	Pomoč staršem
E	…da ne bi bilo treba svetovalnim delavcem, vsakemu posebej, utirati pot, kaj je njegova vloga in kaj ne.	Poznavanje svetovalnega dela
E	Ne želim nastopati kot kak policaj…	Poznavanje svetovalnega dela
E	…se dobivamo, imamo intervizije s kolegicami in se dobivamo dvakrat na leto…	intervizija
E	Škoda, da ni supervizije in kakšnih team buildingov, saj ni denarja.	Odnos do izobraževanj
E	Imamo tudi mrežo svetovalnih delavcev…	Aktivi svetovalnih delavcev
E	Tudi svetovalne delavke v okviru šole imamo redne aktive.	Aktivi svetovalnih delavcev
E	Je pa težava, ko nam normative krajšajo, vedno več otrok imaš in ne moreš z vsemi.	Sistemske spremembe
E	To mi je najbolj hudo, ko vidiš, da kdo izpade.	Delo z otroci
F	Bi potrebovala več časa.	Sistemske spremembe
F	Bi seveda kaj spremenila…	Sistemske spremembe
F	Sistem nam ni, ampak če to govorim, je brez pomena, nam sistem ne dovoljuje.	Sistemske spremembe
F	…imam dovolj svobode kaj lahko delam, se ne počutim utesnjeno in da bi se morala držati nekih strogih okvirov…	Delo

10.5. Hierarhično razvrščanje pojmov pod skupne podteme in skupno temo

DELO Z UČENCI

Spoznavanje svetovalne službe		**Vključevanje v razrede**		**Preventivne dejavnosti**		**Delo z otroci izven razredov**	
Predstavitev učiteljev	D, F	Delo v razredih	A, B, C, D, E, F	Delo s starši	A, B, C, D, E, F	Konflikti	A, D, E, F
Predstavitev svetovalne službe	A, C, F	Individualno delo	C	Delo z učitelji	A, B, E, F	Stiske	A, C
Vpis	C, D, E, F			Povezovalne dejavnosti	F	Napotijo drugi	C, E, F
Spletna stran	C, E			Pogovor	E, F	Vsakodnevni stik	A, C, E, F
Težave učencev	B			Delavnice	A, B, C, D, E, F	Poseg zaradi ogroženosti	A
Stik z razredi	B, C, D, E, F			Socialne igre	A, C, D, E		
Predšolsko spoznavanje	D			Razdeljevanje brošur	A		
				Terciarna preventiva	C, D		
				Drugo	C, F		

NASILJE NA ŠOLI

Zaznavanje		Reagiranje		Reagiranje učiteljev		Mediacija		Sodelovanje s starši	
Pogostost	A, B C, D E	Individualni načrt	A, B	Razrešujejo sami	A, C D, E	Odnos do mediacije	A, C F	Vključevanje	B, C D, E F
Fizično nasilje	A, B C, F	Delavnice	A, F	Pomoč svetovalne službe	A, D E, F	Šolska mediacija	E, F	Težave s starši	B, C
Psihično nasilje	A, B C, D E	Pogovor	A, B C, D E, F	Nestrinjanje	A, B C, E F	Vrstniška mediacija	B		
Verbalno nasilje	A, B C, D E, F	Dežurstva	A, B	Skupno reševanje težav	D, E F	Ne izvajajo mediacije	A, C D		
		Vzgojni načrt	A, B D, E F	Različno reagiranje	C, D				
		Sodelovanje	C, D E						
		Intenzivno delo z otroci	B, C E, F						
		Razlike v reagiranju	A, C D, F						
		Ostalo	A, D						

SODELOVANJE S SODELAVCI IN VODSTVOM ŠOLE

Dober odnos		Komunikacija		Podpora pri uvajanju programov	
Pomembnost dobrih odnosov	A, B, C, D, E, F	Odprta komunikacija	A, F	Predlaganje programov	A, B, C, D, F
Odnos z ravnateljem	A, E, F	Pomanjkanje komunikacije	A, B	Dejanska podpora	B, C, D, E, F
Timsko delo	A, D, F	Odvisna od posameznika	C, E		

SVETOVALNO DELO

Kompetentnost		**Izobraževanja in supervizija**		**Pričakovanja**		**Dejanska vloga**		**Želja po spremembi**	
Odvisno od situacije	C, E	Odnos do supervizije	C, E	Prevelika pričakovanja	A, C, E	Vloga drugačna od pričakovanega	A,D E,F	Sodelovanje z drugimi	C
Dovolj znanja	A, B, C, E, F	Odsotnost supervizije	B, E	Brez pričakovanj	D, F	Odnos učiteljev	A, E	Delo z otroci	A,D, E
Premalo znanja	B, C, D, E	Supervizija za učitelje	A, D F	Kasnejša pričakovanja	B, C	Vloga pri delu z učenci	A,D, E	Poznavanje svetovalnega dela	E
		Intervizija	D, E	Premalo znanja	B, C, E	Neizpolnjene ideje	A,B	Sistemske spremembe	B,C, E,F
		Odnos do izobraževanj	A,C, D,E, F			Delo	B,F	Pomoč staršem	A,E
		Prisotnost izobraževanj	A, C, E						
		Pomanjkanje izobraževanj	D						
		Aktivi svetovalnih delavcev	C, E						